

DÜNYA HAPİSHANELERİNDE EĞİLİMLER 2016

ÖZEL DOSYA

Hapishane Personeli

**Çok fazla çalışıp
çok az ücret
mi alıyorlar?**

Bu çeviri, Muammer Pehlivan ve Zeynep Alpar tarafından Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği ve Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi için hazırlanmıştır. İngilizce metnin orijinali Birleşik Krallık Hükümeti ve Evan Cornish Foundation'ın finansal desteği ile Penal Reform International tarafından 2016'da yayımlanmıştır. Penal Reform International, çevirinin niteliği ve içeriği hakkında hiçbir sorumluluk taşımamaktadır.
www.penalreform.org.

This translation was done by Muammer Pehlivan for Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Dernegi (CISST) and Turkey's Center for Prison Studies (TCPS). Original text in English published in 2016 with the financial assistance of the UK Government and Evan Cornish Foundation, by Penal Reform International. Penal Reform International takes no responsibility for the content or quality of this translation.
www.penalreform.org.

CISST
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TCPS
TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

Global Prison Trends - Dünya Hapishanelerinde Eğilimler 2016

PRI, bu raporu yazan Rob Allen'a teşekkür eder. Bu raporda uzman misafir yazar blog dizimize katkıda bulunanların uzmanlıklarından da faydalanılmıştır (<http://www.penalreform.org/blog/>), özellikle: Luciana Pol (Hukuk ve Toplum Çalışmaları Merkezi, Arjantin), Laura Maiello ve Stephen Carter (CGL Şirketleri) ve Bruno Min, *Fair Trials* (Adil Yargılama).

Bu belge İngiltere Hükümeti ve Evan Cornish Vakfı'nın maddi desteğiyle üretilmiştir. İçeriğinden yalnızca Uluslararası Ceza Reformu sorumludur ve İngiltere Hükümeti ile Evan Cornish Vakfı'nın duruş ve görüşlerini hiçbir şekilde yansıtmaz.

Bu yayının kısmen veya tamamen düzenlenmesi, özetlenmesi, çoğaltılması ve tercüme edilmesi serbesttir, ancak satılamaz ve ticari amaçlarla kullanılamaz. Bu yayının metninde yapılacak her türlü değişiklik Uluslararası Ceza Reformu'nun onayına tabidir. Uluslararası Ceza Reformu'na ve bu yayına gereği gibi atıfta bulunulmalıdır. Sorular publications@penalreform.org adresine gönderilebilir.

Penal Reform International (Uluslararası Ceza Reformu)

Email: info@penalreform.org
Twitter: @PenalReformInt
www.penalreform.org

ISBN: 978-1-909521-54-4

İngilizce ilk basımı: Mayıs 2016

Kapak ve sayfa tasarımı: Alex Valy

© Penal Reform International 2016
(www.alexvalydesign.co.uk)

Kapak fotoğrafı: Bir infaz koruma görevlisi ana kapıyı kapatıyor, Chichiri Hapishanesi, Malavi.

Fotoğraf: Luca Sola, kullanım izni için teşekkür ederiz. (www.lucasola.com)

PRI tarafından hazırlanan ve Alex Valy tarafından tasarlanan İngilizce orijinaline uygun olarak CİSST tarafından dizgi ve dizaynı yapılmıştır.

PENAL REFORM INTERNATIONAL (Uluslararası Ceza Reformu, PRI), dünya çapında ceza adaleti problemlerine adil, etkili ve orantılı cevaplar geliştiren ve öneren bağımsız bir sivil toplum örgütüdür.

Biz hapishaneler için suçluların rehabilitasyonuna destek olan, mahpusların adil ve insani muamele hakkını öne çıkaran alternatifleri savunuyoruz. İşkencenin önlenmesi ve ölüm cezasının kaldırılması için kampanya yapıyoruz ve yasayla karşı karşıya kalan çocuklar ve

kadınlar için adil ve orantılı çözümler sağlanması için çalışıyoruz.

Şu anda Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da, Sahra-altı Afrika'da, Doğu Avrupa'da, Orta Asya'da ve Güney Kafkasya'da devam eden programlarımız var, Güney Asya'da ortaklarımızla birlikte çalışıyoruz.

İçindekiler

Önsöz	5
1. Giriş	6
2. Hapsetmenin rolü	8
3. Hapis cezası kullanımında eğilimler	10
Tutuklu yargılama	10
Hükümlü mahpuslar	12
Uyuşturucuyla ilgili suçlar	13
4. Hapishane nüfusu	16
Kadınlar	16
Çocuklar ve gençler	18
Yaşlı mahpuslar	19
Yabancı, azınlık ve yerli mahpuslar	20
Sağlık sorunları	22
5. Hapishane İdaresi	23
Aşırı kalabalıklaşmayla başa çıkmak	23
Özelleştirme ve kaynak kullanımı	25
Asayiş sorunları ve şiddet	26
Zayıf devletler ve çatışmadan etkilenenler	26
Radikalleşme	27
Hapishanede beslenme	28
Yolsuzluk	29
Tek kişilik hücre cezası, ayırma ve tecrit	31
Mahpusları tahliye hazırlamak	31
Bağımsız izleme ve denetim	32
6. Teknolojinin Rolü ve Kullanımı	33
7. Hapsetmenin Alternatifleri	34
Sonuçlar ve tavsiyeler	32

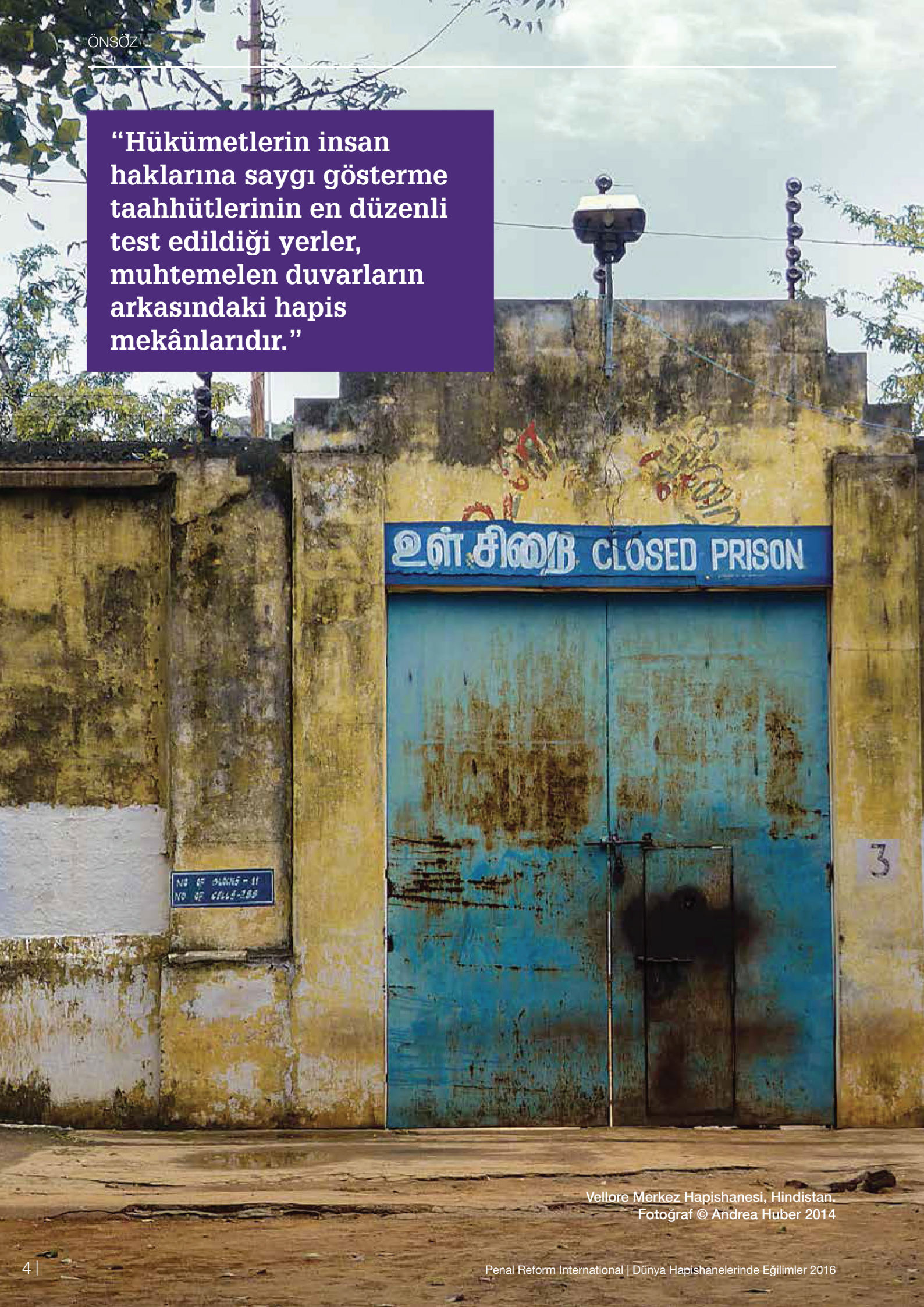
ORTA BÖLÜM

Özel Dosya 2016 (Katlı sayfalar)

Hapishane Personeli: Çok fazla çalışıp az ücret mi alıyor?

Uluslararası standartlar	2
Mahpus başına personel oranı	2
İşe alma ve işte devamlılık	3
Eğitim	4
Çalışma koşulları	4
Güvenlik, asayiş ve sağlık	5

“Hükümetlerin insan haklarına saygı gösterme taahhütlerinin en düzenli test edildiği yerler, muhtemelen duvarların arkasındaki hapis mekânlarıdır.”

Vellore Merkez Hapishanesi, Hindistan.
Fotoğraf © Andrea Huber 2014

Önsöz

Mahpusların insan hakları genellikle kamuoyunun ilgisini pek çekmeyen, sempatisini ise daha az çeken bir konudur. Ama hükümetlerin insan haklarına saygı gösterme, koruma ve yerine getirme taahhütlerinin en düzenli bir biçimde test edildiği yerler muhtemelen hapishanelerin, polis hücrelerinin veya diğer hapis mekânlarının duvarlarının gerisindedir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'ne göre herhangi bir anda dünyada 10 milyondan fazla insan hapishanelerde ve diğer hapis mekânlarında tutuluyor – sadece üçte biri şiddetle ilgili suçlardan dolayı. Buna tahminen bir milyon çocuk ve 700,000 kadın dâhildir – bu sayı genel hapishane nüfusundan daha hızlı artıyor. Mahkemeye çıkmadan tutuklamanın aşırı kullanılması ve yargı sürecinin uzaması bir araya geldiğinde, üç milyondan fazla insanın mahkemeyi bekleyerek tutuklu kalması sonucunu veriyor – çoğu durumda ufak tefek hırsızlıkla ilgili suçlarla bağlantılı olarak.

Kaçınılmaz olarak, global sayılar ulusal seviyedeki dramatik farklılıkları gizliyor, bazı ülkelerde hapishane nüfusu sürekli azalmasına rağmen bazı ülkelerde hızlı yükselişler kaydediliyor, ciddi bir aşırı kalabalık olma problemi ortaya çıkıyor. Şu anda 116 ülkede mahpus sayısı resmi hapishane kapasitesini aşıyor – bu ülkelerden 21'inde resmi kapasitenin iki katı ile dört katı arasında.

Sonuç olarak, mahpuslar sıklıkla çok kalabalık, hijyenden yoksun hücrelere konuyor, yeterli yiyecek ve su verilmiyor, dinlenme, eğitim ve rehabilitasyon imkânları yok. Personel sayısı azaldıkça, mahpuslar arasındaki şiddeti önlemek daha zor oluyor – birçok mahpus ciddi fiziksel, bazen cinsel saldırıya maruz kalıyor. Durum o kadar ağır hale geldi ki, BM İşkenceyi Önleme Özel Raportörü, bazı hapishanelerde durumun insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele, hatta işkence diye tanımladı. 2015 tarihli

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, ülkeleri sıkışıklığa ve aşırı kalabalığa son vermeye ve tüm mahpusların doğuştan sahip olduğu insan onuruna saygı duymaya davet etti.

Hapishanelerde şartların iyileştirilmesi hem mahpuslar için sonuçların iyileştirilmesi, hem daha güvenli topluluklar yaratılması için çok önemlidir. 2015'de BM Genel Kurulu oybirliğiyle Nelson Mandela Kuralları'nı (BM Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar'ın gözden geçirilmiş setini) kabul etti. Yeni standartlar birçok açıdan güçlendirilmiştir, örneğin işkencenin ve kötü muamelenin tamamen yasaklanması ilave edilmiş, hücre hapsi konusunda çok daha kesin şartlar belirlenmiş ve mahpuslar için toplumda var olan sağlık bakım standartlarının aynen sağlanması şartı getirilmiştir. Bunların kabul edilmesinden sonra, birçok devlet, Mandela Kuralları'nda yer alan standartlarla dünyanın çeşitli yerlerindeki hapishanelerde gerçekte var olan şartlar arasındaki farkın kapatılması için yapılacak daha çok şey olduğu teyit edildi.

Ayrıca – hem insan hakları hem de sürdürülebilir gelişme açısından – öncelikle hapishaneye giren insan sayısını da azaltmak önemlidir. Bu amacın gerçekleşmesi için ulusal adalet sistemlerinde daha sistemik reformlar yapmak gereklidir – şartlı tahliyenin daha çok kullanılması, hapisteye tutma dışında cezalar ve hapis cezası yerine başka alternatifler, mahkemeye çıkmadan önceki tutuklamanın azaltılması, eski mahpusların eğitime, rehabilitasyonuna ve topluma yeniden uyum sağlamasına sürekli yatırım gibi. Kadın ve çocukların hapse girmesini azaltmak ve hapishanenin kaçınılmaz olduğu durumlarda bunları korumak gibi özel önlemler de gereklidir.

Bu rapor, dünya çapında hapis mekânlarının durumunun fotoğrafını ve ilgili eğilimleri sunmaktadır.

Hükümet, BM kuruluşları, sivil toplum ve akademi gibi çeşitli kaynaklardan yararlanarak, hapsedmeyi artıran faktörler, ilgili kişiler üzerindeki etkileri ve sonuçları – yasayla çatışan insanlar, aileleri ve toplum için – iyileştirmek için alınması gereken önlemler hakkında, inandırıcı ve ayrıntılı bir analiz yapılıyor. Sadece ceza adaletiyle ilgili politika-belirleyenler tarafından değil, insan haklarına, adalete ve hukuk devletine bağlılık duyan herkes tarafından okunmayı hak ediyor.

Charles Radcliffe

*Küresel Konular ve Hükümetler Arası İlişkiler Bölümü Başkanı,
Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Ofisi,
New York.*

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Dünya Hapishanelerinde Eğilimlerin (*Global Prison Trends*) bu ikinci edisyonu, ilk edisyonun yayınlanmasından sonra hapishane politikasında ve uygulamalarda gerçekleşen başlıca gelişmeleri ele alıyor.¹ 2015'te küresel düzeyde birçok önemli kilometre taşı gerçekleşti, bunlardan bazıları şöyle:

- BM'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Ajandasının kabul edilmesi; devletler için "sürdürülebilir gelişme için barışçı ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek, adalet erişim imkânı sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilen ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak" ve "cinsiyet eşitliği sağlamak" şartı dâhil.²
- BM 13. Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Kongresinde, üye ülkelere ceza politikalarını yeniden düzenlemeyi öneren 2015 Doha Deklarasyonu kabul edildi.³
- BM Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallar'da önemli değişiklikler yapıldı ve bunlar BM Suç Komisyonu tarafından, daha sonra BM Genel Kurulu tarafından Nelson Mandela Kuralları olarak kabul edildi.⁴
- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği "Aşırı hapsedme ve aşırı kalabalığın insan hakları etkileri" konulu önemli raporunu yayınladı.⁵

2015'de ayrıca hapishane reformunun normatif çerçevesinin bu şekilde ciddi olarak güçlendirilmesinin çok gerekli olduğuna dair pek çok kanıt görüldü. Örneğin, BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) "dünya çapında çok sayıda hapishane sisteminin kriz aşamasında olduğunu, mahpuslara, ailelerine ve toplumun tümüne zarar verecek ciddi etkileri olduğunu" ileri sürdü.⁶ Kötü hapishane şartları ve aşırı kalabalığın yanı sıra, krizin boyutları arasında şunlar da var:

- Suçu, özellikle çocuk suçlarını önlemek için alınan önlemlerin yetersizliği.

- Tutuklu yargılamanın aşırı kullanılması;
- Hukuk danışmanlığına ve yardımına ulaşamama;
- Ceza adaleti politikaları ve hapis cezasının orantısız kullanılması;
- Hapis cezasının alternatiflerinin yetersiz kullanılması
- Yetersiz hapishane yönetimi ve altyapısı
- Yasayla çatışan çocukların kolayca hapse atılması
- Kadın suçluların ve mahpusların özel ihtiyaçlarının karşılanmaması.

Bu rapor özellikle, hapishanenin kullanım biçimindeki önemli gelişmeler ve hapishanelerin nasıl yönetildiği ve organize edildiği konularına odaklanmaktadır.

Raporda çeşitli ülkelerden ve bölgelerden alınan bilgiler yer alıyor. Bunların amacı belli ülkeleri 'diğerlerinden ayırmak' değildir, eğilimleri ve zorlukları dile getirmektir.

TAVSİYE 01

Ülkeler, kendi ceza sistemlerini, düzenlenmiş BM Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallar ve 2015 Doha Deklarasyonu tavsiyeleri ışığında yeniden düzenlemeli. Bağışçılar hem bu yeniden düzenleme için hem de ceza adaleti sisteminde reform yapılması için yardım taleplerine olumlu yaklaşmalı.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve ceza adaleti

İster tutuklu ister hükümlü olsun parmaklıklar arkasındaki insan sayısı son 20 yılda birçok ülkede artmış ve hükümetlere büyük bir finansal yük getirmiştir, toplumların sosyal uyumuna da pahalıya mal olmuştur. Birçok ülkede ceza adaleti sistemleri adaletsiz ve ayrımcıdır. Bir yandan zanlıların ve hükümlülerin haklarını korurken aynı zamanda toplumu suçtan korumak yerine, yoksulluğu derinleştirmeye, toplumsal ve ekonomik ilerlemeyi engellemeye sebep olmaktadır.

Eylül 2015'de uluslararası toplum, BM Milenyum Kalkınma Hedeflerinin (2000-2015) yerine geçmek üzere, bunlara dayanarak, 17 Hedef ve 169 Amaçtan oluşan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Ajandası adıyla bir dizi yeni kalkınma hedefi kabul edildi.

Adalet ve hapishane reformu, sadece barışçı ve kapsayıcı toplum, adalet kurumlarına ve güvenilir kurumlara erişim hakkındaki 16 no.lu Hedefe ulaşmak için değil, 2030 Ajandasında belirtilen çeşitli hedeflere ulaşılmasında da rol oynayacak.

HEDEF 1: Her yerde her tür yoksulluğa son vermek

Ceza adaleti sistemiyle karşı karşıya kalan insanlar, orantısız bir biçimde toplumun yoksul ve marjinalleştirilmiş kesimlerinden gelirler. Büyük bir kısmı, yoksulluk sebebiyle yasalarla çatışır ve gerekli hukuki temsil imkânlarına sahip olmadıkları için hapis cezasına çarptırılma ihtimalleri daha fazladır. Toplumda suçlu olarak damgalanmaları, insanların suçu yaratan yoksulluk çemberini kırıp çıkamamasına sebep olur. Suçluların çocukları da bu suç ve yoksulluk çemberine çekilir, kanıtların gösterdiği gibi büyük ihtimalle sonunda ceza adaleti sistemine düşerler.

Orantılı bir biçimde çeşitli yaptırımlar kullanan ve sadece ciddi suçlar için hapis cezasına başvuran sistemler hem daha adil

olur, hem de insanların çemberi kırmasına yardım eder. Özellikle küçük, şiddet içermeyen suçlar için hapis cezası dışındaki yaptırımlar, suçluların işlerine devam etmesine, ailelerine bakmalarına, kurbanlarına tazminat ödemesine ve topluma hesap verebilir durumda olmalarına imkân sağlar.

HEDEF-2 Açlığa son vermek, gıda güvenliğini sağlamak ve beslenmeyi geliştirmek, sürdürülebilir tarımı desteklemek.

Bir ülke için besin güvenliği genel bir problemse, bu genellikle hapishanelerde etkisini gösterir. Birçok ülkede hapishanelerdeki nüfusu beslemeye yetecek kadar bütçe ayrılmaz ve genellikle yolsuzluklar sonucunda para hortumlanır, gerekli yerlerde kullanılmaz. Hapishanelerde yemek az, hijyen yetersizse ve besin değeri düşükse, mahpuslar sürekli değilse de ciddi sağlık sorunlarına maruz kalır, hatta açlıktan ölürlər. Yeterli beslenme özellikle hamile veya emziren kadınlar, hasta mahpuslar ve ana-babalarıyla hapiste tutulan çocuklar dâhil olmak üzere, savunmasız gruplar için önemlidir.

HEDEF 3: Her yaştan insan için sağlıklı bir yaşam sağlamak ve esenliği artırmak

Birçok mahpus toplumun yararlanabildiği standartların çok aşağısında sağlık hizmeti alıyor, o da alabiliyorlarsa. Tıbbi şartlar ihmal edilebiliyor, sağlıklı ve hijyenik olmayan şartlardan, sağlık hizmeti verilmemesinden ve HIV veya tüberküloz gibi enfeksiyonlu hastalıkların iyi kontrol edilememesinden ötürü hapishanelerde bulunanlarda sağlık problemleri görülüyor. Hapishanelerde verilen tıbbi hizmet sadece mahpusların sağlığına katkıda bulunmakla kalmaz aynı zamanda mahpusların büyük bir çoğunluğu cezasının bitiminde yeniden topluma döndüğü için genel halk sağlığının korunmasını da sağlar.

HEDEF 4: Herkes için kapsayıcı ve eşitlikçi, kaliteli eğitim vermek ve ömür boyu öğrenme fırsatları sağlamak

İşsizliğin ve yoksulluğun sebebi olan eğitim ve öğretim eksikliği, genellikle insanları suç işlemeye

yöneltir. Ceza adaleti sistemlerinin bu suç sebeplerini ele alması gereklidir. Kendine değer verme duygusunun ve hayata geri dönme beklentisinin geliştirilmesi, başarılı bir rehabilitasyon için gerekli unsurlardır. Dolayısıyla hapishanede eğitim ve öğretime, işe erişim imkânının sağlanması –ya da hapishanede tutmak dışında başka yaptırımların uygulanması– hem Hedef 4'e hem de Hedef 1'e katkıda bulunur.

HEDEF 5: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini sağlamak, bütün kadınları ve kızları geliştirmek

Kadınlar ceza adaleti sistemlerinde, cezalandırma sırasında ve hapiste kaldıkları sürede çeşitli biçimlerde ayrımcılığa uğrar, toplumsal cinsiyete özel suçlardan tutun toplumsal cinsiyete özel koşullarının ve ihtiyaçların dikkate alınmamasına kadar. Birçok sistemde kadınların şiddeti yaşamaları ile suç işlemleri arasındaki bağlantıyı dikkate almaz, ayrıca kadınları hapiste oldukları sırada şiddetten koruyamaz. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alma çabaları kadın suçluları ve mahpusları büyük ölçüde ihmal etmiştir.

HEDEF 6: Herkes için su ve temizlik şartlarının sağlanması ve sürdürülebilir yönetimi

Birçok hapishanede altyapının kötü olması içmek ve hijyen için temiz suya yeterli erişime engel olur. Ayrıca disiplin cezası olarak ve/veya bir tür kötü muamele olarak su verilmediği de olur. Hapishanede su ve temizlik imkânlarının sağlanması ayrıca sağlığa ve esenliğe de katkıda bulunur (Hedef 3).

HEDEF 8: Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için onurlu bir iş teşvik etmek

Mahpuslar için iş ve eğitim fırsatları yaratmak hem gün boyunca anlamlı bir faaliyet yaratmak hem de tahliyelerinden sonra iş bulma beklentilerini artırır. Ancak birçok ülkede mahpuslar için çalışma fırsatı hiç olmuyor,

yapılan işin mesleki değeri çok az olabiliyor veya mahpusların güvensiz veya sömürücü şartlar altında çalışması istenebiliyor.

Eski mahpuslar genellikle tahliyeden sonra, kısmen hapse girmeden önce az eğitim görme imkânı bulduğu, hapishanede fırsatların yetersizliği nedeniyle, kısmen de damgalama ve eski mahpusların işe alınmasına konan kısıtlamalar nedeniyle, iş bulmak için mücadele veriyor. ABD'deki araştırmacılar ayrıca, eski mahpuslar arasında işsizlik seviyesinin çok yüksek olmasının GSMH'da önemli bir kayıp olduğunu hesaplamışlardır.⁷

HEDEF 10: Ülke içinde ve ülkeler arasında eşitsizliği azaltmak

Mahpuslar genellikle toplumun en marjinalize edilmiş bölümlerinden gelirler. Eski mahpusların maruz kaldığı damgalanma ve ayrımcılık – örneğin yurttaşlık haklarının veya iş bulma imkânlarının sınırlanması – daha da marjinalize edilmelerine yol açar. Adalet erişiminin sağlanması ve hukuk devletinin idame ettirilmesi için hukukun ayrımcılık yapılmaksızın uygulanması gerekli.

Ayrıca ekonomik eşitsizlik ve suç arasında net bir bağlantı var, araştırmalar eşitsizliğin suç seviyelerini yükselttiğini gösteriyor.⁸

HEDEF 16: Sürdürülebilir kalkınma için barışçı ve kapsayıcı toplumlarının teşvik edilmesi, herkesin adaletle erişebilmesinin sağlanması ve her düzeyde etkili ve hesap verebilir kurumların oluşturulması.

Bu hedef, sürdürülebilir bir kalkınma için hukuk devletinin, iyi yönetişimin ve hesap verebilir, şeffaf kurumların önemini vurgular. Adalet erişimi için adil ve etkili ceza adaleti sistemi gereklidir. Hapishaneler, yapılan gereği kapalı, kamuoyunun gözünden uzak kurumlardır ve dolayısıyla bu nedenle dışardan gözetim, şeffaflık ve iyi yönetim açısından özel bir dikkat gerektirir. Hapishaneler zamanda suçluların ıslahı ve yeniden topluma entegre olması için umut veriyorlarsa, daha kapsayıcı toplumların bir parçası olabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

Hapsetmenin Rolü

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin hapisanelerin aşırı kalabalık olmasının insan hakları üzerindeki etkisine ilişkin raporunda, ülkelerin özgürlükten mahrum etme cezasına ancak toplumsal ihtiyacı karşılamak için geçerli olduğu ölçüde ve o ihtiyaçla orantılı bir biçimde başvurması gerektiği teyit edilmektedir.⁹ UNODC'de bulunan en son bilgilere göre (2012 için), mahpusların sadece yüzde 34'ü şiddetle ilişkili suçlardan ceza çekiyor (kasten adam öldürme dâhil), yüzde 30'undan azı mal mülkle ilgili suçlardan, yüzde 20'si uyuşturucu yasası suçlarından, yüzde üçü finansal suçlardan veya yolsuzluktan, yüzde 14'i diğer suçlardan yatıyor. BM Genel Sekreterinin BM Suç Komisyonu'na hazırladığı raporda, ayrıca hapis cezalarının uzunlukları arasında ciddi farklar bulunduğu belirtiliyor.¹⁰

Hapis cezasının tercih edilmesinin sürme sebeplerinden biri, suçu tespit edilen insanları kilit altında tutmanın suç seviyelerini azaltacağına dair genel kabul gören görüştür. Oysa ABD'de 2015 yılında yayınlanan bir rapor, hapis cezasının suçu kontrol etmekte sadece sınırlı bir rolü olduğunu göstermiştir.¹¹ ABD'de (1970'den beri hapisane nüfusu beş kat artan ve birçok batı ülkesi için örnek oluşturan¹²), hapse atılanların artması, 1990'larda mal mülkle ilgili suçlarda yaklaşık yüzde altı, bu yüzyıl içinde mal mülk suçlarında yüzde birden az bir azalışa denk geliyor. Araştırma bulgularına göre, geçen 24 yılda hapse atılanların artması şiddet suçlarının azalması üzerinde çok az etkili olmuştur. Aslında California, Michigan, New Jersey, New York ve Teksas gibi büyük eyaletlerde hapisane nüfusunun azalırken suçlarda da azalma görülmüştür.¹³

Polis güçlerinin suç alanlarını daha iyi hedeflemesi, toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerde değişiklik yapılması yoluyla suç üzerinde daha büyük etki yaratılabilir.

Hapishane nüfusunun yüksek olmasının başka bir sebebi, kamuoyunun genellikle cezalandırma konusunda sert bir yaklaşımı tercih etmesi ve birçok ülkede siyasi liderlerinin bunu ceza popülizmi adı verilen politikalarla teşvik etmeleridir. Yakın zamanda Avustralya'da yapılan bir araştırma, kamuoyunun genellikle zannedildiği gibi cezalandırıcı yaklaşımlara o kadar da yakınlık duymadığını göstermiştir.¹⁴ ABD'de yapılan Kaliforniya Suç Kurbanları Anketi de, Kaliforniyalı kurbanların büyük çoğunluğunun şartlı salıverme ve rehabilitasyon, önleyici tedbirler, sağlık ve eğitime yatırım yapılmasını, hapisteye tutmaya göre tercih ettiğini göstermiştir.¹⁵ Dört kurbandan üçü hapisanelerin mahpusları ya suç işlemekte daha ustalaştırdığını, ya da hiç etkisi olmadığını düşünmektedir. Sadece küçük bir azınlık hapisanelerin insanları ıslah ettiğine inanmaktadır.

ABD'de eyaletlerin yarısından fazlası, pahalıya mal olan hapisane artışını önlemek için, şiddet suçu olmayan suçlar için cezaları hafifletme, şartlı salıverme ve denetim yollarını araştırıyor. Bunların hapisane sayısının aynı kalmasına veya azalmasına ne kadar faydası olacağı bazı eyaletlerde tartışılıyor ama genel eğilimler değişti – 2014 yılında, 38 yılda ilk kez hem federal hem eyalet hapisanelerinin nüfusları azaldı. Birçok eyalet yeni hapisanelere harcanacak paraları alternatifleri güçlendirmek için harcadı.¹⁶ Federal düzeyde, ağır cezalara çaptırılan 6.000 uyuşturucu suçlusu 2015'de serbest bırakıldı.

Hapis cezasının yaygınlaşması hakkında giderek artan kuşku sadece ABD'ye mahsus değil. Tayland'ın Adalet Bakanı şöyle dedi: "Hükümetin daha fazla hapisane inşa etme planı yok, çünkü bu toplumumuzun çökmekte olduğunu kabul etmek gibi olur.

Ceza İnfaz Dairesinin iyi hal gösteren mahpusların hapis yatma süresini kısaltmasını istiyoruz."¹⁷

Birçok ülkede genel af ve af çıkarma, veya mahpusları dini ve milli bayramlarda serbest bırakma geleneği devam ediyor. Bunlar arasında Endonezya,¹⁸ Pakistan¹⁹, Myanmar²⁰ Rusya²¹, Tanzanya²² ve Mısır²³ var.

Sri Lanka'da, ülkenin hapisanelerindeki aşırı kalabalığın sebeplerini araştırmak ve sıkışıklığı hafifletmek için önlemler tavsiye etmek ve uygulamak üzere bakanlıkların temsilcilerinin katıldığı bir ekip kurulmuştur.²⁴

Hapis cezası oranlarının düşük olduğu bazı ülkeler aksine yöneldi. Finlandiya'da 2016 yılından itibaren hapis cezaları alt düzey suçlara da verilmeye başlayacak. Üst üste para cezası verilen kişiler, parayı ödemedikleri takdirde, ya da belli bir süre içinde bir suç daha işlerlerse hapis cezasına çaptırılacak.²⁵ Eleştirenler, bu reformun suçu önlemekle görevli yetkililerin yükünü artıracak ve vergi ödeyenlere her yıl 12,4 milyon Euro'ya mal olacağını iddia ediyor. İsviçre'de Parlamento, ceza sistemini sertleştirme çabalarının bir parçası olarak ertelenmiş para cezası sistemine ek olarak kısa süreli hapis cezasını yeniden getirmeye karar verdi.²⁶

TAVSİYE 02

Yargı çevreleri hapis cezasının suça çare olarak uygun bir rol oynayıp oynamadığını gözden geçirmeli ve daha etkili sonuçlar almaya yaradığı görülen eğitim, suç, önleyici tedbirler ve toplumsal müdahale gibi alternatif stratejileri artırmalı.

UNODC'ye göre 2012'de mahpusların sadece yüzde 34'ü asıl olarak şiddet içeren suçlardan dolayı hapisyanede bulunuyordu.

Müebbetliğin hücresi, Kazakistan.
Fotoğraf © Eleonora Sharshenalieva 2016

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hapis cezası kullanımında eğilimler

UNODC global düzeyde, son 10 yıl boyunca hapisane nüfusu oranlarının göreceli sabit kaldığını bildiriyor.²⁷ UNODC 2004'den bu yana hapisane nüfusunun büyüklüğünün yaklaşık yüzde 10 arttığını, 2011-13 döneminde 10,2 milyon kişiye ulaştığını tahmin ediyor. Ancak, bu büyüme aynı dönemde dünya nüfusundaki hızlı artışa tekabül etti, sonuçta global seviyede sabit bir ortalama oran gerçekleşti (2011-2013 döneminde 100.000 kişiye 148 kişi). Ceza Politikası Araştırmaları Kuruluşu (ICPR) tarafından daha yakın tarihte toplanan veriler bu eğilimlerin, genelde devam ettiğini gösterdi.²⁸

Hem UNODC hem ICPR bölgesel düzeylerde farklılıklar olduğunu, hapisane nüfusunun Afrika'nın

bütün alt-bölgelerinde, Kuzey Amerika'da, Batı ve Doğu Avrupa'da azaldığını, Orta ve Güney Amerika'da ve Karayipler'de, Güneydoğu ve Batı Asya'da, Kuzey ve Güney Avrupa'da arttığını gösteriyor. Hapisane nüfusu açısından alt-bölgeler arasında büyük değişiklikler var olmaya devam ediyor, 2015 itibarıyla her 100,000 kişiye karşı 600 kişiden 600'ü aşan kişiye kadar. Bu farklı eğilimler BRIC adı verilen (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin olmak üzere dört büyük gelişen ulusal ekonominin kısaltılmış ismi) ülkelerde görülüyor. ICPR verilerine göre, Brezilya'nın hapisane nüfusu oranı hızla artarken Rusya'nınki düşüyor. Hindistan ve Çin'de, istikrarlı bir durum var.

Afrika'da da farklı eğilim var, örneğin Güney Afrika'nın hapisane nüfusu düşerken Nijerya, Kenya ve Malavi'de göreceli sabit kalıyor.

TAVSİYE 03

Ülkeler hapse girenlerin sayısını ve toplam hapisane nüfusunu ayrıntılı olarak inceleyerek, hapsedme oranlarının uygun benzer ülkelerle paralel olduğundan emin olmalı.

Tutuklu Yargılama

2015 Doha Deklarasyonu, "tutuklu yargılamayı mümkün olduğunca azaltmak (...) ve hukuki destek alma imkânlarının artırılması" çağrısında bulunuyor. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, tutuklu yargılamaya aşırı başvurulmasının, "cep telefonu, kalem veya tavuk çalmak gibi küçük vakalara bile uygulanmasının," aşırı hapis cezası ve aşırı kalabalığın sebepleri olduğu görüşünde.²⁹ BM İşkenceyi Önleme Alt Komisyonu 2015'te "ülkelerin tutuklu yargılamaya karşı görüşlere saygı göstererek ve hapsedmenin alternatiflerini kullanarak tutuklu yargılananların sayısını azaltması gerektiğini" onaylamıştır.³⁰

Yetişkin ve çocuk tutuklu sayısı, hapisane sistemlerinin en büyük zorluğu olarak kalmaya devam ediyor.

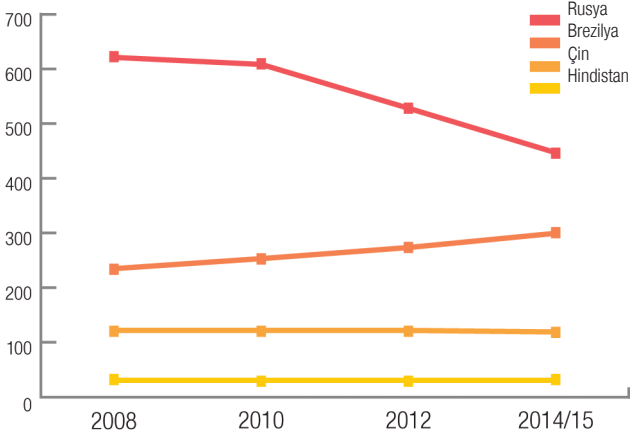
Dünya çapında herhangi bir anda üç milyondan fazla insanın hapisanelerde ve tutuklama yerlerinde mahkemeye çıkmayı bekledikleri tahmin edilir. Bir yıl boyunca tutuklu olarak hapiste tutulan kişi sayısı tabii ki çok daha yüksek, muhtemelen toplam 14 milyon kişiye kadar çıkıyor.³¹ BM İşkenceyi Önleme Alt Komisyonunun belirttiğine göre, "ülkeler tutuklamaya karşı görüşleri göz ardı etmeye devam ediyor ve tutuklu yargılananların sayısı büyük rakamlara çıkıyor, hatta bazen ceza adaleti sistemi içinde özgürlüğünden mahrum edilen kişilerin çoğunluğunu bunlar oluşturuyor."³²

Birleşmiş Milletlerin Dünya Çapında Suç Ve Ceza Adaleti 2015 Raporuna göre, bütün bölgelerde tutuklu yargılananların oranı hapisane nüfusunun yarısından azını teşkil

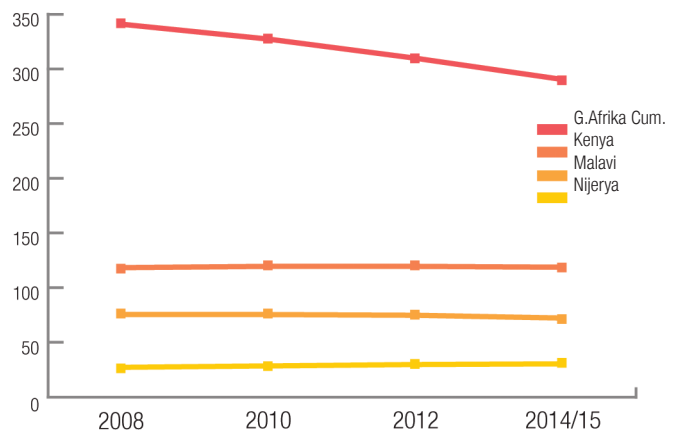
ediyor, fakat bu ortalama, tüm dünyada önemli sayıda ülkede tutuklu yargılananların sayısının hapisane nüfusunun çoğunluğunu teşkil ettiği gerçeğini gizliyor.³³ 2011-13 döneminde, Afrika'da rapor veren ülkelerin beşte ikisinde (son yıllarda bu oran sabit kaldı) hapiste bulunan kişilerin çoğunluğunu tutuklu yargılananlar teşkil ediyordu, bu oran Amerika ülkelerinde üçte bir (2004-06 döneminden beri arttı), Asya'da yedide birdir. Avrupa ülkelerinin çoğunda 2004'ten beri tutuklu yargılananların sayısı mahpusların yarısından azıdır.³⁴

ICPR tarafından toplanan verilere göre, 211 yargı çevresinden 44'ünde, herhangi bir günde hapisanedeki insanların çoğunluğu, mahkemeye çıkmamış tutuklulardır.³⁵

Rusya, Brezilya, Çin ve Hindistan'da hapisane nüfusu oranı eğilimleri (genel nüfustaki her 100.000 kişi içinde mahpusların sayısı)

Afrika'da hapisane nüfusu oranı eğilimleri (genel nüfustaki her 100.000 kişi içinde mahpusların sayısı)

BM'nin Dünya Çapında Suç Ve Ceza Adaleti Hakkındaki 2015 Raporunda, tutuklu yargılama sayısının, gelir açısından en düşük seviyedeki ülkelerde en yüksek, gelir düzeyi en yüksek olanlarda en düşük olduğu belirtilmiştir. Rapora göre bu "ceza adaleti sistemindeki olası kaynak sıkıntılarının tutuklu yargılama sırasında zanlıların işlemlerinin hızla yapılmasına engel olduğunu gösteriyor olabilir."³⁶ Bazı bölgelerde, özellikle Latin Amerika'da yüksek seviyeler tutuklu yargılamaya zorunlu olarak başvurulduğunu gösteriyor olabilir. Bolivya, Ekvator, Meksika ve Peru'da, uyuşturucu suçlarda "suçun büyük veya küçük olduğuna bakılmaksızın" tutuklu yargılamaya mutlaka başvuruluyor. Suça katılım derecesine bakılmaksızın, uyuşturucu suçları cinayet, tecavüz ve adam kaçırmaya gibi ciddi suçlar sınıfına sokuluyor.³⁷

Çatışma sonrası ülkelerde ve çok yoksul ülkelerde, adalet sisteminin hiç çalışmadığı veya düzensiz çalıştığı ülkelerde tutuklu yargılama problemi en ciddi ölçüde yaşanmaktadır. ICPR verileri, hapisane sistemlerinde tutuklu yargılananların oranının en yüksek olduğu ülkeler arasında Libya, Liberya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kongo (Brazzaville), Bangladeş ve Bolivya yer alıyor. Bu ülkelerde herhangi bir günde on mahpustan yedisi mahkemeye çıkmayı bekliyor. Ama bazı yüksek gelirli ülkelerde de (Hollanda ve Kanada gibi) hapisanede tutulan her beş kişiden neredeyse ikisi tutuklu durumda.³⁸

Bazı ülkelerde tutuklu yargılama süreleri nispeten kısadır: 2012'de Avrupa Konseyi ülkelerinin veri bulunabilen

30'unda, ortalama tutuklu yargılama süresi 5,3 aydır.³⁹ Afrika'daki tutuklu yargılama araştırmaları bu sürelerin çok daha uzun, örneğin Sierra Leone'de 19 ay, Gana'da 14 ay olduğunu, bazı sanıkların aylarca tutulduğunu tespit etmiştir.⁴⁰

Resmi rakamlar mahkemeye çıkmadan bekleyen tutukluların sayısını az gösterme eğiliminde; örneğin birçok ülkede tutuklular hapisanede değil polis nezaretinde oldukça uzun süre tutuluyor, böylece hapisane istatistiklerine katılmamış oluyor ama bu tutukluluk gerçeğini değiştirmez. Belli bir tarihte tutuklu yargılanan kişi yüzdesi düşük görünen bazı ülkelerde de, tutukluların yıl boyunca hapse atılan toplam kişi sayısına oranı çok daha yüksektir. Bu yüzden, uluslararası hukuk, hapisane sistemlerinin "temel amacının mahpusların iyileştirilmesi, ıslah ve toplumsal rehabilitasyon olması" gerektiğini dile getirdiği hâlde, pratikte hapisanelerin yaptığı işin çoğu, parmaklıklar altında tutma fonksiyonunu yerine getirmekten ibaret olmaya devam ediyor.

Cezai işlem sürecindeki bütün sanıklar tutuklanmıyor. Hemen hemen bütün ülkelerde çoğu vakada tutuklu yargılama yerine alternatiflerin kullanılmasına izin veriliyor. Bu alternatifler sanıkların mahkemeleri başlayınca kadar özgür kalmasına izin veriyor, ancak mahkeme bazı durumlarda yasal işlemlerin riske atılmaması amacıyla veya başka amaçlarla bazı şartlar koyabiliyor. Sanığı kefaletle serbest bırakmak, mahkemelerin uygulayabileceği en yaygın seçeneklerden biri. Hukuki

ve pratik düzenlemeler ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genellikle kefaletle serbest bırakma için sanığın veya başka birinin mahkemeye, mahkemede geri ödenmek üzere, teminat olarak belli bir miktar para ödemesi gerekiyor. Aslında, bazı ülkelerde kefalet senedi, tutuklananlardan istenen teminatın ve tahliye sürecinin karşılığı olan nakit veya mal anlamına geliyor.

Kefalet, tutukluluk süresinin minimumda ve kısa tutulmasını sağlayacak bir yöntem olmakla birlikte, son zamanlarda birçok ülkede pratikte nasıl işlediği konusunda kaygılar artıyor. Kanada'da bir raporda, bunun hukukun ruhuna – ve bazen lafzına – aykırı işlediği tartışılıyor. "Hukuken masum insanlar kaotik olan ve gereksiz bir biçimde risk karşıtı olan, yoksulluğu, bağımlılığı ve zihinsel hastalıkları orantısız bir biçimde cezalandıran – sık sık kriminalize eden – kefalet sistemine maruz bırakılıyor" deniyor.⁴¹ ABD'de kefalet, "yoksul insanları suç itiraf ettirmeye zorlayacak daha etkili bir yol yoktur" diye tanımlanıyor. Düşük gelirli ülkelerde eleştirmenler çoğu ufak tefek suçlarla suçlanan sanıkların büyük çoğunluğunun kefalet vermeye gücünün yetmeyeceğini belirtiyor.⁴²

Kefalette reform yapmak için birçok girişim sürüyor. ABD'de 21 yargı çevresinde, mahkemelerin giderek tanıkların kaçma veya tekrar suç işleme riskini değerlendiren araçlarından daha fazla yararlanarak, kefalet kararına daha sistematik bir yaklaşım kullanılıyor.⁴³ Örneğin bir Yardım

Derneği tarafından bir milyon vaka üzerinde yapılan ve bir sanığın davranışının öngörülmesini sağlayan en önemli faktörleri saptayan araştırmaya dayanarak “Kamu Güvenliği Değerlendirme Aracı” geliştirilmiştir.

TAVSİYE 04

Yargı çevreleri kendi tutuklu yargılama düzenlemelerini gözden geçirmeli ve tutuklamanın son çare olarak, sadece gerekli ve uygun olduğu yerlerde kullanılmasını sağlamalı. Tutuklamanın sanıkların insan hakları ve tutuklulara, ailelerine ve topluma sosyo-ekonomik maliyeti üstündeki olumsuz etkisi açısından bakıldığında, tutuklama dışındaki önlemlerin kullanımı artırılmalı.

TAVSİYE 05

Gerekli durumlarda ülkeler, tutukluların ve mahpusların yasalarca kesin olarak zorunlu tutulandan daha uzun süreyi hapis hane geçirmemeleri sağlamak ve planlama ve kaynak oluşturma amacıyla ceza adaleti kurumlarına bilgi vermek için, etkili hapis hane dosya yönetim sistemi kurmalı.

Yeni araştırma: 45 yargı çevresinde kefalet

2015 yılında Uluslararası Ceza Reformu tutuklu yargılamanın bir alternatifi olarak kefaletin nasıl işlediğine dair karşılaştırmalı bir araştırma başlattı. Uluslararası Gelişme için Avukatların (Advocates for International Development, A4ID) cömert yardımlarıyla bir anket uygulandı⁴⁴, 45 yargı çevresinden cevap alındı.⁴⁵

Cevap veren ülkelerin çoğunda, kefaletle serbest bırakma için ya sanık tarafından ya da kefil olan üçüncü bir taraf tarafından bir teminat ödenmesi gerekiyor. Örneğin Tayland'da sanığın yakını olan bir kişi, ancak profesyonel bir statüsü varsa (örneğin devlet memuru, milletvekili veya hukukçu olmak gibi) teminat verebiliyor. Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'daki sistem, kiliselerin ve diğer kamu menfaatine çalışan kurumların kefil olmalarına izin veriyor.

ABD ve Nijerya dâhil birkaç ülkede, üçüncü taraflar, zanlının akrabası olabilir ya da olmayabilir, dolayısıyla ticari kefiller veya acenteler kişiler, zanlının kaçıp kurtulamayacağı teminatları verebiliyorlar. Kefalet acentesi genellikle, sanığa bir senet gönderip kefaletle dışarı çıkarmak için sanıktan – genellikle kefaletin yüzde onu tutarında – iade edilmeyecek bir ücret alıyorlar. Sanıklar bu meblağı beraat etseler bile geri alamıyorlar. Bu ücret karşılığında kefalet acenteleri mahkemelere, sanıklar bir sonraki duruşma tarihinde mahkemeye gelmedikleri takdirde izlerini sürecekleli sözünü veriyorlar. Sanık bulunamazsa, acente kefaletin tamamını ödemekle yükümlü oluyor.

Birçok başka ülkenin mahkeme sistemlerinde, ticari kefaletle izin verilmiyor.

Bazı ülkelerde yasalar kefalet için minimum ve maksimum tutarlar belirliyor. Örneğin Çek Cumhuriyeti'nde bu yaklaşık olarak 400 ABD doları; Brezilya'da cezası en az dört yıl hapis olan suçlar için, asgari ücretin 10 ile 200 katı. Paranın tamamının mahkemeye verilir verilmemesi duruma göre değişiyor. İrlanda'da kefalet olarak belirlenen meblağın üçte biri mahkemeye ödeniyor, geri kalanı mahkemeye gelmeme durumunda yatar.

Kefalet çeşitli şekillerde verilebiliyor. Ermenistan'da teminatlar para, menkul kıymetler veya başka kıymetli şeyler, mahkemenin izniyle gayrimenkuller olabilir.

Para şeklindeki teminat, sanığın hukuki sürece katılma yükümlülüğünü yerine getirmesi için bir sebep teşkil etmesi açısından gerekli görülmekle birlikte, ABD'de kefalet uygulamasının artmasının, suçları hafif de olsa, kaçmaya teşebbüs ihtimalleri az da olsa yoksul tutukluları parmaklıkların arkasına atmaya, öte yandan zengin sanıkların, toplum açısından arz ettikleri riske bakılmaksızın serbestçe dolaşmasına izin vermeye yol açtığı tartışılıyor.

Hollanda gibi ceza sisteminin nispeten yumuşak olduğu – hapsedme oranı 100,000 kişide 75 kişi- bazı ülkelerde kefalet sistemi yoktur, ancak herhangi bir günde hapis hane nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ı tutuklu yargılananlardan oluşmaktadır. Finlandiya şu anda tutuklu olarak hapseden yatanların sayısındaki artışı dikkate alarak kefalet sistemini getirmeyi düşünmektedir.

Hükümlü Mahpuslar

BM İnsan Hakları Komiserliği 2015'te “etkin ve adil bir ceza adaleti sisteminin temel şartlarından biri orantılı ceza vermektir” diye belirtmiştir.⁴⁶

Bu rapor ülkelerin orantılılık şartına uymak için kanunlarında nasıl reform yaptıklarını, örneğin minimum ve maksimum cezaları (Moldovya) azalttıklarını,⁴⁷ küçük suçları suç olmaktan çıkardıklarını ve ekonomik suçlar için cezai yaptırımları azalttıklarını (Ukrayna),⁴⁸ böylece toplam hapis hane nüfusunu azalttıklarını anlatarak devam ediyor.

Daha hafif ceza verme örnekleri arasında, 2014 Nisanında İrlanda'da Para Cezaları (Ödeme ve Tazminat) yasası, para cezasının ödenmemesi durumunda yaptırım olarak hapis cezası verilmesini mümkün olduğunca azaltma amacıyla çıkarıldı.⁴⁹

Ayrıca, 2014'te Romanya, hapis cezası verilebilecek suç türlerini azaltan ve ceza sürelerini kısaltan yasa hükümlerini yürürlüğe koydu.⁵⁰ ABD'de, eyaletler cezaların daha orantılı olması için bir dizi önlem aldı, buna uyuşturucu bulundurma, ufak

tefek hırsızlıklar veya şartlı salıvermeyi ihlal vakalarında ceza süresini kısaltma dâhil.⁵¹

Birçok yargı çevresinde, hapis hane erken tahliye süresi uzatılarak hapis hane geçirilen süre fiilen kısaltılmıştır. Filipinler'de Hapis hane ve Ceza Yönetim Bürosu, “aşırı kalabalığı azaltmak için birçok erken tahliye önlemini uygulamış ve desteklemiştir. Bunlar arasında kefalet, şartlı tahliye ve özel af, mahkemelerde davaların hızlandırılması, hapistekilerin davalarının hızla kapanması için

mahkemelerden gerekli belgelerin temini” yer almaktadır.⁵² Kenya, ilk kez olmak üzere, belli mahpusların cezalarının üçte birinin indirilmesi için yasa çıkarmıştır (müebbet hapis cezası alanlar veya zor kullanarak hırsızlık yapanlar dışında). Araştırmada ayrıca, mahpusların bu şekilde topluma geri dönüşlerine izin vermenin faydaları da gösteriliyor. Yeni Zelanda’da yapılan bir araştırma yüksek riskli mahpuslar arasında, yoğun psikolojik tedavinin ve şartlı erken tahliyenin, hapis cezasının tamamını uygulamaya kıyasla, yeniden suç işlemeyi azaltmakta daha etkili olduğunu göstermiştir.⁵³

Özellikle kefaletle veya başka bir şekilde erken tahliye izin verilmeyen durumlarda, müebbet hapis cezası

verilmesi konusunda endişeler artmaya devam ediyor.⁵⁴ Tüm dünyada müebbet hapis cezasının kullanılması hakkında büyük bir araştırma yapılıyor.⁵⁵

TAVSİYE 06

Ülkeler cezai yaptırımlarının orantılılığını değerlendirmeli ve özellikle şiddet içermeyen suçlarda maksimum hapis cezası sürelerinin kısaltılması ihtimalini dikkate almalı.

Uyuşturucuyla İlgili Suçlar

Dünya Hapishanelerinde Eğilimlerin 2015 sayısında, 2016 yılında uyuşturucular konusunda yapılacak BM Genel Kurulu Özel Oturumu için, özellikle karşılıkların orantılılığı konusuna ağırlık vererek, uyuşturucu ve hapis cezası arasındaki bağlantıları ayrıntılarıyla açıklayan özel bir ek hazırladı. Bu çalışma, birçok ülkede uyuşturucuyla ilgili suçların, özellikle kadınlar arasında, hapishane nüfusunun büyük ve giderek artan bir kısmını oluşturduğunu ortaya koyuyor. Kısa süre önce yapılan ve ABD’de hapishaneye girenlerin üçte birinin uyuşturucu suçundan girdiğini gösteren bir araştırma da bunu onaylıyor.⁵⁶ BM Sağlık Özel Raportörü, 2016 BM Genel Kurulu Özel Oturumu sürecinin bir bölümünde şunu belirtti: “Uyuşturucu kontrollerinin uygulanması hapse atma oranlarının artmasına yol açtıkça, aşırı kalabalıklaşan hapishane sistemleri, hüküm giymemiş ve hüküm giymiş durumdakiler için kabul edilebilir bakım ve yaşam standartlarını sağlayamayacak hâle geliyor.”⁵⁷

Uyuşturucu suçları için ölüm cezası verilmesi hakkında giderek artan endişeler var. Son yıllarda, yıllık yaklaşık 600 kişinin uyuşturucuyla ilgili suçlardan idam edildiği biliniyor. Ancak güvenilir tahminlere göre, kayıtlara geçmeyen bin idam olabilir. Bilinen idamların büyük çoğunluğu, özellikle Çin, İran ve Suudi Arabistan olmak üzere az sayıda ülkede gerçekleşmiştir. Bu ülkelerde, ayrıca Malezya, Endonezya, Pakistan

ve Tayland’da daha yüzlercesinin ölüm cezasına çarptırılmış olduğu tahmin ediliyor. 1979’da sadece yaklaşık 10 ülkede uyuşturucu için ölüm cezası öngörülüyordu, şimdi ise sayı en az 33’e yükseldi. Bu ülkelerin en az 10’unda, ölüm cezası uyuşturucuyla ilgili suçlarda ölüm cezası zorunlu.⁵⁸ 2015’te İran’da idam edilen 966 kişiden büyük bir kısmı uyuşturucu suçluydu.⁵⁹ Endonezya’da 14 uyuşturucu suçlusu idam edildi, geçen yedi yıl içinde bu sayı sadece dörttü.⁶⁰ BM Hukuk Dışı, Yargısız ve Keyfi İnfazı Önleme Özel Raportörü ve İşkenceyi Önleme Özel Raportörü, ölüm cezasını uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendiriyor.⁶¹ BM İnsan Hakları Konseyi birçok kez uyuşturucuyla ilgili suçların “en ağır suçlar” kriterine uygun olmadığını tespit etmişti,⁶² bu tespit 2007’de, BM Hukuk Dışı, Yargısız ve Keyfi İnfazı Önleme Özel Raportörü⁶³ tarafından, 2009 yılında BM İşkence Ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı Ve Onur Kırıcı Muamele Ve Cezaların Önlenmesi Özel Raportörü tarafından⁶⁴, 2013’te BM Genel Sekreteri tarafından tekrarlandı.⁶⁵ O zamandan beri hem hukuk dışı infazlar hem de işkenceyi önleme alanında çalışan Özel Raportörler, en son olarak da 2015 yılı Ekim ayında Dünya Ölüm Cezasına Son Gününde bu konu tekrar edildi.

Ölüm cezasının yanı sıra, uyuşturucu suçlarından ötürü verilen hapis cezalarının uzunluğu da dünya çapında özellikle sert olmaya devam ediyor.

Hindistan’da Ölüm Cezası Hakkında Tarihi Rapor

Ağustos 2015 tarihli bir raporda, Hindistan hükümetine, kendi hukuk reformu uzmanları basit suçlar için ölüm cezasının kaldırılmasını tavsiye ettiler.

Yüksek Mahkemeden⁶⁶ gelen “Hindistan’da ölüm cezasını güncel ve bilgiye dayanan bir tartışma ve görüş alışverişine izin verecek şekilde inceleme yapılması”⁶⁷ referansına dayanarak, 20. Hukuk Komisyonu geniş kapsamlı bir idam cezası araştırması yaptı ve “terörizmle ilgili suçlar ve savaş ilanı” hariç bütün vakalarda idam cezasının iptalini tavsiye etti.⁶⁸ “İsyan, terör veya şiddet suçuyla savaşmak ile ölüm cezası ihtiyacı arasında bağlantı olduğuna ilişkin hiçbir kanıt olmadığını” tespit etti⁶⁹ ancak birçok yasa yapıcı arasında “terörle bağlantılı suçlar için ölüm cezasının kaldırılmasının ulusal güvenliği etkileyeceği” şeklinde korkular olduğunu teyit etti.⁷⁰ Dolayısıyla “terörizmle ilgili suçlar hariç bütün suçlar için ölüm cezasının kaldırılması yolunda ilk adımları atmak için daha fazla beklemeye gerek olmadığını” belirtti.⁷¹

Komisyon, Adalet Bakanlığı bünyesinde ve hükümete yasanın gözden geçirilmesinde ve reform yapılmasında yardımcı olmakla görevlidir. Bu sefer ölüm cezasını ikinci kez gözden geçirmiştir: 1967’de, idam cezasının kaldırılmasına karşı uyarıda bulunduğu zamandan bu yana hem dünyanın hem Hindistan’ın çok değiştiğini kaydetmiştir. 242 sayfalık geniş kapsamlı raporda Hindistan’da ölüm cezasının geçmişi ve uygulanması, ölüm cezasının lehinde ve aleyhindeki argümanlar, ölüm cezasını geride bırakan uluslararası eğilimler ele alınmıştır. Ölüm cezasının “anayasal açıdan geçerli cezalandırma hedeflerine ulaşılmasını gerçekleştiremediği”⁷² sonucuna varılmış ve suçların çoğu için idamın kaldırılması desteklenmiştir.

Hukuk Komisyonu raporu Hindistan ve dünya basınında geniş her aldı. Ancak Hindistan Aile Bakanlığı, terörizm tehdidi gerekçesiyle cezanın kaldırılmasını reddetti. Buna rağmen, Hukuk Komisyonunun kідemi, ölüm cezasını ilk değerlendirilmesinden bu yana gerçekleşen fikir değişikliği, raporunun geniş kapsamlı olması sebebiyle, bu rapor Hindistan’da ve ötesinde önem kazanmıştır.

BM Uyuşturucu Özel Oturumu

19-21 Nisan 2016 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu New York'ta bir Özel Oturum düzenledi.⁷³ Bu oturum, 1990 ve 1998'deki Özel Oturumlardan sonra uyuşturucu ile ilgili politikalar konusunda yapılan toplantıların üçüncüsü oldu.

2009 Uyuşturucu hakkında Siyasi Bildiri ve Eylem Planı'nda açıklandığı gibi, üçüncü oturumun 2019'da yapılması planlanmıştı. Ancak global uyuşturucu politikalarının yönünü tartışma hakkında giderek artan bir aciliyet duygusu, oturumu planlandığından üç yıl önce düzenleme kararına yol açtı.

Meksika, Guatemala ve Kolombiya hükümetlerinin girişimiyle, 2016'da 95 BM üye ülkesi, global uyuşturucu kontrolünü ve alternatif strateji seçeneklerini tartışma çağrısını destekledi.⁷⁴ Özel Oturum,

genel kurula paralel olarak yapılan genel tartışma ve yuvarlak masa toplantılarından oluştu. Beş yuvarlak masa toplantısında ele alınan konuların özeti, Başkanlar tarafından genel kurula sunuldu. Beş yuvarlak masa toplantısı şu konuları kapsıyordu:⁷⁵

- uyuşturucu ve sağlık
- uyuşturucu ve suç
- insan hakları, kadınlar, çocuklar ve topluluklar
- yeni zorluklar, tehditler ve gerçeklikler
- uyuşturucu ve (alternatif) gelişmeler.

Sonuç belgesi müzakereleri Viyana'da BM Narkotik Maddeler Komisyonu'nda yapıldı.

STK'ların, çiftçilerin, uyuşturucu kullanıcılarının ve üniversitelerin tartışmaya katılmasını sağlamak için bir Sivil Toplum Görev Ekibi kuruldu.

Bolivya'da uyuşturucu kaçakçılığının maksimum cezası (25 yıl hapis) cinayet suçunun cezasından (20 yıl) ve tecavüz suçu cezasından (15 yıl) daha yüksek. Meksika'da da durum buna yakın, kaçakçılık cezası 25 yıl hapis, cinayet suçu cezası 24 yıl.

Uyuşturucuyla bağlantılı suçlardan ötürü hürriyetinden mahrum edilen insanların büyük bir kısmı alt düzeydedir. UNODC uyuşturucu bulundurmakla ilgili suçların, dünya çapında uyuşturucuyla ilgili suçların yüzde 83'ünü oluşturduğunu tahmin ediyor.⁷⁶ CELS'in raporuna göre⁷⁷ Kolombiya'da uyuşturucudan mahkûm olmuş tüm mahpusların yaklaşık yüzde 2'si, orta veya yüksek kademedekilerdir. Bu şu anlama gelir, geriye kalan yüzde 98, uyuşturucu kaçakçılığı şebekelerinde önemli bir katkısı olmayan, ya da olduğu kanıtlanmayan insanlardır. Meksika'da yapılan bir araştırmada uyuşturucu suçlarından tutuklanan kişilerin yüzde 75'inin küçük miktarlarla tutuklandığını gösteriyor.⁷⁸ Bununla birlikte uyuşturucu kaçakçılığıyla ilgili cezai suçlar, zaman içinde istikrarlı olmaya devam ediyor⁷⁹ ve hapisteki kaçakçıların büyük çoğunluğu, alt düzeydeki suçlulardır.⁸⁰

Ancak, uyuşturucu kullanımı ve bulundurulması suçlarına (hatta kaçakçılığa) verilen cezaların hafifletilmesi yönünde ciddi bir eğilim var. *Smart on Crime* (Suça Karşı Akıl)

Girişimi'nin kovuşturma sürecinde, zorunlu ceza rejimlerinde değişiklikler yapılmasını ve hapsedenlerin alternatiflerinin yaygınlaşmasını sağladığı Ekvator'da ve ABD'de ceza süreleri kısaltıldı.⁸¹ Aralarında Uruguay'ın ve birçok ABD eyaletinin bulunduğu 20'den fazla yargı çevresinde küçük miktarda uyuşturucu bulundurmak suç olmaktan çıkarıldı veya yasal hâle getirildi.⁸²

ABD'nin Colorado Eyaletinden gelen ilk kanıtlar gösteriyor ki gençlerin esrar kullanmasında, yol kazalarında veya suçlarda herhangi bir artış olmamıştır. Buna karşılık, şunlar dâhil olmak üzere birçok olumlu şey bulunmuştur: "esrar suçlarından yakalananların sayısında ciddi bir düşüş; tedarik miktarının çoğu artık hükümet tarafından kontrol edildiği için yasadışı ticarettin daralma; şu anda toplumsal projelerde harcanan vergi gelirlerince ciddi bir artış olmuştur."⁸³ Birçok başka ülkenin de esrarı suç olmaktan çıkarmayı düşündüğü bildirilmektedir (örn. İrlanda),⁸⁴ ancak Güneydoğu Asya'da çok az değişim işareti görülmektedir. ABD'nin Vermont Eyaletinde, İcra İnfaz Komiserliğinin her tür uyuşturucuyu bulundurmanın suç olmaktan çıkarılmasını talep ettiği bildirilmektedir.⁸⁵

Ceza adaleti sistemi dâhilinde madde kullanımı problemi olan suçlularla ilgilenecek Uyuşturucu Mahkemelerinin bulunmasının uygun olup olmadığı konusunda hararetli tartışmalar

yapılmıştır. Bunlar, suç işledikleri takdirde ceza alma tehlikesine maruz kalacak suçluların tedavi olması için hüküm verebilecek özel ceza mahkemeleridir. Bunların etkinliğine ilişkin kanıtlar karışık olduğu için, bu yaklaşımın özü itibarıyla bir sağlık problemi olan problemin çözümü için uygun olmadığı ileri sürülmüştür.⁸⁶ Portekiz'de kurulan Caydırma Komisyonları alternatif bir model sunuyor.⁸⁷ Bu komisyonlarda bir sosyal hizmet uzmanı, bir psikiyatrist ve bir hukukçu bulunuyor, bunlar küçük para cezaları ve başka cezalar verebiliyor, aynı zamanda uyuşturucu kullanan kişileri toplum bazında tedavilere veya evde tedaviye yönlendiriyorlar.

Hapis cezasına yol açan şey sadece yasadışı uyuşturucu kullanımı değildir. 2015 yılında yasadışı alkol yasaklamalarının sıklaştırılmasını takiben hapisane nüfusunda bir artış yaşandı. Ruhsatsız olarak içki imal ettikleri için kesilen yüksek para cezalarını ödeyemeyen çok sayıda kadın hapse atıldı.⁸⁸ Kontrol altındaki maddelere benzer etkiler yapan yeni psikoaktif maddelerin geliştirilmesi, yasa koyucular ve ceza adaleti uygulamacıları için zorluk yaratmaya devam ediyor. Tüm bölgelerden 70 ülke, kendi uyuşturucu piyasalarında yeni psikoaktif maddelerin ortaya çıktığını bildirdi.⁸⁹ İngiltere hükümetinin bütün bu maddeleri yasaklama planlarını parlamento komisyonu acil olarak onayladı,⁹⁰ ancak yeni psikoaktif maddelerin İngiltere hapisanelerinde yapacağı etki hakkında yaygın endişeler var. 2014-15 döneminde İngiltere'de bağımlılık yardımı isteyen mahpusların sayısı yediye katlandı, aynı dönemde hapisanelerde yaşanan 19 ölüm vakasında bu maddelerin etkisi görüldü, Hapishane Genel Müfettişliği bu maddelerin ticaretinin borçlara, tehditlere ve çete şiddetine yol açtığını belirtiyor.⁹¹

TAVSİYE 07

Devletler uyuşturucu politikalarını, yaptırımların orantılılığı bakımından gözden geçirmeli, uyuşturucu kullanımını ceza adaleti problemi değil halk sağlığı problemi olarak ele almalı, hapishane ortamında uyuşturucu bağımlılığı tedavisi ve zarar azaltma programları sağlamalı.

Yeni araştırma: Kaç ülkede mahpusların oy kullanmasına izin veriliyor?

Mahpusların oy kullanma hakkı uluslararası hukuk kapsamındadır.

BM'nin Mahpuslara Karşı Tutumlar Konusundaki Temel Prensipleri bütün mahpusların, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ve Uluslararası Yurttaşlık Hakları ve Siyasi Haklar Antlaşması'nda (ICCPR) yer alan "insan haklarına ve temel haklara sahip olduğu" belirtilmektedir.⁹² Mutlak bir hak olmamasına rağmen, bu hakkın kullanılmasına ilişkin şartlar objektif ve makul olmalıdır ve bu hakkın askıya alınma süresi suçla ve cezayla orantılı olmalıdır.⁹³ Mahkemeye çıkmamış tutuklular, suçlulukları kanıtlanıncaya kadar masum sayılmaları gerektiği için, oy kullanma hakkından mahrum edilmemelidirler.⁹⁴

2015'de PRI için yapılan bir araştırmada⁹⁵, Uluslararası Gelişme İçin Avukatlar (A4ID) 63 yargı çevresinde hapisteki insanların oy kullanma hakkı hakkında inceleme yapmış ve hangi şartlar altında oy haklarının kısıtlandığını

incelemiştir. Bazı özel durumlarda kendi başına bir ceza olarak uygulanmakla birlikte –genellikle “seçimlerle ilgili suçlarda”– yargı çevrelerinin yaklaşık yüzde 45’inde hapis cezalarını otomatik olarak oy hakkından mahrumiyet izlemektedir (örneğin Ermenistan, Fas)⁹⁶.

Araştırmaya göre, 29 yargı çevresinde (ör. Kırgızistan, Lübnan, Yeni Zelanda) mahkûm olan ve hapis cezası çeken mahpuslar, oy kullanamazlar (genel yasaklama adı verilir).⁹⁷

Prensip olarak mahpusların oy hakkına sahip olduğu yargı çevrelerinin yaklaşık yüzde 66’sında, genel olarak suçun ciddiyetine ve süresine ve/veya verilen ceza süresinin uzunluğuna göre hâlâ bazı kısıtlamalar ve/veya koşullar uygulanmaktadır. Bazı ülkelerde seçimin türüne göre koşullar vardır (örneğin Çek Cumhuriyeti’nde, Letonya ve Ukrayna’da, mahpuslar, “yerel sorunlardan etkilenmedikleri” gerekçesiyle yerel seçimlerde oy kullanamıyorlar).

Sadece az sayıda yargı çevresinde yasama veya yargı organları oy hakkının kısıtlanması veya tamamen kaldırılması için bir gerekçe sunuyor, bu da genellikle halka karşı suç işlemiş kişilerin siyasi süreçleri belirlemesine ve katılmasına izin

verilmemesi gerektiği şeklinde.

Araştırmaya göre, oy hakkının olduğu yerlerde bile mahpusların seçimlere katılımı düşük olabiliyor.⁹⁸ Oy kullanmak için nasıl kayıt yaptırılacağı hakkında sınırlı bilgi verilmesi, karmaşık prosedürler ve hükümetin veya hapishane yönetiminin oy vermeyi kolaylaştırmaması gibi pratik zorluklar, ek faktörler olabilir.

Genel olarak, tahliye olmuş cezası devam eden kişiler oy kullanabiliyor. Ancak oy hakkından mahrum etmeyi ikinci bir ceza olarak uygulayan bazı yargı çevrelerinde (ör. Belçika, Etiyopya, Tunus), veya özgürlüğünden mahrum edilenlerle alternatif ceza uygulananlar arasında fark gözetmeyen yargı mahallerinde (ör. Brezilya, Kuveyt) oy hakkından mahrum etme, hapishanede tutulmaksızın ceza çekenleri de etkileyebiliyor.

Bazı yargı çevrelerinde (örneğin ABD eyaletlerinin çoğu, Belçika, Lüksemburg, Kuveyt, Polonya) hapishaneden tahliye edilme durumunda oy hakları otomatik olarak iade edilmiyor. Örneğin Lüksemburg’da, on yılı aşan hapis cezası verildiğinde, o kişi ömür boyunca oy hakkından mahrum edilmiş oluyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hapishane Nüfusu

Kadınlar

2015 tarihli Doha Bildirgesi, devletlerin suçu önleme, ceza adaleti ve failere karşı tutumlar konusundaki politikalarında toplumsal cinsiyete özel tedbirler almasını teşvik eder; “buna kadın failerin, Birleşmiş Milletler Kadın Mahpuslara Dair Tutumlar ve Kadın Failer İçin Hapis Dışı Tedbirlere Dair Yasalar (Bangkok Yasaları) dikkate alınarak rehabilitasyonu ve topluma yeniden katılımı da dâhildir.”⁹⁹

ICPR’nin Temmuz 2015 itibarıyla eldeki son verileri derlediği Dünya Kadın Mahpusluğu Listesi’ne göre, tüm dünyada 700 binden fazla kadın ve kız çocuğu ceza kurumlarında tutuluyor.¹⁰⁰

ICPR verileri, hapsedilen kadın ve kız çocuğu sayısının 2000 yılından bu yana yüzde 50 artmış olduğunu gösteriyor, oysa aynı dönemde genel hapishane nüfusu yüzde 18 artmış. Kadınların hapsedilmesindeki artış özellikle Asya, Okyanusya ve Amerika kıtalarında dikkat çekerken, Afrika’da kadınların hapsedilme oranındaki artış, kıtanın genel nüfusundaki artıştan daha az olmuş. Verilere göre, Guatemala ve El Salvador’da, Brezilya ve Kolombiya’da, Kamboçya ve Endonezya’da bu oranda özellikle belirgin yükselişler var. Brezilya Adalet Bakanlığı’na göre 2000 ile 2014 yılları arasında ülkenin kadın mahpus nüfusu yüzde 567 arttı (5.601 kişiden 37.380 kişiye çıktı). 2014’te kadın mahpusların yüzde 68’i uyuşturucuyla ilgili suçlardan dolayı hapishanede bulunuyordu, erkek mahpuslarda ise bu oran yüzde 25. Bunların yaklaşık üçte ikisi Afrika kökenli.¹⁰¹

Dünya genelinde hapishanede bulunan kadınların büyük bir bölümü anneler. Anne olan kadın mahpusların oranı Brezilya’da yüzde 87, Amerika Birleşik Devletleri’nde yüzde 80, İngiltere’de yüzde 66, Tayland’da yüzde 82. Kasım 2014 itibarıyla Tayland hapishane sistemi içinde

267 hamile kadın ve hapishanede annesiyle kalan 256 çocuk vardı.¹⁰² Uganda hapishanelerinde tutulan 194 kadını (toplam sayının yaklaşık yüzde 10’u) yapılan bir çalışmada, kadınların yüzde 92’sinin çocuğu olduğu, toplam sayısı 276 olan bu çocukların 35’inin anneleriyle birlikte hapishanede yaşadığı görüldü.¹⁰³

Kanada’daysa hapishanede bulunan Yerli kadınların sayısında ciddi bir artış oldu: Yerli kadınlar hapishane nüfusunun yüzde 35’ini oluşturuyor¹⁰⁴, hâlbuki genel nüfus içinde oranları sadece yüzde 5. Hapishane nüfusu içinde Yerli kadınların fazla temsili, Başbakan Kevin Rudd’ın 2015’te ülkenin Yerlileri hapsedilme salgınıyla karşı karşı olduğunu söyleyerek uyarıda bulunduğu Avustralya’da da gözleniyor.¹⁰⁵ Yeni Zelanda’da Maoriler tüm nüfusun sadece yüzde 14’ünü oluşturduğu halde, 2013’te ülkedeki kadın mahpusların yarısından fazlası Maori kadınlardı.¹⁰⁶

Pek çok ülkede, hapishanedeki kadınların büyük çoğunluğunun yargılanma ve ceza alma konusu, şiddet içermeyen suçlar. Mesela Çin’de hapsedilme oranlarında yakın zamanda görülen artış, kadınların uyuşturucu, mala karşı suçlar ve dolandırıcılığa daha fazla karışmasıyla ilişkili.¹⁰⁷

Bu genel eğilimin istisnaları da var. Örneğin Uganda’da kadın mahpuslar üstüne yakın tarihli bir araştırmada, sıra dışı derecede yüksek oranda kadın mahpusun cinayet, kasıtsız öldürme ve saldırı suçlarından yargılandığı veya hüküm giydiği bulundu (yüzde 57); bu, aynı suçlardan yargılanan/suçlu bulunan erkek failerinkine genel olarak benzer bir oran.¹⁰⁸ Ancak bu fiillerden suçlu bulunmuş kadınların yüzde 74’ünün ev içinde şiddet ve istismara maruz kaldığını söylemesi dikkat çekici bir durum.¹⁰⁹

Başka bakımlardan, Uganda araştırmasının bulguları tanıdık: görüşülen kadınların yüzde 76’sı kendilerini fakir veya çok fakir olarak görüyor; yüzde 32’si hiç okula gitmemiş. Hapsedilmelerinin sonucu olarak bu kadınların yüzde 43’ü işini, yüzde 35’i evini kaybetmiş ve yüzde 31’inin çocukları ellerinden alınmış.¹¹⁰

Yasama ve yargının şiddet içeren suçlar işleyen kadın failere karşı yaklaşımları arasında önemli farklar olsa da, bu durumu açıkça tanıyan adalet sistemi sayısı çok az. Çoğu adalet sistemi, kadın sanıklarda sıklıkla görülen istismar geçmişini göz önünde bulundurmamak için meşru müdafaa, “geçici delilik” veya tahrik gibi genel indirimlere başvuruyor, hâlbuki bu savunmaların “şiddete uğramış kadın sendromu”nu yaşayan veya “biriken hınca dayalı tepki” gösteren kadınların durumuna uygun olmadığı biliniyor.¹¹¹

Birleşmiş Milletler Kadın Mahpuslara Karşı Tutum ve Kadın Failer İçin Hapsedilme Dışı Tedbir Kurallarının (Bangkok Kuralları)¹¹² kabulünden bu yana, ceza adalet sistemi genelinde kadınlara farklı bir yaklaşımın gerekli olduğu giderek daha fazla teslim ediliyor. Pek çok vakada kadınların şiddet ve istismar mağduru olduğunu gören, travmayı tanıyan yaklaşımlar giderek, ceza adaleti sistemi içinde kadınların durumunun insancıl ve etkin bir şekilde değerlendirilmesi için elzem kabul ediliyor.¹¹³

2015’te uygulamada bu yönde atılan adımlar arasında, Kamboçya’nın hamile ve yeni doğum yapmış bazı kadınları tahliye etme kararı var.¹¹⁴ İskoçya’da 300 kişilik bir kadın hapishanesi yapma planlarından vazgeçildi. Bunun yerine en ağır suçların faileri için 80 yataklı bir yer yapılacak. Her birinde 20 kadının kalacağı daha küçük beş bölgesel birim daha kurulacak ve burada uyuşturucu,

Hapishanelerdeki kadınlar ve kız çocuklarının sayısı 2000 yılından bu yana yüzde 50 arttı.

Tutuklu hapishanesi, Kırgızistan.
Fotoğraf © Karla Nur 2014

Yeni araştırma: Kadına yönelik şiddet nedeniyle cinayet işleyen kadınlar için ceza adaleti yaklaşımları

Araştırmalara göre, kadınların şiddet içeren suçlar nedeniyle hapsedildiği vakaların ardında sıklıkla bir şiddet ve cinsel istismar geçmişi bulunuyor ve pek çok olayda bu, fiilin gerçekleştirilmesini teşvik ediyor yahut önemli bir etken oluyor. PRI için 2015'te Linklaters LLP tarafından yapılan¹¹⁷, dokuz yargı sistemini kapsayan araştırmada, kadınların uzun süre şiddet gördükten sonra kendilerini istismar edene karşı şiddet içeren fiillerde bulunduğu vakaların yasal çerçevesi (devlet ve eyalet düzeyinde) ve yargı uygulaması incelendi. İncelenen yargı sistemleri Avustralya, Brezilya, Hong Kong, Hindistan, Japonya, Meksika, Polonya, İspanya ve ABD'nin sistemleriydi.¹¹⁸

Devlet düzeyindeki birkaç istisna dışında, ele alınan yargı sistemlerinde, istismar geçmişinin hafifletici sebep olarak değerlendirilmesine imkân tanıyan özel bir yasal zemin bulunmuyor.¹¹⁹ Uygulamada, bu dokuz yargı sisteminin hepsi, kadın sanığın istismar geçmişine dair delil sunmasını ya daha "geleneksel" savunmalara (yani meşru müdafaa, tahrik, tehdit veya geçici delilik gibi, tam savunma veya cinayet suçunu kasıtsız öldürmeye düşürecek kısmi savunmalar) başvuranın bir

şartı olarak, ya da verilen cezanın indirilmesinde bir etken olarak kabul ediyorlardı.

Dokuz yargı sisteminin hepsinde kadınlar bu daha "geleneksel" savunmaları yapmaya çalışmıştı ve bazı durumlarda istismar delili böyle bir savunmanın kurulabilmesine etkili oldu veya kesin olarak kurulmasını sağladı (örneğin ABD devlet ve eyalet mahkemelerinde ve Hindistan'da). Gelgelelim savunmaların çoğu, çoğu zaman şiddete uğramış kadın sendromundan mustarip olan veya biriken hınca dayalı tepki gösteren bu kadınların durumuna tam olarak uymuyordu.¹²⁰

İncelenen yargı sistemlerinin az bir kısmında, özellikle Avustralya'nın bazı eyaletlerinde, ceza kanununda bu vakaların daha yumuşak bir şekilde ele alınmasını sağlayan yasal düzenlemeler yapılmıştı. Düzenlemeler farklı şekiller alabilir, yasaya özellikle istismar mağdurlarının başvurabileceği yeni savunmalar eklenmesinden (örn. Queensland, Avustralya) varolan savunmaların istismar mağdurlarının vakalarına daha iyi uyacak şekilde değiştirilmesine kadar (örn. Victoria, Avustralya).

Hüküm verme bakımından, yargı sistemlerinin çoğu mahkemelere genel hüküm verme ilkeleri kapsamında şiddet deneyimini dikkate alma takdirini veriyor ama hiçbir sistem istismar geçmişinin dikkate alınmasını açıkça talep etmiyor. Çalışmada, mahkemelerin hüküm verirken istismar geçmişini

dikkate alma seviyeleri arasında büyük farklar olduğu bulundu. Örneğin Hindistan'da mahkemeler şiddet içeren suçlardan yargılanan kadınların cezasını azaltmakta şiddete uğramış kadın sendromunu kabul ederken, İspanya'da istismar geçmişi başlı başına bir hafifletici sebep sayılmıyor, bu durum hükmü ancak dolaylı olarak, sorumluluk üstündeki payıyla etkileyebiliyor, yani eğer mahkeme istismar geçmişini eldeki üç meşru savunma biçiminden biri (geçici akıl sağlığı sorunu, meşru müdafaa ve aşırı korku) kapsamında değerlendirirse bir geçerliliği oluyor bunun.

İncelemenin vardığı sonuca göre, istismarcıya karşı şiddet içeren suç işleyen kadınların durumunun adil ve orantılı bir şekilde değerlendirecek özel yasal (veya yarı yasal) zeminin yokluğunda, durumun dikkate alınması hâkim ve jürilerin takdirine kalıyor. Bu da, özellikle emsal karar doktrinini kabul etmeyen yargı sistemlerinde istismar delillerinin dikkate alınmaması veya farklı davalar arasında tutarlı değerlendirilmemesi riskini ortaya çıkarıyor.

İncelemede ayrıca, BM Bangkok Kurallarının, mahkemelerin suç geçmişi bulunmama ve kadın faillerin tipik geçmişleri (buna, kadın failler arasında yüksek oranda bulunan cinsel istismar ve kadına yönelik şiddet kurbanlarının da dâhil) gibi hafifletici sebepleri dikkate almasını gerektiren 61. Maddesi vurgulandı.

alkol ve kadına yönelik şiddetle ilgili problemler için yardım da sunulacak.¹¹⁵ Bu birimlerin boyutları, kadınların gözetim altında tutulacağı birimlerin ilke olarak taşıması gereken özelliklere uygun: kadın hapishanelerinin erkeklerinkinden farklı olması, kişiler arası ilişkiyi destekleyen ve olumlu bir benlik algısını teşvik eden barınma şartları sağlanması gerekiyor.¹¹⁶

TAVSİYE 08

BM Bangkok Kurallarına uygun olarak, kadınlar mümkün olan her durumda hapishaneden uzak tutulmalı, hapseden kaçınılmaz olduğu vakalarda özel düzenlemeler yapılmalı, bu düzenlemeler arasında hapishanelerde kadınların kendilerine özgü ihtiyaçlarını yansıtan tasarım özellikleri de yer almalı.

Çocuklar ve Gençler

BM Hâkim ve Avukat Bağımsızlığı Özel Raportörü 2015'te şöyle dedi: "Yasayla çelişen fiillere sürüklenen çocukların özel kırılganlıklarından dolayı, özellikle ceza adaleti sürecinin hüküm verme kısmında onlar için daha yüksek standartlar ve daha geniş koruma tedbirleri uygulanması gerekir."¹²¹ Raportör hâkim ve savcıların ceza yaptırımlarını, hele de özgürlükten mahrum eden yaptırımların çocuklar üzerindeki özel olumsuz etkilerinin farkında olması gerektiğini söyledi: savcılar ve hâkimler çocuklara yaptırım uygulanmasını talep eder ve buna hükmederken öncelikle çocuğun yüksek yararını gözetmelidir, buna hem fiilin hem de çocuğun şartlarının tekil olarak analiz edilmesi de dâhildir. Savcılar ve hâkimler mutlaka önce hapsedme dışı yöntemleri değerlendirmelidir; bakım, rehberlik ve

gözetim emirleri, danışmanlık, denetimli serbestlik, koruyucu aileye verilme, eğitim ve meslek öğrenme programları gibi alternatifler değerlendirilerek çocukların ihtiyaç ve haklarının yanı sıra iyilik ve gelişimlerine de mutlak uygunluk sağlanmalıdır. Özel Raportör ayrıca, "yetkin görevlilerin, çocuklar için tutuklu yargılama kararı alırken son derece dikkatli olmaları ve yargılama sürecinin sonunda özgürlükten men kararı verildiğinde olduğu gibi burada da kararlarını yazarak açıklamaları, çocuğun özel ihtiyaçlarını, haklarını ve yüksek yararını gözettiklerini göstermeleri" çağrısında bulundu.¹²²

BM İşkence Ve Diğer Zalim, İnsanlık Dışı Ve Onur Kırıcı Davranış Ve Cezalandırmaları Önleme Özel Raportörünün vurguladığı gibi "özgürlüğünden mahrum edilen çocukların şiddete maruz kalma, istismar edilme ve işkence ve diğer zalim, insanlık dışı, onur kırıcı tutum ve cezalandırmalarla karşılaşma riski yükselir." Raportör buna ek olarak şöyle söyledi: "Çok kısa süreli

hapsetme dahi bir çocuğun psikolojik ve fiziksel sağlığını sekteye uğratabilir ve bilişsel gelişimini sınırlandırabilir. Özgürlüğünden mahrum edilen çocukların depresyon ve anksiyeteden mustarip olma riski yükselir ve bu çocuklar sıklıkla travma sonrası stres bozukluğuyla uyumlu belirtiler gösterir.” Son olarak, bir dizi çalışmanın ortaya koyduğu üzere “çocukların tutulduğu şartlar nasıl olursa olsun hapsetmenin çocukların sağlığı ve gelişimi üstünde çok derin olumsuz etkileri olduğuna” dikkat çekti.¹²³

Hapsedilmenin etkisi kız çocukları için daha da ağır olabilir. BM Genel Sekreteri’nin Çocuğa Yönelik Şiddet Özel Raportörüne göre, “Hapsedilen kızların özel kırılganlığı cinsel şiddetten ibaret değil. Bazı hapishane rejimlerinde fiziksel istismar ve ceza gündelik olaylar ve insanlık dışı ceza biçimlerine hâlâ başvurulmuş ülkelerde kızlar, ahlak dışı davrandıkları iddiasıyla kırbaçlanma, taşla tutularak (recm) veya kamçılanarak idam edilme gibi cezalara çarptırılıyor.”¹²⁴

Hapsedilen çocukların kırılganlıklarından dolayı, İşkencenin Önlenmesi Özel Raportörü disiplin sistemi, ayrı tutulma yöntemine başvurulması, rehabilitasyon imkânları ve personelin eğitimi gibi alanlarda çocukların özel ilgiye ve farklı standartlara ihtiyacı olduğunu bildiriyor.¹²⁵

Çocuklarla ilgili tutum konusunda her iki yönde değişiklikler var. Hindistan Çocuk Hukuku Kanunu ağır suçlarla suçlanan 16-18 yaş arası çocukların yetişkin gibi yargılanacağı şekilde değiştirildi.¹²⁶ Artık çocuğun “çocuk” olarak mı yoksa “yetişkin” olarak mı yargılanması gerektiğine Çocuk Adalet Kurulları karar verecek. Brezilya da cezai ehliyet yaşını 18’den 16’ya indiren bir anayasa değişikliğini kabul etti.¹²⁷

Öte yandan ABD’de ceza adaleti sisteminin çocuklara dair tutumunda yapılan reformlarla,

devlet hapishanelerinde tutulan genç insanların sayısı ciddi şekilde azaldı.¹²⁸ Kamboçya’da yeni bir kanun tasarısının hedefi çocuklar için basit hapis cezaları yerine rehabilitasyon imkânları sunmayı amaçlıyor.¹²⁹ Gürcistan’daysa yeni bir çocuk adaleti yasasıyla, çocuklara özel sorgu polisi ve mahkemeler kuruldu, hapis süreleri azaltıldı ve çocukların suç kaydı sınırlandı.¹³⁰

Çocuk kurumları söz konusu olduğunda, Avrupa’da, Avrupa İşkenceyi Önleme Komisyonu (CPT) hapishaneye gönderilen gençlerin büyüklerle birlikte değil, sadece gençlerin kaldığı birimlerde tutulmasını sağlamak konusunda ilerlemeler” olduğunu, ancak bu birimlerin birçoğunda idare niteliklerinin hâlen çok yetersiz olduğunu kaydetti.¹³¹ İsveç’te tutuklu yargılamaya başvurulması ve çocukların tek başına bırakılması uygulamaları BM İşkenceyi Engelleme Komisyonu (UNCAT) tarafından eleştirildi.¹³² Türkiye’de, İzmir’deki bir çocuk hapishanesinin iç yazışmalarından, çocukların daha büyük mahpuslar tarafından cinsel istismar ve zorbalığa maruz kaldığı ortaya çıktı.¹³³

Avrupa dışında, Zambiya Sağlık Bakanlığı sözcüsü, hükümetin ülkenin her tarafındaki hapishanelerde genç mahpus hücreleri inşa edip var olanları yenilediğini, böylece çocuk ve gençlerin artık yetişkin mahpuslarla bir arada tutulmayacağını duyurdu.¹³⁴ Dubai’de Kamu Yargı Makamları ve Dubai Mahkemelerinin hapis cezasının yerine meslek eğitimi verilmesi için kamu ve hükümet kurumlarıyla birlikte çalıştığı bildirildi.¹³⁵

Pek çok ülkede, hapishane olmayan kurumların durumu da endişe verici. Hindistan’da, ülkenin her yanındaki çocuk ıslahevlerinin durumunu inceleyerek ağır sorunlar bildiren bir hukuk raporuna göre genç faillerin yüzde 40’ı yetişkin hapishanelerine “benzer hatta ondan da beter” şartlarda

tutuluyor.¹³⁶ PRI’nin Orta Asya’da yürüttüğü çalışmada, yasayla çelişen fiillere sürüklenen çocukların tutulduğu kurumlarda şartlarının kötü olduğu ve çocukların, diğer çocuklar veya personel tarafından şiddete maruz kaldığı görüldü. Çocukların dörtte biri personel tarafından istismar edildiğini söyledi, önemli sayıda çocuk da iç hukukun izin verdiğinden daha uzun süre gözaltında tutulmaktaydı.¹³⁷

Ergenliğin kişinin 18. yaşgününden çok sonraya kadar devam ettiği yönünde, giderek yaygınlık kazanan bir fikir birliği olduğu görülüyor. Bazı ülkeler şimdi de 21 yaşına gelmemiş insanlar çocuk- genç sayılıyor (örn. Japonya’da bu yaş aralığı 14-20 yaş). İngiltere’de T2A’nın (*Transition to Adulthood Alliance*, Yetişkinliğe Geçiş Süreci Birliği) oldukça etkili oldu. T2A kriminoloji, nöroloji ve psikoloji alanında yapılan araştırmalara dayanarak genç yetişkinlerin 18 yaşın altındaki çocuklardan da, 25 yaşın üstündeki yetişkinlerden de farklı ihtiyaçlara sahip ayrı bir grup olduğunu savunuyor. T2A, polisin, savcılarn, mahkemenin, denetimli serbestlik ve hapishane sistemlerinin bu gruba ayrı bir şekilde yaklaşmasını ve yaklaşımın bu yaş aralığında yaşanan gelişimsel olgunlaşma sürecini dikkate almasını teşvik ediyor.¹³⁸

TAVSİYE 09

Ülkeler 18 yaşın altındaki çocukların kapalı kurumlardan olabildiğince uzak tutulmasını sağlamaya çalışmanın yanı sıra, 18 yaşın üzerinde olup yetişkin olgunluğuna doğru gelişmeleri hâlâ sürmekte olan ve genellikle bu olgunluğu ancak 20’li yaşlarının ortalarında kazanan genç insanlar için de ayrı düzenlemeler yapmalı.

Yaşlı Mahpuslar

Pek çok ülkede yaşlı mahpusların oranı artmaya devam etti. ABD’de yaşlı mahpusların sayısı 2014’te hızla arttı, eyalet ve devlet hapishanelerinde sağlık harcamalarının artma eğilimi de sürdü. Yeni resmi verilere göre 1999-2014 arasında eyalet ve devlet hapishanelerinde tutulan 55 yaş ve üstü mahpusların sayısı yüzde 250

arttı. Buna karşılık, Adalet İstatistikleri Dairesi rakamlarına göre 55 yaşın altındaki mahpus sayısındaki artış yüzde 8’de kaldı. Kurum ayrıca 2014 yılında ABD’deki hapishane nüfusunun 2005’ten sonra en düşük rakama indiğini bildirdi. 1999’da 55 yaş ve üstü mahpuslar (bu, yaygınlıkla kullanılan “yaşlı mahpus” tanımıdır) toplam

nüfusun sadece yüzde 3’üydü. 2014’te bu oran yüzde 10’a yükseldi.¹³⁹

İngiltere’de yaşlı mahpuslar hapishane nüfusunun en hızlı artış gösteren dilimi.¹⁴⁰ Bu kısmen, uzun hapis cezaları alanların hapishane sistemi içinde yaşlanmasından kaynaklansa da, Japonya’da daha yaşlı insanların ergenlerden fazla suç işlediği bildiriliyor,

Güney Kore’de de yaşlılar tarafından işlenen suçlarda belirgin bir artış gözleniyor. Uzmanlar durumun yalıtılmışlık ve fakirliğin bir birleşiminden kaynaklandığını düşünüyor ve hükümet hayatın ileri döneminde insanları desteklemek için daha çok çalışma yapmaya davet ediliyor.¹⁴¹

İsviçre’de yapılan bir çalışmada, “yaşlı mahpus sayısındaki istikrarlı artış, bakım eşitliği ilkesiyle uyumlu, etik olarak kabul edilebilir çözümlerin aktif bir şekilde araştırılmasını gerektiriyor” deniyor.¹⁴²

Avustralya’da yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, “yaşlı mahpusların hapisane genel nüfusuna kıyasla daha farklı meseleleri vardır; bu nüfusun, fiziki sağlık ve akıl sağlığı ihtiyaçları, hapsedilmeye bağlı maliyetler, suistimale açık olma, hapisane ortamında günlük işlevleri yerine getirebilme, program hazırlığı ve tahliyenin planlanması da dâhil bir

dizi alanda çözülmesi gereken kendine özgü sorunları bulunur. Bu sorunların, karmaşık hapisane sistemleri bağlamında ele alınması gerekir ve bu sistemler içinde operasyonel sorunlar, güvenlik, sağlık, rehabilitasyon sorunları ve diğer sorunların hem tekil hapisanelerin idareleri hem de devletin ceza ve tevkif evleri idaresince, pratik ve stratejik olarak çözülmesi gerekir.”¹⁴³

Bazı ülkelerde yaşlı mahpuslar için ayrı tesisler kurulmuş bulunuyor. Örneğin Hong Kong’da yaşlılar birimi, yaşlı mahpusların gerileyen fiziksel işlevlerine karşılık verebilmek için uyarı ve duyuruları büyük harflerle yazıyor, yıl boyunca ılık suyla banyo imkânı sunuyor, engelsiz erişim ve rampalar sunuyor, banyo ve tuvalete, tekerlekli sandalye, yürüteç ve bastona kolay erişim, ayrıca destek almak için tutamaklar sağlıyor.¹⁴⁴

Bazı ülkeler ölümcül hastalığı olan mahpusların insani nedenle tahliyesine

imkân tanıyan politikalar geliştirdiyse de bunlar her zaman mahpusların sağlık durumundaki ani değişimlere cevap verebilecek kadar esnek değil.¹⁴⁵ Rusya’da Mayıs 2015’te uygulanan büyük ölçekli aftan yararlanabilen kategoriler arasında 50 yaşın üstündeki erkekler ve 55 yaşındaki kadınlar yer alıyordu.¹⁴⁶

TAVSİYE 10

Ülkeler, insani nedenlerle tahliye ve hapisane dışında alternatif yerleştirmenin de aralarında bulunduğu uygun yerleştirme seçenekleri geliştirmek üzere yaşlı mahpus sayısına ve bunların ihtiyaçlarına dair veri toplamalı.

Yabancı, Azınlık ve Yerli Mahpuslar

Temmuz 2015’te BM Azınlık Sorunları Özel Raportörü dünyada ceza adaleti sistemleri içinde azınlıkların nasıl muamele gördüğüne dair bir rapor sundu.¹⁴⁷ Rapora göre, kasıtlı önyargılar veya dolaylı ayrımcılık yoluyla, azınlıkların şartlı tahliye yerine hapis cezasıyla karşılaşma ihtimali, daha uzun süreli hapis cezasına, tahliye yolu kapalı ömür boyu hapis cezasına ve idam cezasına çarptırılma ihtimali daha yüksek. Hapisane içinde bu grupların karşılaştığı tutumlar ve barınma şartları diğer gruplardan daha kötü ve bu çoğu zaman, dini ve kültürel pratiklere, beslenmeye dair geleneklere saygı gösterilmemesinden, aileyle ilişki kurma ve tercüman bulundurma ile ilgili standartlara uyulmamasından kaynaklanıyor.

Özel Raportör şu sonuca vardı: “Azınlık mensubu olan hüküm giymiş bir mahpusun bazı ihtiyaçlarının karşılanmaması, onunla denk konumdaki azınlık mensubu olmayan mahpusların durumuna kıyasla o kadar

fazla ek ıstıraba sebep olabiliyor ki ceza ayrımcı bir nitelik kazanıyor ve kanun önünde eşitlik ilkesi ihlal edilmiş oluyor. Bu cezalandırma zalim, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye, hatta işkenceye dönüşebiliyor.”

Kanada ve Avustralya’da Yerlilerin hapisanede aşırı fazla oranda bulunması sorunu devam ediyor. 2013-14’te Avustralya’da Aborijin ve Torres Boğazı Adalı çocukların hapsedilme ihtimali, yerli olmayan çocuklarınkinin 26 katıydı.¹⁴⁸ BM yetişkinler açısından da Yerlilerdeki hapsedilme oranının düşürülmesi için Avustralya’nın hapis cezasını zorunlu tutan yasalarının kaldırılması çağrısında bulundu. New South Wales eyaleti Aborijin faillerin rehabilitasyonu için bir uzmanlık hapisanesi geliştiriyor. Kariyong Islah Merkezi hapis cezaları iki yıldan az olan 50 genç yetişkin erkek için, yaşlı Aborijinlerin ve diğer toplum üyelerinin desteğiyle dört aylık kursalar düzenleyecek.¹⁴⁹ Kanada’da benzer girişimler söz konusu.

Pek çok ülkenin hapisane sisteminde yabancıların yüksek oranda bulunma durumu devam ediyor; bu eğilimdeki artışın çok sayıda göçmenin Orta Doğu ve Afrika’daki çatışmalardan dolayı bu bölgelerden kaçmasıyla ilişkili olduğu neredeyse kesin.¹⁵⁰ Birçok hapisane sisteminde orantısız sayıda yabancı mahpus bulunma nedenlerinin başını halen uyuşturucuyla ilişkili suçlar çekiyor. Örneğin tüm dünyadaki hapisanelerde bu tür suçlar nedeniyle tutulmakta olan yaklaşık 600 Güney Afrikalı olduğu tahmin ediliyor.¹⁵¹

Avrupa’daysa, AB ülkeleri arasındaki Mahpus Transferi Anlaşması henüz önemli sayıda failin kendi ülkesine dönmelerini sağlamış değil. Bir sanığa verilen gözetim tedbirlerinin bir diğer Üye Ülkede istenen tutuklu yargılanmaya alternatif olabilesine imkân tanıyan Avrupa Gözetim Yasası’ndan faydalanan çok sayıda vaka da yok.¹⁵²

Verem Hastane Hapishanesi, Kazakistan.
Fotoğraf © Karla Nur 2014

Pek çok hapishanenin aşırı kalabalık olması nedeniyle hem mahpusların hem de personelin bulaşıcı hastalık kapma riski yüksek.

Bazı devletler yabancı mahpusların kendi ülkelerine geri gönderilebilmesi için çift taraflı anlaşmalar imzalamış bulunuyor. Fakat bu mahpusların kendi ülkelerindeki hapisane şartlarının kötü olması çoğu kez bu transferlerin yapılabilmesine engel oldu. Kısa süre önce İngiltere bu tür kaygıların aşılması için Jamaika'da İngiltere'den dönen

mahpusların kalacağı bir hapishanenin 38 milyon dolarlık inşa maliyetini üstleneceğini ilan etti.¹⁵³

Bazı ülkelerde ise yabancı mahpuslar için özel hapishane kurumları veya hapishane kısımları kuruldu. Böyle bir hapishane 2010'da Güney Kore'de açıldı.¹⁵⁴

Sağlık Sorunları

Nelson Mandela Kuralları mahpuslara sağlık hizmeti verilmesinin devletin bir görevi olduğunu ve mahpusların toplumda mevcut olan sağlık hizmeti standartlarının aynısına, ücretsiz olarak ve yasal durumlarına dayandırılan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın ulaşması gerektiğini açıkça belirtiyor. Dahası, sağlık hizmetlerinin genel kamu sağlığı idaresiyle yakın ilişki kurularak, tedavi ve bakımın devamını sağlayacak şekilde organize edilmesi gerekiyor, burada tedavi ve bakımın devamlılığına HIV, verem ve diğer bulaşıcı hastalıkların tedavisi gibi, madde bağımlılığı tedavisi de dâhil.

Hapishanede sağlık alanının hapishanelerden sorumlu olan bakanlık tarafından değil de sağlık bakanlığı tarafından idare edilmesi halinde bu gereklerin daha iyi yerine getirildiği yaygın kabul görüyor. Finlandiya, Azerbaycan ve Moldova'ya kısa süre önce hapishanelerin sağlık hizmetlerini sağlık bakanlıklarına devrettiler, Kırgızistan da aynıni yapmaya karar verdi.¹⁵⁵ Sağlık hizmeti nasıl düzenlenirse düzenlensin hapishanelerde hastalıkların yaygınlığı ve sağlık durumu bozuklukları genel nüfustan daima daha fazla oluyor. Bu konuda küresel veri olmamakla beraber, aralarında ABD, İngiltere, Belçika ve Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkeler hapishanede ölen mahpus sayısında artış olduğunu bildirdi. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'ne göre 2014 yılında Suriye hapishanelerinde yaklaşık iki bin insan işkenceden, açlıktan ve tıbbi tedavinin yetersizliğinden dolayı öldü. İngiltere'de bulunan gözlemevi, 2014 yılı başından itibaren Suriye hapishanelerinde 1917 kişinin öldüğünü belgelediğini söyledi, ölenlerin 27'si 18 yaşın altında çocuk, 11'i de kadındı.¹⁵⁶

Dünya hapishanelerinin çoğunun aşırı kalabalık olduğu göz önünde bulundurulduğunda, enfeksiyon hastalıkları ve bulaşıcı hastalıklar sürekli

bir tehlikedir. Batı Afrika'daki hapishane sistemleri 2014'teki Ebola salgınından etkin olarak korunmayı başarmış görünüyor (ancak kamu sağlığı emirlerine uyulmamasının kadınlar da dâhil olmak üzere hapsetmeye daha fazla başvurulmasına sebep olduğuna dair bildirimler var). Liberya aşırı kalabalığı ve bununla ilişkili salgın hastalık riskini azaltmak için tutukluları serbest bıraktı.¹⁵⁷

Verem hem hapishanelerde hem de genel kamu sağlığında bir tehdit olmayı sürdürüyor, ama 2011-2014 döneminde veremden ölüm oranlarının azaldığı Kırgızistan örneğinde de olduğu gibi kapsamlı ve sürekli stratejiler uygulayınca olumlu sonuç alınabiliyor.¹⁵⁸ Bombay'da doktorlar, hapishanelerde ilaca dirençli verem salgını görülmesinden endişe ediyor.¹⁵⁹ UNODC'nin 2015 Dünya Uyuşturucu Raporu, güvenli olmayan şartlarda enjektörlü uyuşturucu kullanımının "hapishane ortamının bulaşıcı hastalıkların (özellikle HIV, ama bunun yanı sıra Hepatit C ve veremin) yüksek oranda görüldüğü ve önleyici tedbirlere ve tedaviye erişimdeki sınırlılıklardan dolayı kanla bulaşan virüs kapma riskinin arttığı bir yer olma özelliğini açıklayabileceğini" belirtiyor.¹⁶⁰

Dünyadaki uyuşturucu probleminin insan haklarının kullanımı üzerine etkisi hakkındaki önemli bir çalışmada BM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı, Özel Raportörün sağlık hakkına dair şu sözlerini destekliyor: "zararın azaltılmasına dair programlar ve kanıta dayalı tedaviler genel kamuya sunulurken hapishanede tutulan kişilere sunulmuyorsa bu sağlık hakkının ihlalidir."¹⁶¹ Çalışmanın bulgularına göre 2014'te opioid bağımlılık tedavisi [eroin, kokain gibi yasadışı maddelere bağımlılığın, bunların yerine benzer ancak daha hafif etki yapan yasal ilaçlar verilerek gözetim altında tedavisi, ç.n.] 80 ülkede vardı, fakat bunların

TAVSİYE 11

Devletler sanıkların bir azınlık etnik grubuna aidiyetlerinden veya yabancı olmalarından dolayı mahkemelerde daha ağır ceza almamasını temin etmeli.

yalnız 43'ü aynı tedavi imkânını hapishanede de sunuyordu. Zararı Önleme İçin Uluslararası Çalışmaya (*Harm Reduction International*) göre hapishanelerde ortak enjektör kullanımını durdurmak için alınan önlemler 2012'den bu yana önemli ölçüde azaldı, şu anda tüm dünyada sadece 8 ülke bu zarar önleme tedbirini uyguluyor.¹⁶²

Tayland, madde bağımlılığından kurtulmayı hedefleyen mahpuslar için maddesiz hapishaneler ("beyaz hapishane") kurdu.¹⁶³

Akıl sağlığı sorunları da dünyanın pek çok yerinde hapishanelerde halen muazzam bir sorun. ABD'de akıl sağlığı sorunları olan mahpuslara karşı yanlış şekilde kuvvet uygulanmasının yaygın olduğuna ve artmakta olma ihtimaline dikkat çekiliyor.¹⁶⁴ Batı Avustralya, akıl sağlığı sorunları olan mahpuslara "medeni tedavi" sağlamak amacıyla ilk Engelliler Adalet Merkezi'ni açtı. Merkez standart hapishanelere uygun olmadığı söylenen insanlar için "gösterilen bir yer" oluşturulması için dört yıldır sürdürülen kampanyanın sonucunda açıldı. Akıl Sağlığı Yönünden Engelli Sanıklar Değerlendirme Kurulu artık akıl sağlığı sorunları olan sanıkları barındırılmak ve destek görmek üzere bu yeni adalet merkezine gönderebilecek.¹⁶⁵

TAVSİYE 12

Devletler, fizik ve akıl sağlığı alanındaki zayıflıkların rehabilitasyon imkânları üstündeki olumsuz etkisini ve kamu sağlığı, özellikle bulaşıcı hastalıkların yayılması bakımından doğuracağı olumsuz sonuçları göz önünde bulundurarak hapishanede sağlığa daha fazla önem vermeli.

HAPİSHANE PERSONELİ: ÇOK FAZLA ÇALIŞIP AZ ÜCRET Mİ ALIYOR?

Hapishanede çalışmak için özel beceriler gerekir, oysa hapishane personeli çoğu kez az ücretle, yeterince eğitim alamadan çalışıyor ve işle ilgili stres ve şiddete yüksek düzeyde maruz kalıyor.

Bu özel bölümde, çeşitli ülkelerde hapishane personelinin yetiştirilmesi, ücret ve çalışma koşulları ve eğitimi ile sağlığına, güvenliğine ve iyilik haline dair meseleler hakkında bilgi ve veriler derlendi.

Bütün dünyada mahpusların günlük hayatı nasıl yaşadığını, tutuldukları hapishane kurumlarında çalışan personel büyük ölçüde etkiliyor. Hapishanedeki yaşam kalitesi çoğu kez personel sayısının, personelin oynadığı rolün ve yaptığı işe nasıl yaklaştığının bir fonksiyonu.

İşte bu yüzden BM Mahpuslara Uygulanması Gereken Yeniden Düzenlenmiş Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları) “her düzeyde personelin özenle seçilmesi” gereğini vurguluyor, çünkü “kurumun düzgün idaresi onların dürüstlüğüne, insanlığına, mesleki kapasitesin ve bu işe kişisel dayanıklılığına bağlı.”¹

Hapishanede çalışmak dünyanın her yerinde zor bir iş. Bunu örneğin ABD Çalışma İstatistikleri Dairesi’nin yayınladığı rakamlarda da görebiliyoruz; buna göre işyerinde şiddete ve bulaşıcı hastalıklara karşı açık olma dolayısıyla “infaz koruma görevlileri, tüm meslekler arasında en yüksek yaralanma ve hastalık oranları görülenlerden biridir.”²

Oysa, failerin topluma kazandırılmasının yanı sıra hapishane standartlarının

sağlanması konusu başta olmak üzere ceza adaletinin amacına ulaşmasında personelin hayati önemdeki rolüne rağmen, hapishanede verilen emek çoğu zaman görülmüyor.

Hapishane görevlilerinin yaptığı iş hapishaneden hapishaneye, ülkeden ülkeye, çeşitli bağlamlarda büyük değişiklik gösteriyor. Bazı yerlerde hapishane görevlileri mahpusların alanına çok ender giriyor, bazı yerlerdeyse mahpuslarla

pozitif ilişkiler geliştiriyor ve insan ilişkilerindeki ustalıklarını, takdir ve yetkilerini kullanarak kaba kuvvete başvurmadan gerilimleri azaltıyorlar.³ Bu bölümde amacımız hapishane personeliyle ilgili temel meseleleri ele alarak, hapishane sistemlerinin yeterli sayıda personel çalıştırmak, bu personelin seçimi, eğitilmesi ve çalışma koşulları konusunda gerekli tedbirleri almasının önemini vurgulamak.

Uluslararası Standartlar

Nelson Mandela Kuralları, hapishane personelinin tam zamanlı devlet memuru olmasını, uygun ücret almasını ve hem işe başlamadan önce hem de çalışmaları süresince eğitim almasını öngörür.⁴ Kurallarda kısa süre önce yapılan düzenlemede hapishane çalışanlarına eğitim verilmesi konusundaki öngörüler de güncellendi.⁵ Buna rağmen personelle ilgili uluslararası veya bölgesel standartların sayısı göreceli olarak halen az.

Dolayısıyla, Avrupa Konseyi’nin 2012 yılında Hapishane Personeli İçin Etik Yasalar benimsemesi önemli bir gelişme oldu. Yasa hapishane

personelinin hesap verebilirlik, dürüstlük, insan onuruna saygı ve insan onurunun korunması, bakım ve destek, adil davranma, tarafsızlık, ayrımcılık yapmama, iş birliği, bilgi gizliliği ve veri koruma konularında nasıl davranması gerektiği konusunda rehber ilkeler içeriyor.⁶

Etik Yasası’na göre hapishane personelinin rol ve görevlerinin, polisin, askerin, savcılık ve mahkemenin mahpuslara karşı rol ve görevlerinden farklı olması gerekiyor. Bu kurallarda personelin görevlerinin sadece gardiyanlık etmenin ötesine geçtiği, personelin çalışmasında, olumlu bir bakım

ve destek programıyla cezanın tamamlanmasının ardından mahpusların topluma yeniden entegre olmasını kolaylaştırma ihtiyacının göz önünde bulundurulması gerektiği açıkça belirtiliyor. Benzer şekilde Amerika Kıtaları İnsan Hakları Komisyonu da “kişinin özgürlüğünden mahrum edildiği kurumların çalışanları işe başlarken yönlendirilecek ve düzenli olarak uzmanlaşma eğitiminden geçirilecektir, bunda yapılan işin sosyal tabiatı [yani mahpusların tahliye sonrasına hazırlandığı] vurgulanacaktır” diyor.⁷

Mahpus başına personel oranı

Birleşmiş Milletler Proje Hizmetleri Ofisi’nin (UNOPS) gözlemlediği üzere, “şüphesiz, personelin mahpus sayısına oranı düşük olduğunda olay çıkma riski artarken hapishaneyi idare etmek zorlaşıyor.”⁸ ABD’de mahpuslar arasında cinayet oranının en yüksek

olduğu Oklahoma Eyaleti’nin (100 bin mahpus içinde 14 cinayet; ülke ortalaması ise 100 binde 4) aynı zamanda mahpus başına düşen personel sayısının da en az olduğu eyalet.⁹

Personel sayısının yetersiz olması hapishane görevlilerinin görevlerini

yerine getirmesini engelliyor ve hapishane içinde güvensiz bir ortam yaratıyor. Dolayısıyla Amerika Kıtaları Normları şunu açıkça belirtiyor: “güvenlik, gözetim ve gözaltının yanı sıra tıbbi, psikolojik, eğitsel ihtiyaçlar, emek ve diğer ihtiyaçların karşılandığını temin

etmek üzere, yeterli sayıda ve nitelikli personel bulunacaktır.”¹⁰ Birkaç ülkede Avrupa İşkenceyi Önleme Komisyonu (CPT) hem “kırılgan haldeki mahpuslar için potansiyel olarak tehlikeli bir durum” hem de “mahpuslar üzerinde gereği gibi denetim kuramadıkları –ve yapıcı bir diyalog geliştiremedikleri– için konumlarını koruyamayan personel için tehlikeler” görüldüğüne dikkat çekti.¹¹ Dahası, personel sayısının yetersiz olması personelin temel güvenliği sağlamak için ciddi ölçüde fazla mesai

yapmasının ve uzun vardiyalar halinde çalışmasının beklenmesi demek olabilir. Bu da “personelde stres düzeyin yüksek olmasına ve erken tükenmelerine” sebep olabilir. Personel sayısının çok az olması ayrıca mahpusların zamanlarının büyük bölümünü hücrelerinde kapalı geçirmeleri ve var olan hücre dışı etkinliklere katılamamaları anlamına da gelebilir.¹²

Avrupa Konseyi, 2013 yılında kendi bölgesinde infaz koruma memuru başına ortalama olarak yaklaşık üç

mahpus düştüğü sonucuna vardı (sağlık eğitim ve diğer personel hesaba dâhil değil).¹³ Bu oran, infaz koruma memuru başına 2,9 mahpusun düştüğü İskoçya’yla 12,9 mahpusun düştüğü Slovak Cumhuriyeti arasında çeşitli seviyelerdeydi.¹⁴

Diğer bölgelerdeyse hapishane personelinin sayısına dair güvenilir bilgi edinmek ve bu veriyi yorumlamak daha da zor.

İşe Alma ve İşte Devamlılık

Hapishanede çalışmak dünyanın pek çok yerinde çok değer verilen veya hakkı teslim edilen bir iş değil. Bu durum tipik olarak, aktif işe alım politikalarının eksikliği, düşük maaş, cazip olmayan diğer çalışma koşulları ve işin düşük sosyal statüsünde de kendini gösteriyor, ayrıca kolluk kuvveti gibi başka iş kollarının rekabet gücüne yansıyor. UNODC’nin dediği gibi, “ne yazık ki [...] çoğu ülkede hapishane personelinin statüsü çok düşük. Personelin gerektiği şekilde işe girmesi ve eğitilmesi konusuna hemen hiç önem verilmiyor. Çalışanların büyük bir çoğunluğu aslında hapishanede görev almayı düşünmüş değil, örn. eski askerler veya başka bir iş bulamamış kişiler.”¹⁵ Birleşik Arap Emirlikleri’nde mezuniyet sınavlarında en düşük puanları alan polis adayları hapishane sisteminde görevlendiriliyor.¹⁶ Uluslararası Ceza Reformu’nun (PRI) bir çalışmasına göre, Kazakistan’da “yasayla çelişen fiillere sürüklenmiş çocukların tutulduğu kurumlarda çalışanlar, karşı karşıya oldukları en büyük sorunların kaynak yetersizliği, kötü çalışma koşulları ve düşük ücret olduğunu düşünüyor.”¹⁷ Kuzey İrlanda’da 2015 tarihli bir rapor, 2012’den beri hapishane hizmetlerine katılan 411 personelden 99’unun işten ayrıldığını bildiriyor. Sendikaya göre burada başta gelen sebep ücretin düşük olması, ancak personel yetersizliği ve maruz kalınan tehditler de önemli etkenler.¹⁸

Hapishane personelinin sosyal statü sorunun çözümü için Nelson Mandela Kuralları hapishane

idarelerini bu işin bir sosyal hizmet olarak önemi hakkında farkındalıklarını arttırmaya teşvik ediyor.¹⁹ Maaşlar bu işe uygun personeli çekebilecek ve görevde kalmalarını sağlayacak düzeyde olmalı, çalışmanın şartları ve ek getirileri, kolluk kuvvetinin parçası olan bu işin güçlüğünü yansıtabilmeli. Örneğin Amerika Kıtaları Normları, özgürlükten mahrum edilme mekânlarının personeline “adil ve hakkaniyetli ücret, saygın yaşam koşulları ve uygun temel hizmetler de dâhil olmak üzere, görevlerini uygun şartlar altında yerine getirmelerini sağlayacak gerekli kaynak ve ekipmanın” sağlanması gerektiğini açıkça bildiriyor.²⁰

Uluslararası standartlar net bir şekilde hapishane memurunun sivil statüde olmasını öneriyor²¹, fakat pek çok ülkede hapishane sistemiyle polis ve asker arasında kuvvetli bağlar var. Bazı ülkelerde hapishane görevliliği diye ayrı bir iş kolu yok, bu görevi yapanlar polis teşkilatının, ordunun veya güvenlik kuvvetlerinin içinde yer alıyor. Dominik Cumhuriyeti’nde polis ve asker idari sisteminin –ki bu sistem mahpusların istismarına imkân tanımanın yanı sıra yolsuzluk yapılan, sağlıklı, güvensiz ve insan haklarına hiçbir şekilde saygı göstermeyen bir sistemdi– değiştirilerek “yeni model” ıslah hizmetine geçilmesi için bir strateji uygulamaya kondu. Sistem için daha iyi ücretle, daha fazla sorumluluk verilen yeni personel alındı. Yasa dışı uygulamada bulunmak artık ânında teşkilattan atılıyor.²²

Uluslararası standartlar hapishane personelinin hiçbir sebeple ayrımcılığa uğramadan işe alınmasını öngörüyor²³ ve personelin her iki cinsiyetten, işe uygun çalışan ve amirlerden oluşması gerekiyor. Kısa süre önce yayınlanan bir raporda BM Azınlık Sorunları Özel Raportörü

of both sexes. In a recent report, kolluk kuvvetlerinde azınlık mensuplarının eksik temsiline atını çizerek şu öneride bulundu: “Kota sistemi gibi hedefe sahip tedbirler ile pozitif ayrımcılık politikaları azınlıkların işe girişinde, işte kalışında ve en üst düzeyler de dâhil olmak üzere yükselmesinde artış sağlamaya yardımcı olabilir.”²⁴

Pek çok sistemde hapishane memurları bir gözlem süresiyle göreve geliyorlar. Ancak ABD’de yapılan bir incelemede New York’taki Rikers Island hapishanesinde yeni işe alınan infaz koruma görevlilerinin üçte birinden fazlasının “işe uygun olmadığı ve işe alınmamış olması gerektiği” tespit edildi. Tesadüfi örnekleme incelenen 153 personelden 10’unun birden fazla defa tutuklanmış olduğu, 65’inin psikolojik sorunları bulunduğu, başka pek çoğunun da çete bağlantıları ve mahpuslarla “açıklanamayan” ilişkileri bulunduğu görüldü. Bunlara rağmen, sendikaların güçlü olduğu ülkelerde hapishane personelinin işten çıkarılması zordur.²⁵

Eğitim

Personelin işe başlamadan önce eğitimden geçirilmesi ve görev yaparken hizmet içi eğitim görmesi gereği uluslararası standartlarda açıkça belirtiliyor. Kadınlar, gençler ve özel ihtiyacı olan mahpuslar, yabancılar, akıl sağlığı sorunları olan mahpuslar gibi özel mahpus kategorileriyle çalışan personele ayrıca uzman eğitimi sağlanmalıdır.²⁶

Hapishane personelinin işe alım ve eğitiminde [bölgeden bölgeye] önemli farklılıklar var. İşe başlama temel eğitimi birkaç hafta da sürebiliyor, çok daha uzun da. İngiltere ve Galler’de başlangıç eğitimi 2016’da altı haftadan 12 haftaya çıkacak, bunun on haftası öğrenme merkezinde iki haftası da bir hapishanede geçecek.²⁷ Avustralya’nın Victoria Eyaleti’nde ise işe yeni alınanlar yedi hafta süren bir hizmet öncesi eğitim kursuna katılıyor.²⁸ Kanada’nın başlangıç kursu üç aşamalı, bunun içinde sekiz

haftalık online eğitim ardından 10-11 hafta sınıfta eğitim yer alıyor.²⁹ Hong Kong’da işe alınanlar 26 haftalık bir yerinden eğitim kursuna alınıyor.³⁰ Hindistan’ın Maharashtra eyaletinde görevliler 12 ay süren bir temel eğitim görürken³¹ Norveç’te hapishane görevlileri Personel Akademisi’nde iki sene eğitim görüyor ve eğitimleri süresince tam maaş alarak psikoloji, kriminoloji, hukuk, insan hakları ve etik gibi konularında eğitiliyorlar.³² Eylül 2007’den bu yana İrlanda’da işe yeni alınan hapishane görevlilerinin tamamı, daha önce verilen dokuz haftalık giriş eğitiminin yerini alan iki senelik, onaylı Hapishane Gözetimi Üst Sertifikası programına katılıyor. Kursta iletişim ve kişiler arası ilişkiler, insan hakları, toplum yanlısı modelleme, sağlık ve güvenlik, hapishane işleri, İrlanda toplumu sosyolojisi, eşitlik ve çeşitlilik, hasta bakımı, hapishane kuralları, eğitim, danışmanlık ve etik konularında dersler yer alıyor.³³

Bazı ülkelerde işe giriş ve uzman eğitimlerinin verildiği hapishane eğitim akademileri kuruldu. Bunlar sadece böyle kurumların bir ağ halinde olduğu Avrupa’da bulunanlardan ibaret değil.³⁴ Hindistan’da Hapishaneler ve İslah Yönetimi Akademisi, maliyeti dört güney eyaleti tarafından karşılanarak 1979’da Vellore’da kurulmuş; amacı ıslah görevlilerini “Mahpusların Reformasyonu, Rehabilitasyonu ve Topluma Yeniden Entegre Edilmesi hedeflerine ulaşmaya” hazırlamak.³⁵ UNODC Kaduna’da Nijerya’nın personel okulunda verilen eğitimi desteklemeyi üstlendi³⁶ ve şimdi Alelu’da Etiyopya’nın hapishane eğitim kurumunu geliştirmekle meşgul.³⁷ Dominik Cumhuriyeti’ndeki eğitim akademisi de, önceden yozlaşmış ve askeri olan hapishane kültürünü profesyonel bir kamu hizmetine dönüştürmekte asli rol oynadı.³⁸

Çalışma Koşulları

Maaşların ve diğer hizmet şartlarının topluma yapılan önemli katkısı yansıtması gerekir, fakat UNODC’nin bildirdiği üzere “hapishane personelinin maaşları normalde oldukça yetersiz, işten memnuniyetsizlik duyulmasında ve yolsuzluk yapılmasında bunun da payı var.”³⁹ Yüksek gelir düzeyine sahip ülkelerde maaşlar arasında dikkate değer farklılıklar var. ABD’nin Teksas eyaletinde hapishane görevlilerin işe girişte aldığı maaş ayda 3.700 ABD Doları’nın altında⁴⁰, Batı Avustralya’da alınan ücretse 4.000 ABD Doları’na denk.⁴¹

Düşük gelir düzeyli ülkelerdeyse maaşlar son derece düşük olabilir, bu da personelin yolsuzluğa bulaşmasına çanak tutabilir. İngiltere’nin Afganistan eski büyükelçisi, bir Afgan ailesinin hayatta kalabilmek için ayda 100 ABD Doları’na ihtiyaç duyduğu dönemde, Pul e Charkhi Hapishanesi’nin müdürünün ona kendisinin ayda 42 ABD Doları,

gardiyanlarınsa 17 ABD Doları aldığını ve “personelin mahpuslara para karşılığında bazı ek hizmetler sunmaktan başka seçeneği olmadığını” söylediğini aktarıyor.⁴²

Yolsuzluğu engellemek için yaratıcı tedbirler alınabilir, örneğin personelin yeri sık sık değiştirilebilir veya çalışanlar mahpuslarla doğrudan temas etmeyecek şekilde istihdam edilebilir, ama bu her zaman mümkün ve arzu edilir değil. Bu sorunun çözümü için maaş ve çalışma şartları konusunu ele almak gerekiyor. Hapishane görevlilerinin ödenek ve diğer hakları (örn. emeklilik, sağlık sigortası), polis memurluğu, öğretmenlik ve hemşirelik gibi buna denk kamu hizmeti iş kollarıyla aynı düzeye getirilmeli ve oynanan rolün karmaşık ve kimi zaman tehlikeli tabiatı dikkate alınmalıdır.

Çalışma şartlarının hapishane personelinin etkileyen başka yönleri de var. Mesela hapsetme koşullarının kaygı verici olduğu,

hatta işkenceye ve kötü muamelenin başka biçimlerine vardığı bildiriliyorsa, hapishane personeli de mahpuslarla aynı şartlara tabi olabilir. Bu şartlar arasında kötü fiziksel altyapı, yetersiz alan, hava ve ışık, lağım ve çöpün atılamaması ve hijyenik olmayan başka şartlar bulunabilir.⁴³

Düşük ve orta gelirli ülkelerde hapishane personeline sunulan barınma imkânı standartların altında olabilir. Örneğin Kenya’daki duruma dair bir raporda, personel odalarının hâlinin içler acısı olduğu bildiriliyor.⁴⁴ Komşu ülke Uganda’da Luzira Hapishanesi personeşi için yeni barınaklar yapılarak daha önce mevcut olan neredeyse gecekondular denebilecek barınma alanlarında ciddi bir iyileşme sağlandı.⁴⁵

Barınma standartları bir yana, hapishaneler sıklıkla ıssız yerlerde, şehir yerleşimlerinin uzağında bulunur, bu da hapishane görevlilerinin dükkânlara, doktora, sosyal faaliyetlere ve çocuklarının

gidebileceği okullara erişimini zorlaştırır.

Bir hapishanenin organizasyon kültürü, orada çalışan hapishane görevlilerinin çalışma şartları ve çalışma yaşamı üzerinde önemli

ölçüde etkilidir.⁴⁶ Fransa'da ülkenin hapishanelerini teftiş eden Genel Kontrolör, görevde geldiğinden bu yana (2011'den beri) ısrarla, "hapishanede insan haklarına saygı gösterilmesinin [...] personelin çalışma şartlarına

da bağlı" olduğunu ve yaptıkları işte kendilerine değer verildiğini, güvenildiğini ve saygı duyulduğunu hisseden görevlilerin mahpuslara karşı tutumlarında da bu değerleri yansıtmaya daha yatkın olduğunu belirtiyor.⁴⁷

Güvenlik, Asayiş ve Sağlık

Hapishane görevlileri görevlerini yaparken neredeyse kesintisiz bir saldırı riski altında bulunabilir ve aynı zamanda mahpusların kendi kendilerine zarar vermesi ve intihar girişimleri gibi güç durumlarla baş etmek zorunda kalabilirler. Her gün böyle bir ortamda çalışmaların ağır etkileri var, belgelenen etkiler arasında depresyon, yalıtılmışlık hissi, fiziksel sağlığın kötüleşmesi, uykusuz geceler, rahatlayamamak, "işe eve taşımak" ve hissizleşmek yer alıyor, bunlar kimi zaman alkol ve madde bağımlılığıyla sonuçlanıyor. Yüksek risk teşkil eden faillerin ve idam mahkûmlarının gözetiminde çalışan personelin üstündeki yük daha da ağır.⁴⁸

Hapishane personeli sağlık açısından da risklerle karşı karşıya. Pek çok çalışmaya göre Hepatit B ve C, verem gibi hastalıklara yakalanma riski, genel nüfusa kıyasla mahpuslarda önemli ölçüde daha yüksek, özellikle de hapishanenin aşırı kalabalık olduğu ve hapis tutulanların yeterince hava, ışık, tuvalet imkânı ve kişisel temizlik sağlama yöntemlerine ulaşamadığı sağlıksız koşullara tabi olduğu durumlarda. Hapishanelerde verem bildirim oranı genel nüfustan 11 ila 81 kat daha fazla.⁴⁹ Makul tedbirlerle bu riskler en aza indirilebilir, ama tamamen ortadan kaldırılamaz.

Hapishane personeli günlük işini yaparken şiddete uğrama riskiyle karşı karşıya. 2013-14 döneminde Güney Afrika hapishanelerinde 682 çalışan görev sırasında yaralandı.⁵⁰ Bunların 50'si mahpuslar tarafından saldırıya uğrayıp bıçaklananlar. 682 yaralıdan 338'ine basit tıbbi müdahale gerekti, 332'si geçici olarak iş göremez hâle gelirken 10'u kalıcı olarak sakatlandı. İki kişi ise yaralarından dolayı öldü

(bunlar mahpuslar tarafından yaralanmamıştı).

Mahpuslar şartları veya kendi davalarıyla ilgili konuları protesto ederken hapishane personelinin rehin alınma riski var. Böyle bir olay, Moritanya'da cezaları bittiği halde tahliye edilmeyen mahpusların protestosu sırasında yaşandı.⁵¹

Hastalık seviyeleri genellikle yüksek, fiziksel şartlar (mesela aşırı sıcak),⁵² hastalıklarla burun buruna olmak ve travmatik olaylara tanık olmak da bunu artırıyor. İskoçya'daki bir hapishanede 2013-2015 döneminde gardiyanlar ve diğer hapishane çalışanlarının anksiyete, stres veya depresyon nedeniyle işe gelemediği günlerin sayısı toplam 6 çalışma yılını bulmuş.⁵³ Kanada'da her dört infaz koruma memurundan birinin travma sonrası stres yaşadığı tahmin ediliyor, bir çalışmaya göre bir hapishane görevlisi iş hayatı boyunca intihar, rehin alma, cinayet ve saldırı gibi "kritik olaylara" 28 defa şahit olabiliyor.⁵⁴ Hapishane personeline intihar riskinin polis memurlarından daha yüksek olduğu düşünülüyor.⁵⁵ İngiltere'de yapılan bir araştırma hapishane görevlilerinin yüzde 84'ünün en azından bazen, iyi hissetmediği halde çalışma baskısı hissettiğini ortaya koyuyor, çalışanların yarısından fazlasıyla bu zorunluluğu her zaman yaşıyor.⁵⁶

Çatışmaların yaşandığı ülkelerde hapishane görevlileri kendilerini cephede bulabiliyor. Nijerya Hapishane Hizmetleri, kanunsuzluk yaratmak ve asker toplamak için hapishaneleri hedef alan Boko Haram'a karşı savaş sırasında 42 görevlisini kaybetmiş.⁵⁷ İsyanlar, ayaklanmalar ve direnişçilerin saldırıları başka pek çok ülkede, özellikle Orta Doğu ve Latin

Amerika'da hapishane çalışanlarının hayatına mal oluyor.⁵⁸

BM'nin Nelson Mandela Kuralları'nı kabul etmesi üye ülkelerin buna uygunluğu gözden geçirmeleri ve hapishane sistemlerinin yetersiz kaldığı noktada reform yapmaları için önemli bir fırsat. Hapishanelerdeki personel sayısının, aldıkları ücretin, çalışma şartlarının ve eğitimlerinin değerlendirilmesi böyle bir yenilemenin temel öğelerinden biri olmalı; sistemde düzenleme yapılırken uluslararası standartların yanı sıra dünyanın her yerinde iyi örnekler de dikkate alınarak, gereken yerde uzmanların teknik desteğine başvurulmalı.

TAVSİYE 13

Devletler, personel başına mahpus oranlarının, ücret düzeyi ve çalışma şartlarının yeterli olacağı şekilde hapishane istihdam düzenlemelerinin uygunluğunu değerlendirmeli. Hizmete başlamadan önce ve hizmet süresince yeterli eğitim verilmesi ve hapishane personeli için etik kurallar belirlenmesi sağlanmalı. Hapishane çalışanlarının yaptığı işin topluma verilen bir hizmet olarak önemi konusunda halkın farkındalığı arttırılmalı.

Son notlar

Verilen tüm websitesi bağlantıları, kitapçığın İngilizce aslının basıma verildiği Nisan 2016 tarihi itibarıyla doğrudur.

- 1 Madde 74 (1), BM Mahpuslara Uygulanması Gereken Yeniden Düzenlenmiş Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları).
- 2 ABD Çalışma İstatistikleri Dairesi, *Correctional Officers in Occupational Outlook Handbook*, 2014-5 edisyonu.
- 3 Liebling A, Price D & Shefer G, *The Prison officer*, Routledge, 2012, s. 8-9.
- 4 Madde 75, Mahpuslara Uygulanması Gereken Yeniden Düzenlenmiş Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları).
- 5 A.g.e.
- 6 Yasa Avrupa Konseyi'nin personel hakkındaki R(97)12 sayılı Tavsiye Kararı'na dayanıyor, bu karar yaptırım ve tedbirlerin uygulanmasını ele alıyor.
- 7 Inter-American Commission on Human Rights, Principles and Best Practices on the Protection of Persons Deprived of Liberty in the Americas [Amerika Kıtalarında Özgürlüğünden Mahrum Edilen Kişilerin Korunması İlkeleri ve İyi Örnekleri], ilke XX <http://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/principlesdeprived.asp>.
- 8 UNOPS, *Technical guidance for Prison Planning: Technical and operational considerations based on the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners* (the Nelson Mandela Rules) https://www.unops.org/SiteCollectionDocuments/Publications/TechnicalGuidance_PrisonPlanning_2015.pdf.
- 9 'Oklahoma has highest rate of prison homicides in the nation', *News OK*, 16 Şubat 2015, <http://newsok.com/article/5394135>.
- 10 Principles and Best Practices on the Protection of Persons Deprived of Liberty in the Americas.
- 11 Örn: CPT, *Report to the Portuguese Government on the visit to Portugal carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 7 to 16 February 2012*, CPT/Inf (2013) 4.
- 12 İngiltere'de Ulusal Önleyici Mekanizma (NPM) tarafından hazırlanan Altıncı Rapor'un bulgularına göre "bu raporlama yılında yetişkin hapisanelerinin çoğunda hayata geçirilen yeni canlı gün sistemi, personel yetersizliği nedeniyle sekteye uğramış, mahpusların anlamlı etkinliklere ulaşabilme durumu da bundan pay almıştır," UK National Preventive Mechanism Sixth Annual report 2015, <http://www.nationalpreventivemechanism.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/NPM-Annual-Report-2014-15-web.pdf>.
- 13 Avrupa Konseyi, *Annual Penal Statistics SPACE 1 Survey 2013*, Tablo 17.
- 14 Slovak Cumhuriyeti'nin verileri biraz şüpheli olmalı, zira ülke hapisane personelinin yalnızca yüzde 18'ini koruma memuru kategorisinde gösterirken yüzde 66'yı "diğer" kategorisinde bildiriyor.
- 15 UNODC, *Criminal Justice Assessment Toolkit: The prison system*, Kısım 6.4 – Personnel, s35.
- 16 Rob Allen'in kişisel aktarımı.
- 17 PRI, *Voice of the child: Findings from a survey of children detained in closed institutions in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan*, 2015.
- 18 'Anger over pay as quarter of new prison officers quit', *Newsletter*, 23 Aralık 2015, <http://www.newsletter.co.uk/news/northern-ireland-news/anger-overpay-as-quarter-of-new-prison-officers-quit-1-7132285#ixzz3xKrJto9F>.
- 19 Nelson Mandela Kuralı 74.2.
- 20 Amerika Kıtalarında Özgürlüğünden Mahrum Edilen Kişilerin Korunması İlkeleri ve İyi Örnekleri, ilke XX.
- 21 Nelson Mandela Kuralları; ayrıca bkz. Amerika Kıtalarında Özgürlüğünden Mahrum Edilen Kişilerin Korunması İlkeleri ve İyi Örnekleri: "genel bir kural olarak, Polis Teşkilatı ve Silahlı Kuvvetler'in mensupları, özgürlüğünden mahrum edilen kişiler üstünde, bir polis veya asker kurumunda olmadığı sürece doğrudan alıkoyma uygulamaktan men edilecektir."
- 22 'Dominican Republic's more humane prison model', Reuters, 23 Mayıs 2014 <http://uk.reuters.com/article/uk-dominicanprison-reform-idUKKBN0E21IR20140523>.
- 23 Örneğin Avrupa Hapishane Yasası 82. Maddesi, ayrımcılığa yol açmaması gereken sebepleri şöyle sıralıyor: "cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi ve diğer görüşler, millî ve toplumsal köken, ülkenin bir azınlığına mensup olma, mülkiyet, doğuştan gelen veya başka türlü statü gibi" sebepler. Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'nun Avrupa Hapishane Kuralları konusunda üye devletlere Tavsiye Kararı Rec(2006)2.
- 24 BM Genel Kurulu, Azınlık Sorunları Özel Raportörü'nün Raporu, Rita Izsák, *Effective promotion of the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, 30 Temmuz 2015, A/70/212.
- 25 Örn. bkz: 'Why It's So Hard to Fire an Abusive Prison Guard', The Marshall Project, 27 Eylül 2015 <https://www.themarshallproject.org/2015/09/27/why-it-s-so-hard-to-fire-an-abusive-prison-guard?ref=hp-1-100>.
- 26 Nelson Mandela Kuralları 76(2); ayrıca bkz CoE R(97) 12; Amerika kıtaları hapisane standartlarına göre: "Bu talimatlandırma ve eğitim, en azından, insan hakları eğitimi, personelin görevini yerine getirirken sahip olduğu hak, yükümlülük ve yasakları ve kaba kuvvet, silah ve fiziksel kısıtlama uygulamalarına dair ulusal ve uluslararası ilke ve kuralları kapsayacaktır."
- 27 Lordlar Kamarası'ndan Lord Faulks'un yazılı cevabı, 22 Haziran 2015 HL Deb, 22 Haziran 2015, cW.
- 28 Bkz. 'Corrections Victoria Jobs', tarihsiz <http://correctionsjobs.vic.gov.au/prison-officers/training/>.
- 29 Bkz. Kanada Islah Hizmetleri, 'Training and Appointment', tarihsiz, <http://www.csc-scc.gc.ca/careers/003001-3004-eng.shtml>.
- 30 Hong Kong Islah Hizmetleri Dairesi, 'Correctional Services Department launches Officer recruitment exercise', 3 Aralık 2015 <http://www.info.gov.hk/gia/general/201512/03/P201512030570.htm>.
- 31 Bkz. Maharashtra Eyaleti Hapishaneler Müdürlüğü, *Note on Points under Section 4 (1) of Right of Information Act 2005*, <https://www.maharashtra.gov.in/Site/Upload/RTI/Marathi/ROIA601.pdf>.
- 32 Bkz. 'About the Norwegian Correctional Service', tarihsiz <http://www.kriminalomsorgen.no/informationin-english.265199.no.html>.
- 33 İrlanda Hapishane Hizmetleri, tarihsiz <http://www.irishprisons.ie/index.php/prison-supportunits/training-a-development-centre>.
- 34 Gürcistan Islah Hizmetleri gözetimindeki Avrupa Hapishane Eğitim Akademileri Ağı (The European Prison Network of Prison Training Academies, EPTA) <http://www.moc.gov.ge/en/partners/international-organizations/article/21366-european-prison-network-of-prison-training-academies-epta>.
- 35 Academy of Prisons & Correctional Administration (APCA), <http://www.apca.tn.nic.in/>.
- 36 UNODC, Değerlendirme, Improving the Nigeria Prison Service adherence to international standards in the treatment of prisoners through human resource development, tarihsiz, https://www.unodc.org/documents/evaluation/ProEvals-2009/ProEvals-2010/ProEvals-2011/NGA_T52_Evaluation_Report_2_Nov_rev.pdf.

- 37 2014'te Etiyopya Federal Hapishane Sistemi değerlendirmesinin ardından Rob Allen'in verdiği bilgi.
- 38 Bkz 'A Journey into Hell', *The Economist*, 22 Eylül 2012 <http://www.economist.com/node/21563288>.
- 39 UNODC, *Criminal Justice Toolkit*, s35.
- 40 Teksas Ceza Adaleti Birimi, 'Correctional Officer Salary', tarihsiz <https://www.tdcj.state.tx.us/divisions/hr/coinfo/cosalary.html>.
- 41 Batı Avustralya hükümeti, İslah Hizmetleri Birimi, 'Prison Officer', tarihsiz <http://www.correctiveservices.wa.gov.au/careers/opportunities/prison-officer.aspx>.
- 42 Cowper Coles S, *Cables from Kabul*, HarperCollins, 2011, s146.
- 43 BM İşkenceyi Önleme Özel Raportörü, *Study on the phenomena of torture, cruel, inhuman or degrading treatment or punishment in the world, including an assessment of conditions of detention A/HRC/13/39/Add.5*, 2010, parag. 9 & 229-237.
- 44 'Uninhabitable places prison warders, officers call home', *The Standard*, 6 Temmuz 2015, <http://www.standardmedia.co.ke/article/2000168152/uninhabitable-placesprison-warders-officers-call-home>.
- 45 Afrika İslah Hizmetleri Derneği'nin 2012'deki Konferansı sırasında ziyaret edildi.
- 46 PRI/APT, *Institutional culture in detention: a framework for preventive monitoring*, 2. basım, 2015.
- 47 Liebling A, *Prisons and Their Moral Performance*, Oxford University Press, 2004, s.375-430.
- 48 PRI, *Prison guards and the death penalty*, 2015 <http://www.penalreform.org/wpcontent/uploads/2015/04/PRI-Prisonguards-briefing-paper.pdf>.
- 49 Dara M, Chorgoliani D, de Colombani P, 'TB Prevention Control and Care in Prison' in *Health in Prisons*, WHO, 2014 http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/249197/Prisonsand-Health,-8-TB-prevention-andcontrol-care-in-prisons.pdf.
- 50 Güney Afrika İslah Hizmetleri Birimi, *Annual Report for April 1 2013 to March 31 2014*.
- 51 'Mauritanian prison siege ends with hostages freed', *Arab News*, 25 Ocak 2015 <http://www.arabnews.com/world/news/694366>.
- 52 Holt D, *Heat in US Prisons and Jails: Corrections and the Challenge of Climate Change*, Columbia law School, 2015, https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/climate-change/holt_-_heat_in_us_prisons_and_jails.pdf.
- 53 'Stress-related staff absence at northeast prison amounts to six years of work', *Press and Journal*, 14 Temmuz 2015, <https://www.pressandjournal.co.uk/fp/news/north-east/peterhead/720936/stress-absences-at-north-eastsuperjail-total-six-years-of-work/>.
- 54 'PTSD taking its toll on Canada's prison guards', *CBC News*, 24 Temmuz 2015, <http://www.cbc.ca/news/canada/ptsd-taking-its-toll-on-canada-s-prison-guards-1.3166791>.
- 55 'Correctional Officers Are Killing Themselves', INPUBLICSAFETY, 24 Ağustos 2015 <http://inpublicsafety.com/2015/08/correctional-officers-are-killing-themselves/>.
- 56 'University of Bedfordshire research shows prison 'presenteeism' is a serious safety risk', Bedfordshire News, 7 Ocak 2016 <http://www.bedfordshire-news.co.uk/University-Bedfordshire-researchshows-prison/story-28479418-detail/story.html#ixzz3xKqQpbvX>.
- 57 *The Reformer – a bulletin of the Nigerian Prisons Service magazine*, Cilt 5, No 3; Ocak-Haziran 2015.
- 58 Örneğin: 'Iraq jail riot: up to 50 inmates and 12 police killed as dozens escape', *The Guardian*, 9 Mayıs 2015 <http://www.theguardian.com/world/2015/may/09/iraq-jail-riot-leaves-up-to-50-prisoners-12-police-dead-escape-terrorists>.

HAPİSHANELERDE KÜRESEL EĞİMLER
ÖZEL DOSYA 2016

Hapishane personeli: Çok fazla çalışıp az ücret mi alıyor?

Katlı sayfalar

BEŞİNCİ BÖLÜM

Hapishane İdaresi

Aşırı Kalabalıklaşmayla Başa Çıkmak

Aşırı kalabalıklaşma pek çok ülkede hapishane idarelerinin esas sorunu olmaya devam ediyor. UNODC Doha'daki Suç Konferansı'nda hapishanelerin aşırı kalabalıklaşmasının birçok ülkede salgın düzeyine vardığını bildirdi.¹⁶⁶ 2014'te dünyanın 77 ülkesinde hapishane doluluk oranı yüzde 120'nin üzerindeydi, kimilerinde oran neredeyse yüzde 400'e varmıştı. UNODC'ye göre sorun bölgeselleşmiş ve baş edilmesi son derece zor. Uyuşturucuyla ilişkili suçlarda tutuklu yargılama öngören ülkeler, özellikle Latin Amerika'dakiler bunun bir örneği.¹⁶⁷

Hapishanelerin kalabalıklaşmasının asıl çözümü hapis cezasına gereksiz yere başvurmamak, fakat burada başka çareler deneniyor. 2015 yılında Norveç 400 mahpusun Hollanda'da hapis tutulmasını sağladı, İsviçre de kendi hapishanelerinde kapasite aşımı olduğu için mahpusları Fransa veya Almanya'ya nakletmeyi düşünüyor. Var olan tesislerin onarılacak durumda veya başka sebeplerle yetersiz olması hâlinde yeni hapishane inşası gerekebilir. 2015'te BM Proje Hizmetleri Ofisi UNOPS, hapishane altyapısının geliştirilmesinde insan hakları yaklaşımını teşvik etmek üzere ayrıntılı bir rehber yayınladı.¹⁶⁸ Bazı ülkeler kalabalıklaşma sorununu çözmek için yeni hapishaneler kurma çabasında.

Hindistan'da kalabalıklaşma sorununu aşmak için alınan tedbirler arasında kapsamlı bir hapishane inşaa ve yenileme programının (ülkenin her köşesinde toplam 125 yeni hapishane) yanı sıra şunlar yer alıyor: hukuki yardıma daha iyi erişim; mahkemelere

daha fazla kaynak; mahkeme süreçlerini hızlandırmak üzere teknolojiye daha iyi yararlanmak; dava sürecinin haddinden fazla uzaması durumunda tahliye; kefaletin ve diğer hapsedme alternatiflerinin genişletilmesi.¹⁶⁹ Kore'de de kişi başı asgari alanın 2,8 metrekareden 3,3 metrekareye yükseltileceği yeni hapishanelerin yapımı planlanıyor.¹⁷⁰ Malezya'da yapımı planlanan yeni hapishanelerden biri, sistemin kendi kendine yeterliğini artırma amacıyla "agro" (tarım yapan) hapishane olacak.¹⁷¹ Honduras'ta da iki yeni hapishane yapılıyor, bunlardan biri 2.000 mahpus için kurulacak asgari güvenli bir hapishane, diğeryse 2.500 mahpus kapasiteli orta ve yüksek güvenli bir hapishane. Küçük suçlardan hüküm giymiş olup cezalarının yarısını çekmiş bulunan iyi halli mahpuslara erken tahliye sunan bir sistem de geliyor.¹⁷²

Daha büyük hapishaneler kurma eğilimi de devam ediyor. Örneğin Suudi Arabistan Hapishaneler Genel Müdürlüğü genç failerin tedavisi, eğitim alması ve topluma rehabilite edilmesi için 12.000 mahpus kapasiteli üç ıslah kurumu daha kurulacağını söyledi.¹⁷³

Türkiye'de beş büyük kampüs hapishane yapıldı, bunların birinde 10 bin insan yaşıyor. Hapishane görevlileri de aynı kampüste kalıyor ve burada onlar için sosyal tesisler de var (lojman, dükkânlar, spor alanları ve parklar, berber, terzi, kafe vb.). 142 hapishanenin kapatılması planlanıyor.¹⁷⁴ Böylesine büyük tesisler inşa etmekte gerek olmayan yerler kurma riski var ve rehabilitasyon üstünde de olumsuz etkiler olabilir,

sadece mahpuslar evlerinden daha uzakta tutulacağından değil, aynı zamanda kişisel ilgi görme imkânı bulamayabilecekleri için de.

Geçmişinde travma yaşamış, hapishanede olan çok fazla sayıda kadın için "hapishanenin kontrol edici ortamı travmatik bir anıyı canlandırabilir ve personelin iş birliğine yanaşmama veya şişleri aksatma diye algılayacağı tepkileri tetikleyebilir."¹⁷⁵ Bu durum kadın hapishanelerinin tasarımı bakımından anlam taşıyor, bu mekânlarda ilişki kurmayı teşvik eden ve pozitif bir benlik algısını destekleyen barınma birimleri olmalı.

TAVSİYE 14

Hapishane yapımına ancak hapishaneye talebi azaltma seçeneklerinin tümü tükendiğinde veya var olan tesisler yenilenemediğinde başvurulmalı. Yeni hapishaneler iyi örnek ilkelerine uygun olarak, makul bir boyutta tasarlanmalı ve kadın hapishanelerinin tasarımında toplumsal cinsiyete duyarlı olunmalı.

Nelson Mandela Kuralları: Birleşmiş Milletler Mahpuslara Uygulanması Gereken Asgari Standart Kurallarının Yeniden Düzenlenmesi

Dört yıl süren tartışmaların ardından BM Genel Kurulu 17 Aralık'ta Birleşmiş Milletler Mahpuslara Uygulanması Gereken Düzenlenmiş Asgari Standart Kuralları kabul etti.¹⁷⁶

Güney Afrika'da düzenlenen dördüncü ve son hükümetler arası uzman grubu toplantısında varılan uzlaşmanın ardından BM Ceza Adaleti ve Suçun Önlenmesi Komisyonu'nca kuralların yeniden düzenlenmesi Mayıs 2015'te tamamlandı. Nelson Mandela'nın mirasının anılması amacıyla gözden geçirilmiş kurallara Nelson Mandela Kuralları adı verilmesi kararlaştırıldı.

Düzenlemenin tamamlanması tarihi bir olaydı. Uluslararası toplum ilk defa bağlayıcı olmayan hukuk standartlarından birini güncelliyordu,¹⁷⁷ ayrıca bu adımla ceza adaleti ve insan hakları standartlarını sağlamlaştıran ve şimdi her iki alanda da mahpus haklarını tanıyıp hapishane personeline somut ve güncel rehberlik sunuyordu.

Sekiz temel alan gözden geçirildi. Temel değişikliklerden bazıları aşağıda sıralanıyor.

Mahpusların doğuştan gelen onuruna saygı

İki ilke, yani işkencenin ve diğer zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı tutum ve cezaların men edilmesi ve mahpuslara insan olarak sahip oldukları onur ve değere saygı gösterilerek davranılması ilkesi-yeniden düzenlenen Kuralların tamamına yansıtıldı, ayrıca temel ilkeler olarak 6. Maddede sıralandı. Vefat eden bir mahpusun naaşına saygıyla ve onurla bağdaşır şekilde davranılması zorunluluğu ve mahpusların köle veya zorunlu hizmetkâr olarak kullanılmasının yasaklanması bu iki ilkeyi yansıtır. Yeniden düzenlenen kurallar bu alanda ilk kez, mahpusların, hücrelerin ve ziyaretçilerin aranmasına yönelik rehberliği de içeriyor ve böylece uluslararası standartlar alanında önemli bir boşluğu doldurmuş oluyor.

Sağlık Hizmetleri

Kurallar hapishanedeki sağlık hizmetinin şu niteliklerine açıklık kazandırıyor: Bu devlete air bir

sorumluluktur, toplumda bulunan sağlık hizmetiyle aynı standartlara sahip olmalıdır ve genel halk sağlığı idaresiyle yakın ilişki kurularak düzenlenmelidir. Kuruma girişte (ve sonrasında) sağlık taramasına dair var olan öngörüler değiştirildi, şimdi sağlık çalışanlarının muayeneden önce herhangi bir kötü muamele, psikolojik veya başka gerilime dair emareler olup olmadığını araştırması gerekiyor, bunlara intihar veya kendine zarar verme riski ve madde bağımlılığının yoksunluk belirtileri de dâhil. Sağlık hizmeti, genel toplumda uygulananlarla aynı etik ve meslek standartları doğrultusunda idare edilecek, aydınlatılmış onam ve mahremiyet ilkeleri de bu kapsamda.

Disiplin Tedbirleri ve Yaptırımları

Bu alanda kapsamlı değişiklikler yapıldı, kısıtlayıcı araçların kullanımına dair güncellenmiş rehberlik sağlandı, disiplin süreçlerinde dikkat edilmesi gereken sınırlar ve yasaklanan disiplin cezalarına (örn. su içmenin sınırlandırılması) açıklık getirildi. Bir üst ilke olarak, hapishane personeli disiplin yaptırımlarına konu olacak fiilleri engellemek ve çatışmaları çözmek için çatışma önleme yöntemlerini ve diğer alternatif çözüm yollarını kullanmaya teşvik ediliyor. Günde 22 saat veya daha uzun süre, anlamlı insani ilişki kurulmaksızın genel hapishane nüfusundan ayrı tutulmak olarak tanımlanan tecrit (hücrede tutulma) ancak son çare olarak, istisnai vakalarda kullanılmalı, mümkün olduğunca kısa sürmeli ve bağımsız değerlendirilmeye tabi olmalı. Süresi belli olmayan veya uzun süren (15 günü aşan) tecrit mutlak suretle yasak.

Gözaltında ölüm ve işkencenin araştırılması

Güncellenen Kurallar kapsamında hapishane müdürleri artık her ölüm, kaybolma veya ciddi yaralanma vakasını vakit kaybetmeksizin hızlı, tarafsız ve etkin bir soruşturma yürütmekle görevlendirilmiş yetkin ve bağımsız otoritelere bildirmekle yükümlü. Yeniden düzenlenen Kurallar hapishane idaresinin söz konusu otoritelerle tam işbirliği yapma ve her türlü kanıtın korunmasını sağlama yükümlülüğünü de çok açık dile getiriyor. İdareler ayrıca mahpusun en yakın akrabasına veya acil durumda iletişim kurulacak yakınına haber vermek zorunda. Yeniden düzenlenen Kurallar bu tür olayları ve buna ilişkin şikâyetleri kaydetmenin önemli bir aracı olarak bütün hapsedme mekânlarında standart hâle getirilmiş bir dosya sistemi ve güvenli bir denetleme hattı kurulmasını öngörüyor.

Kırılgan Grupların Korunması

Belirli kırılganlıklara sahip mahpuslarla ilgili öngörüler alanında yapılan değişiklikler sınırlı oldu. Genel olarak, hapishane idarelerinin mahpusların bireysel ihtiyaçlarını tespit etmesi ve bu tür ihtiyaçları dikkate alan tedbirleri ayrımcı uygulama saymaması gereğine açıklık getirildi. Anne-babasıyla beraber hapsedilen çocuklarla ilgili bazı yeni öngörüler eklendi, bunlar arasında ebeveynle birlikte hapishanede kalma kararının çocuğun yüksek yararına dayanması ve bu çocuklara uygun sağlık hizmeti sağlanması yer alıyor. Artık hapishane yönetimlerinin fiziksel veya akıl sağlığı yönünden ya da başka bir bakımdan engelli olan mahpusların, eşitlik temelinde hapishane hayatına tam ve etkin katılımını temin etmek üzere bütün makul uyumlaştırma ve düzenlemeleri yapması gerekiyor. Engelli mahpuslara ilişkin kullanılan, eski kalmış terminoloji de düzeltildi.

Hukuki temsile erişim

Öngörüler sadece tutuklu yargılama ve cezai kovuşturma sırasında değil, hüküm aldıktan sonra ve başka hukuki süreçler için de hukuki temsile erişimi kapsayacak şekilde güncellenip genişletildi. Ayrıca Kurallar 2012 tarihli BM Hukuki Destek İlkeleri ve Rehber Kuralları'yla uyumlu hâle getirildi.¹⁷⁸ Mahpuslara, hukuki destek sağlayıcılar da dâhil olmak üzere hukuk danışmanlarıyla iletişim kurmak ve istişare etmek için yeterli fırsat, zaman ve imkân verilmesi ve bunun zaman kaybetmeksizin, engelleme ve sansür olmaksızın ve tam gizlilik içinde yapılması şart. Tutuklu yargılananların hukuki danışmanlığa veya hukuki destek sağlayıcıya erişiminin engellenmesi gecikmeksizin bağımsız incelemeye tabi olmalı. Mahpusların dava süreçlerine ilişkin belgeleri kendi ellerinde bulundurmaya hakkı var.

Şikâyetler ve bağımsız araştırma

Mahpuslara verilmesi şart olan bilgiler ve mahpusların şikâyet mekanizmalarına erişimi hakkındaki standartlar güncellendi. Yeniden düzenlenen Kurallar mahpusları şikâyetinde bulundukları takdirde intikam alınmasından, tehditlerden ve diğer olumsuz sonuçlarla karşılaşmaktan koruyacak tedbirler alınmasını öngörüyor. Bağımsız bir organ tarafından hem iç hem dış denetim yapılan iki katmanlı bir düzenli denetim mekanizmasının şart koşulmasıyla, dışardan izleme yapılmasının etkisi tanındı. Yenilenen Kurallar denetmenlerin yetkilerini belirtiyor: geçerli her türlü bilgiye erişim ve bütün

hapsetme mekânlarına giriş, önceden haber vermeksizin ziyarette bulunmak, görüşeceği kişileri kendisi seçmek ve hem mahpuslar hem de hapishane personeliyle tam gizlilik içinde görüşmeler yapmak da buna dâhil. Güncellenen Kurallara göre denetim raporlarının yazılı olması gerekiyor ve bunların yayınlanması da teşvik ediliyor.

Personelin Eğitimi

Personelin eğitimine dair öngörüler güncellendi ve artık personelin devam eden hizmet içi eğitimlerin yanı sıra hizmete başlamadan önce eğitilmesinin ve kanıta dayalı çağdaş iyi örnekleri yansıtan bir müfredat kullanılmasının gereği vurgulanıyor. Eğitim alınması gereken başlıklar listesinde şunlar yer alıyor: güvenlik ve asayiş, dinamik asayiş kavramı, kuvvet kullanımı ve kısıtlayıcı araçlar, bunun yanı sıra, önleme ve etkisizleştirme tekniklerinin de ele alındığı saldırgan failin idaresi konusu. Belirli mahpus kategorileriyle çalışmaktan sorumlu tüm personel uzmanlaşma eğitimi almalıdır.

Yenilenen Kurallar hapishane idareleri ve personeli için güncel rehber kuralları tek belgede toplamakla birlikte, bu belgeye eklenerek onu destekleyen başka ceza adaleti ve insan hakları standartları da var; Kadın Mahpuslar için BM Bangkok Kuralları, Çocuk ve Genç Mahpuslar için BM Pekin Kuralları ve BM Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanımı Temel İlkeleri gibi.

Yenilenen metnin kabul edildiği BM Kararı, Üye Devletlere hapsetme koşullarını Nelson Mandela Kuralları ve diğer bütün geçerli ve uygulanabilir BM standart ve normlarına uygun olacak şekilde iyileştirmek için çalışma çağrısında bulundu.¹⁷⁹ BM Genel Kurulu ayrıca Suçu Önleme ve Ceza Adaleti Komisyonu'nu ("Suç Komisyonu") açık uçlu hükümetler arası Uzman Grubu'nun "Nelson Mandela Kuralları'nın uygulanmasında iyi örnekler ve karşılaşılan güçlüklerin görüşülmesi amacıyla yeniden toplanmasını ele almaya" davet etti.

İnsan Hakları Komisyonu'nun adaletin idaresinde insan hakları hakkındaki 2015 kararı, "Devletleri kendi yasa ve uygulamalarını, BM Mahpuslara Uygulanacak Asgari Standart Kurallar (Nelson Mandela Kuralları) standartlarına uygun olarak değerlendirmeye davet eder."¹⁸⁰

Özelleştirme ve kaynak kullanımı

Hapishanelerin özelleştirilmesinde eğilimleri tespit etmek kolay değil. Özel şirket tarafından işletilen bir dizi hapishanede sorunlar yaşandı: Örneğin Yeni Zelanda'daki Mt Eden Hapishanesi'nde kavga eden mahpusların bulunduğu video YouTube'a yüklendikten ve mahpusların cep telefonuna sahip olduğu görüldükten sonra hükümet hapishaneye yeni yönetim getirilmesini sağladı.¹⁸¹ ABD'de, özel hapishanelerin mahpusları daha uzun süre içeride tutarken suç tekrarını azaltmadığını ortaya koyan bir araştırma yayınlanmasının ardından özel şirketlerin rolünün ne olduğuna dair bir tartışma başladı.¹⁸² Yine özel olarak işletilen bir güvenli eğitim merkezinde personel tarafından genç insanlara uygulanan şiddetin gizli kameralarca kaydedilmesi İngiltere'deki tartışmaları yeniden alevlendirdi.¹⁸³

2015'te İngiltere ve Galler'deki denetimli serbestlik hizmetlerinin büyük çoğunluğu özelleştirildi¹⁸⁴ ve para cezalarının toplanması işinin de özelleştirilme hazırlıkları sürüyor. Hapishane ve denetimli serbestlik işletmelerinde olumlu çıktılar teşvik etmeyi amaçlayan "sonuca göre ödeme" programlarından karışık sonuçlar alınıyor. ABD'de de sonuca göre ödeme yaklaşımıyla yapılan denemeler var, burada önleme ve rehabilitasyon faaliyetlerinin finanse edilmesinde belirli bir model öneriliyor. Brookings Enstitüsü'nün tüm dünyadan 48 Toplumsal Etki Bonosu (Social Impact Bonds) (bunların dördü suç tekrarını önlemek amacıyla yapılan çalışmaları fonluyordu) ile yaptığı araştırmadan karma sonuçlar çıktı. Bu bonolarda bir özel girişimci, bir aracı kurum tarafından yapılan toplumsal çalışmayı fonluyor ve devlet fon verene bunun ödemesini ancak, bağımsız bir değerlendirmeyle söz konusu programın belirtilen hedeflere ulaştığı tespit edilirse yapıyor.¹⁸⁵ Bu mekanizmalar, suç önleme alanına fon aktarmanın yanı sıra, Brookings'in bulgularına göre sonuca odaklanmakta, etki değerlendirme kültürü oluşturmakta, performans idaresinde ve işbirliğini geliştirmekte çoğu kez başarılı olmuştur. Fakat büyük ölçeğe varmakta, yenilikçiliği iletirmek ve etkiyi sürdürmekte aynı derecede başarılı değillerdi. Dahası,

bunların çoğunun tasarlanma şekli, devlet üzerindeki riski azaltmıyor ve uzun vadede yeni para girişini sağlayamayabilirler (zira devlet ancak çıktılar elde edilirse ödeme yapıyor). Ayrıca, başarının ödüllendirilmesi yalnızca etkilenmesi en kolay olan mahpusların rehabilitasyonuna çalışılıp karmaşık ihtiyaçları olan mahpusların ihmal edilmesi riskini barındırıyor.

Önemli ve tanınan bir Toplumsal Etki Bonosu, New York'taki Rikers Island Hapishanesi'nde genç failer arasındaki hapsedilme döngüsünde azalma sağlamaya çalıştı. Proje çeşitli sebeplerle erken sona erdirildi, projeye uygun genç insan sayısının azalması ve başlıca partnerlerin çekilmesi de bu sebepler arasındaydı.¹⁸⁶ Bir değerlendirme bu müdahalenin (bir çeşit bilişsel davranışçı terapi olan Ahlâki Tanıma Terapisi) yeniden suç işlemeyi azaltmadığı sonucunu buldu.¹⁸⁷ Bu bir başarısızlık olarak görülebilir ancak şehir bu girişime hiçbir ödeme yapmadı: ödeme ancak program önerdiği çıktılara ulaşabilseydi yapılacaktı.

ABD hapishane kullanımının azaltılması için finansal hedeflere başvurulması yönünde daha radikal teklifler de gördü. Bunlar arasında, ilçelerden devlet hapishanesine gönderdikleri kişi başına ücret almak, ilçe sakinlerinin bir yılda devlet hapishanesinde geçirebileceği gün sayısını kısıtlamak gibi öneriler var.¹⁸⁸ "Adalet yeniden yatırım"¹⁸⁹ girişimlerinden birkaçı "bozuk saikin" sistemden çıkarılmasına odaklandı; buna göre ilçe denetimli serbestlik görevlileri denetledikleri bir kişinin şartları ihlal ettiğini bildirirse, bu fail devlet hapishanesine gönderilecek ve ücreti ilçe tarafından ödenmeyecek.

TAVSİYE 15

Mümkün ve uygun durumlarda, ABD'de ve İngiltere'deki adalet yeniden yatırım girişimlerinde olduğu gibi, kaynakların hapsetme yerine suçun önlenmesi ve failerin idaresi için toplum tabanlı tedbirlere kaydırıldığı yaklaşımlar göz önünde bulundurulmalı.

Asayiş sorunları ve şiddet

Dünyanın her yerinde pek çok hapishanede şiddet sorunu sürüyor. Avrupa Konseyi'nin yaptırdığı bir araştırma şunu doğruluyor: "Çocuk ve genç faillerin tutulduğu kurumlarda şiddet yaygın ve bu cidden endişe verici bir mesele olarak düşünülebilir. Çalışmaya katılan Üye Devletlerin yarısı, kurumlardaki şiddeti "ciddi" veya "çok ciddi" endişe verici olarak gördüğünü bildirdi."¹⁹⁰ Araştırmaya göre, "genç faillerin tutulduğu kurumlardaki şiddet nedenleri çeşitlidir ve kabaca, gençlerin akıl sağlığı ve geçmişlerine bağlı önemli nedenler ve mahrumiyete bağlı etkenlerle ilgili nedenler olarak ayrılabilir, ikinci grubun içinde kurumdaki hayata uyum sağlama kabiliyeti, rejim, kurumdaki şartlar ve adalet mekanizmalarının varlığı yer alır." İngiltere'de Önleyici Mekanizma 2014-15 döneminde "hapishanede yeni psikoaktif madde kullanımının ortaya çıkmasının, mahpuslar arası şiddet sorunlarını arttırdığını" bildiriyor.¹⁹¹

Mahpusların diğer mahpuslara ve personele yönelik saldırılarında, örneğin İngiltere ve Galler'de, Danimarka'da artış var. Danimarka çete üyelerini ülkenin farklı hapishanelerine dağıtarak bu sorunu çözmeye çalışıyor. Bazı ülkelerde mahpuslar çete bağlarından kurtulmak için dövme sildirme programlarından faydalıyor. Yeni Zelanda'da bir klinik seans başına 30 Yeni Zelanda

Doları gibi uygun bir ücret karşılığında hapishanelere giderek kolun alt kısımlarında, yüz ve boyunda bulunan görülebilir dövmeleeri siliyor.¹⁹²

Hemen her bölgeden, daha örgütlü şiddet olayları bildiriliyor. Latin Amerika'da isyanlar nispeten sıradanlaştı, en kötü vakalarda bu ölümlere, ağır yaralanma, firar ve hapishane tesisinin yıkımına sebep olabiliyor. 2014-15'te Brezilya¹⁹³, Meksika¹⁹⁴, Kolombiya¹⁹⁵, Venezuela¹⁹⁶, Honduras¹⁹⁷, ve El Salvador'da¹⁹⁸ büyük çapta kargaşa dönemleri yaşandı, diğer bölgeler de benzer olaylardan nasibini aldı: Rusya'da kısıtlayıcı hapis koşullarına karşı şiddetli protestolar oldu¹⁹⁹, Tayland'da da hapishanenin yaşam alanlarında uyuşturucu kontrolü yapılması isyanları tetikledi.²⁰⁰ Lübnan'da, Lübnan İç Güvenlik Kuvvetleri'nin hapishanede mahpuslara işkence yaptığı videolarının internette yayınlanmasından birkaç gün sonra Rumiye Hapishanesi'nde mahpuslar internet ve cep telefonu talep ederek ayaklandılar.²⁰¹ Irak'ta bir hapishanede isyan çıkmasının ardından 50'ye yakın mahpus ve 12 polis memuru öldürüldü, aralarında terör hükümlülerinin de bulunduğu onlarca mahpus kaçtı.²⁰² ABD²⁰³, Avustralya (bildirilene göre, sigara yasağına karşılık)²⁰⁴, Kanada²⁰⁵, İrlanda²⁰⁶, Afganistan²⁰⁷, Nijerya²⁰⁸ ve Yunanistan'da²⁰⁹ da ayaklanmalar oldu.

Güney Afrika'da görevlilerin mahpuslara saldırdığına dair bildirimler arttı; Hapishaneler Adli İnceleme Birimi'nin raporu 2014'ün son çeyreğinde buraya gelen şikâyet sayısının 2013'ün aynı döneminin üç katı olduğunu gösteriyor.²¹⁰ 2015'te Arjantin'de, 2012 yılında bir mahpusu döverek öldüren beş gardiyan ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.²¹¹

Olumlu örneklerde, Jamaika Milli Güvenlik Bakanı St. Catherine Yetişkin İslah Merkezi'nde şiddet olaylarında önemli bir azalma sağladığını bildirerek, bunu tesisteki iyi idareye ve başlatılan bir dizi rehabilitasyon programına bağladı.²¹² New York'un Rikers Island hapishanesinde şiddet konusunda sağlanan düzelmelerin ardından 10'lu yaşlarındaki mahpuslarda can sıkıntısını azaltıp rehabilitasyon imkânlarını arttırmak amacıyla günde en az beş saat okul dışı etkinlikte bulunulmasını sağlama planları var.²¹³

TAVSİYE 16

Şiddeti azaltmak hapishane sistemlerinin önceliği olmalı, mahpus, personel ve ziyaretçilerin hapishane mekânında mümkün olduğunca güvende olması için planlar uygulanmalı.

Zayıf devletler ve çatışmadan etkilenenler

Zayıf ve çatışmalardan etkilenen devletlerde ceza adaleti ve hapishane sistemlerinin karşı karşıya olduğu güçlükler halen çok büyük. Dünyanın başka yerlerinde hapishanelerin ne derece "terör üniversitesi" haline geldiği konusunda görüş ayrılıkları olsa da²¹⁴, hapishanede yaşananların IŞİD'in gelişiminde önemli rolü olduğu giderek daha yaygın kabul görüyor.²¹⁵

Dünyanın pek çok yerinde çatışmaların etkisi altındaki devletlerde hapishanelerin isyankâr grupların hedefi olduğu görülüyor. Bağdat yakınlarında bir hapishanede otuz mahpus ve on gardiyan öldürüldü,²¹⁶ Palmira'daki korkunç bir hapishaneden onlarca mahpus serbest bırakıldı.²¹⁷ Eylül 2015'te Trablus'ta bir ıslah merkezi, mahpusların serbest bırakılmasını amaçlayan IŞİD'in saldırısına uğradı.²¹⁸

Nijer'de de saldırılar olduğu bildirildi²¹⁹ ve Nijerya Boko Haram'dan gelen tehditler yüzünden hapishaneleri kapattı.²²⁰ Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Eylül 2015'te Bangui'nin merkez hapishanesinden yüzlerce mahpus firar etti.²²¹ Çatışmalardan etkilenen bölgelerde hapishaneler askeri çarpışmaların mekânı hâline gelmenin yanı sıra, uluslararası hukuku ihlal edecek şekilde keyfi gözaltı ve işkence yapılan yerlere de

dönüşebiliyor. Bu tür ihlaller örneğin Libya'da belgelendi.²²²

Fiili çatışma hâli sona ererken bir adalet sistemi oluşturma'nın önemi giderek daha fazla tanınıyor, örneğin BM Genel Sekreteri Güney Sudan için bunu söyledi. Genel Sekreter şuna dikkat çekti: "zaten zayıf olan hukuk kurumlarının ülkedeki kriz hâli bağlamında çökmesi, bunun sonucunda etkin bir polis gücünün ve işini yapabilen bir yargı sisteminin noksanlığı, resmi ve geleneksel adalet sistemlerinin zayıflaması, aşılması en çetin güçlükler olmaya adaydır ve bu risk, cezasızlığın devam etmesi ve temel hukuk düzen ve hizmetlerinin yeniden kurulmaması hâlinde çatışmaların yeniden başlamasına katkıda bulunur."²²³

Radikalleşme

Mahpusların köktencilik tarafından radikalleştirilmesi hakkında kaygılar giderek artarken, uluslararası, bölgesel ve ulusal otoritelerin hepsi bunu önlemeye ve geriletmeye çalışıyor. Avrupa Konseyi, hapishane ve denetimli serbestlik çalışanlarının radikalleşmeyi önlemesine yardımcı olmak üzere ilkeler ve rehber kurallar benimsedi.²²⁷ Rehber kurallar mahpusların bireysel olarak değerlendirilmesinin, yüksek güvenlik şartlarında tutulanların durumunun düzenli olarak gözden geçirilmesinin önemini ve akıl danışmanlığının (görüşlerini değiştiren eski aşırılık yanlıları da dâhil) değerini vurguluyor.

Radikalleşmiş ve radikalleşme riski taşıyan mahpusları tespit etmeye yarayan iki risk değerlendirme aracı, Avustralya, Endonezya ve başka yerlerde kullanılan VERA 2 ve İngiltere'nin Fail İdare Hizmetleri tarafından geliştirilen ERG22+ ; fakat bunların başka bölge ve ortamlarda etkin olup olmadığına dair soru işaretleri var.

İngiltere'de yapılan bir araştırmada mahpusların kızgınlık ve yabancılaşma seviyeleri arasında hapishaneden hapishaneye büyük farklılıklar olduğu bulundu; bunların ikisi de radikalleşme ihtimalini artıran etkenler. Hapishaneler arasındaki fark personel-mahpus ilişkisinin tabiatına ve niteliğine, güvenme derecesine ve rejimin (anlamli etkinliklere erişim

BM Barış Harekâtları Dairesi'ne (UN DPKO) göre, "hapishaneler çatışma sonrası ortamlarda çoğu kez öncelik sırasının en sonlarında gelir. Bunun sonucunda tipik olarak hapishaneler son derece kalabalık, gıda eksikliği, uygun tıbbi bakımın yokluğu ve kötü temizlik şartlarıyla boğuşur, idare kötü ve asayiş zayıf olur. Buna ek olarak siyasi müdahaleler çoğu kez sınırsızca keyfidir, gözetim mekanizmaları ya hiç yoktur ya da taraflıdır. Birçok insan uzun süreli tutuklu yargılamaya tabi tutulur."²²⁴

Fakat bazı ilerleme örnekleri de oldu. Liberya'da tutuklu yargılanan mahpusların oranı 2009'da yüzde 90'ken 2014'te yüzde 74'e düştü.²²⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Fildişi Sahillerinde müthiş zorluklar olmasına rağmen Adalet Bakanlığı'nın Hapishaneler İdaresi Müdürlüğü'nün

bunları tanıdığını ve aşırı kalabalıklaşma sorununu çözme, hijyen, sağlık ve beslenme şartlarını iyileştirme ve hukuki ve sosyal hizmetlere erişimi arttırma amacıyla 2015'te Hapishane Şartlarını İyileştirme Planı oluşturduğunu bildiriyor. Müdürlük kaydedilen ilerlemeyi tartışmak üzere sivil toplum örgütleriyle düzenli toplantılar yapacağını da belirtmiş.²²⁶

TAVSİYE 17

Uluslararası standartlara uygun hapishaneler kurulması, adil ve orantılı ceza adaleti sistemleriyle beraber barış harekâtlarında daha büyük bir öncelik taşınmalı.

de buna dâhil) ne kadar meşru görüldüğüne bağlandı. Böyle kurumlardaki mahpuslar, personel tarafından birer birey olarak daha fazla kabul gördüklerini hissediyor.²²⁸

Radikalleşmiş ve risk altındaki mahpusların, daha fazla insanın radikalleşmesini önlemek amacıyla diğer mahpuslardan ayrı tutulması veya risk altındaki mahpusların farklı görüşlerle karşılaşabilmesi için genel mahpus nüfusu içine dağıtılması meselesinde, çeşitli devletler birbirinden farklı yaklaşımlar benimsiyor. Belçika²²⁹, Fransa²³⁰ ve Suudi Arabistan²³¹ bu tür mahpusları diğerlerinden ayrı tutarken, Fas²³² ve pek çok Avrupa ülkesi²³³ onları genelin içinde birbirinden ayırmıyor. Hangi yaklaşımın daha başarılı olduğu henüz bilinmiyor ve mesele bireyler, hapishaneler ve ülkeler arasındaki farklarla (mesela mahpusların ayrı hücrelerde veya toplu koşullarda tutulması gibi etkenlerle) daha da karmaşık hâle geliyor.

Radikalizmin giderilmesi ve rehabilitasyon amacıyla kullanılan çok çeşitli tedbirler var. Bunlar arasında, radikalleşmiş ve risk altındaki mahpusların genel rehabilitasyon çalışmasına katılmasının yanı sıra, özel olarak radikalizmi gidermek için düzenlenmiş yeni programlar da yer alıyor. Programlardan bazıları rehberlik, alışkanlık kırma, diyalog, dini eğitim ve ilişki kesme. Suudi

Arabistan'da 2005'ten bu yana yoğun bir hapsedme-sonrası destek programı uygulanıyor, program kapsamında eski mahpusun iş bulmasına yardım etmek, katılımcının ailesinin desteğini almak ve şiddeti meşru gören dini görüşlere karşı çıkmak bulunuyor. Belçika da, hâlihazırda radikalleşmiş veya radikalleşme yolunda olan mahpusları yeniden eğitmeye çalışmak üzere psikososyal hizmet görevlileri ve uzman Müslüman personel yetiştirmek niyetinde.²³⁴ Nijerya'da bir hapishanede Boko Haram üyelerini değiştirmek için spor kullanılıyor.²³⁵

Mahpusların radikalleşmesi pek çok ülke için yeni bir mesele ve Avrupa Konseyi rehber kurallarının en önemli tavsiyelerinden biri, iyi örneklerden bilgi toplayarak bunları uluslararası alanda paylaşmak. Radikalleşmiş olsalar da çok az sayıda insan şiddet içeren aşırılık hareketlerinde bulunmaya devam ediyor ve aşırı baskıcı yöntemlerin radikalleşme ihtimalini arttırdığına dair kabul edilmiş riskler mevcut.²³⁶

TAVSİYE 18

Hapishanede radikalleşme riskinin olduğu ülkelerde hem karşı karşıya bulunan riskler açısından anlamli olup hem de güvenlik ile rehabilitasyon arasında denge kuran önlemler geliştirilmeli.

Hapishanede Beslenme

BM Yeniden Düzenlenen Asgari Standart Kurallarına göre "idare tarafından her mahpusa normal yemek saatinde, sağlıklı ve kuvvetli olmaya yetecek besin değerine sahip, doyurucu nitelikte, iyi hazırlanmış ve iyi sunulan yiyecek sağlanacaktır" (Kural 22 (1)). Buna ek olarak bazı mahpusların, örneğin hasta ve hamile olanlarla emzirenlerin özel beslenme ihtiyaçları vardır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün bir raporuna göre, "gıda, ıslah kurumlarındaki hayatın önemli öğelerindendir. Gıdanın alınma, hazırlanma, dağıtım ve tüketim biçimlerinin anlaşılması, hapsedilen insanların hayatına ve hapishane deneyiminin sağlıklıyla ilgili sonuçlarına dair bilgi verir."²³⁷ BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü şöyle diyor: "Gıdanın yetersiz miktarda ve besin değeri düşük olması (...), hamileler ve emzirenler de dâhil olmak üzere, aşırı açlığa ve beslenme yetersizliğine sebep olabilir; gıda cinsel ilişki karşılığında alınan bir metaa dönüşebilir; yemek verilmemesi bir cezalandırma biçimi olarak kullanılabilir; miktarının kısıtlılığından ötürü kavgalara sebep olabilir; gıdanın düşük nitelik ve düşük besin değerine sahip olması, annelerin bebeklerini emzirme kabiliyetini etkilemek de dâhil olmak üzere mahpusların hayatını tehlikeye atabilir."²³⁸

Birçok ülkede, yüksek gelir düzeyine sahip olanlarda bile, hapishane sistemleri yeterince gıda temin edemiyor. İngiltere ve Galler Hapishaneler Başmüfettişi 2015'te "mahpusların yemek işesinin yetersiz olduğunu" bildirdi. 2014-15'te yemeğe ayrılan tahmini bütçe mahpus başına günde 2,02 Sterlin yani yaklaşık 3,14 ABD Dolarıydı: 2012'de 2.20 Sterlin (3,41 ABD Doları) olan rakam azalmıştı. Yemeğin iyi olduğunu söyleyen mahpus oranı dörtte birden azdı.²³⁹ Mahpusların yemeğine ayrılan kaynaklar sıklıkla, genel nüfusta harcanan ortalama meblağın çok altında kalıyor. 29.* sayfadaki tabloda bazı örnekler veriliyor. En uç örneklerde, mahpuslar açlık ve susuzluktan öldü. 2013'te Zimbabve'de en az 100 mahpus, günde bir öğünden az yemek yiyebildiklerini belirten haberler sürerken, beslenme yetersizliği

nedeniyle öldü.²⁴⁰ Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'ne göre 2014'te Suriye hapishanelerinde ölen neredeyse 2.000 insandan bazıları açlık yüzünden hayatını kaybetti.²⁴¹ Malavi'de, Maula Hapishanesi'ndeki yiyeceksizlik yüzünden 18 mahpus hafif ila ağır beslenme yetersizliği tedavisi görmek zorunda kaldı.²⁴² Bir hapishane doktoru şöyle yazdı: "Burada, hiçbir şekilde yeterli olmayan öğünlerle mahpusları yaşatmaya çalışıyoruz; hastanemiz, ağır beslenme yetersizliği çeken (Vücut kitle endeksi <16) mahpuslara tedavi amaçla beslenme için kaynak topladı fakat hükümet biraz daha fazla gıda sağlamazsa, giderek daha fazla mahpus bu kategoriye düşecek."²⁴³ Orta Afrika Cumhuriyeti Uluslararası Kızılhaç Komisyonu'nun Bangui'deki 300 mahpusu ziyaret ederek, çok ciddi eksikliğin olduğu yerlerde yemek dağıtımına yapılmasına izin verdi.²⁴⁴ Gabon'da BM İşkenceyi Önleme Alt Komisyonu, nitelikli gıda temin edilememesinin mahpuslar arasında çeşitli hastalıklar görülmesine doğrudan sebep olduğunu tespit etti.²⁴⁵ İşkenceyi Önleme Özel Raportörüne Gambiya'da yemek miktarının yetersiz, yemeğin niteliksiz ve çoğu kez istenmeyen parçalarla dolu olduğuna dair tanıklıklar ulaştı.²⁴⁶

En fakir ülkelerin birçoğunda mahpusların beslenmesi ailelerinin getirdiği yiyeceğe dayanıyor. Bu yiyecek kaynağından yoksun olan mahpusların yeterince yiyecek elde edebilmek için hizmet vermeleri isteniyor. Yemek için²⁴⁸ veya Mali'de olduğu gibi yemeğin hapishaneye getirilebilmesi hakkını kazanmak için ödeme yapılması isteniyor.²⁴⁹

Beslenmeyle ilgili ağır sorunlar yaşanan yerler, en düşük gelirli ülkeler veya çatışmaların etkisi altında olanlar değil. Avrupa İşkenceyi Önleme Komisyonu'nun (CPT) 2014'teki Bulgaristan ziyareti sırasında delegasyon "mahpuslara verilen yemeğin kötü nitelikte ve yetersiz miktarda olduğuna dair şikâyet yağmuruna tutuldu" ve Bulgaristan makamlarını yemeğin nitelik ve niceliğini gözden geçirmeye davet etti.²⁵⁰ ABD'nin Georgia Eyaletinde bir ilçe hapishanesi yeterli ve uygun gıdayı temin edememekle suçlandı.²⁵¹ Ermenistan Ombudsmanının

2014'teki hapishane raporunda, bozulabilecek gıda maddelerinin tutulduğu soğutma odalarında farelerin bulunduğu belirtildi.²⁵²

Meksika'da da BM İşkenceyi Önleme Özel Raportörü yemeğin çok az miktarda ve çok niteliksiz olduğuna dair yaygın şikâyetler geldi, mahpusların ailelerinden yemek almasına genellikle izin verilmemesi de durumu zorlaştırıyordu.²⁵³ Meksika'daki mahpuslar ayrıca yemeklerinden solucan çıktığından yakındılar.²⁵⁴

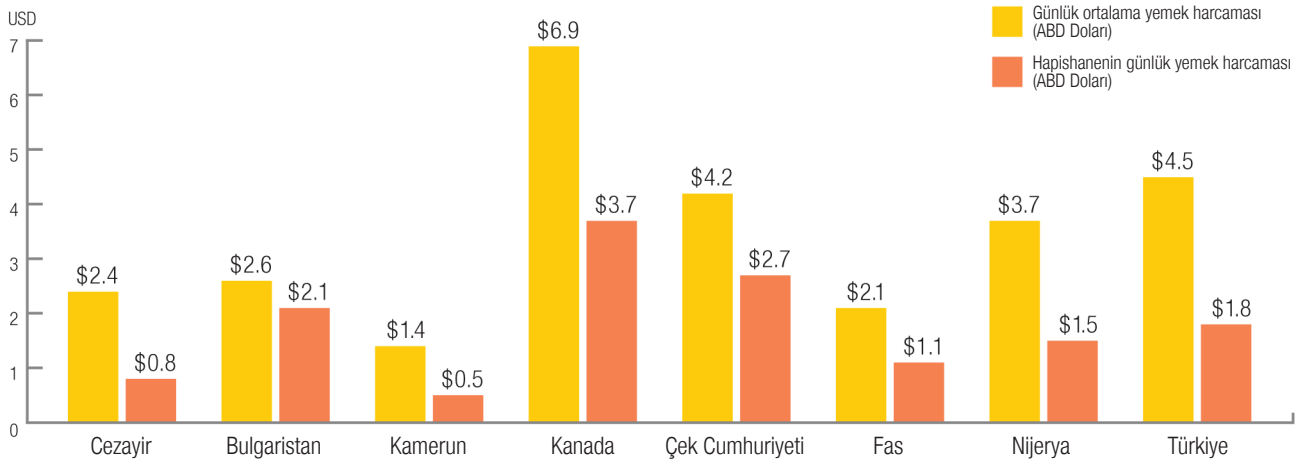
Yiyecek ve su konusundaki sorunlar protestolara ve şiddet olaylarına sebep olabiliyor. Kamboçya'nın Prey Sar Hapishanesi'nde bir ay süren su kesintisi, aylık [su] ücreti 15 Sterline yükselirken, mahpusların sağlığının bozulmasına ve kavgalar çıkmasına sebep oldu.²⁵⁵ Brezilya'da çıkan ayaklanmaların en az bir tanesinde mahpusların talepleri arasında daha iyi yemek verilmesi bulunuyordu.²⁵⁶

Hapishanelerde verilen yemeğin nitelik ve niceliğinin izlenmesinde sağlık personelinin daha aktif rol oynaması²⁵⁷ ve hem gıda giderlerinin azalması hem de daha fazla çeşitlilik ve besin değeri sağlanması için hapishanelerde çiftçilik programları kurulması da tavsiye edildi. Uganda'da gıda güvenliğini arttırmayı amaçlayan bir program başlatıldı, gıdanın temiz olması, çiğ ve pişmiş yiyeceklerin ayrı tutulması, yemeğin iyice pişirilmesi, güvenli sıcaklıkta saklanması ve temiz su ile çiğ malzeme kullanılması şeklindeki beş ilkenin uygulanması hedefleniyor.²⁵⁸

TAVSİYE 19

Hapishane sistemleri, hapishanede gıda temin için kaynakları mahpusların beslenme ihtiyacı düzgün karşılanacak şekilde düzenlemeli, hasta mahpuslar, hamile ve emziren kadınlar gibi özel ihtiyaçları olan gruplar unutulmamalı. Gıda güvenliği ve hijyen sıkı takip edilmeli, yenilikçi gıda programları pozitif toplumsal etkileşimi ve sağlıklı sonuçları teşvik etmeli.

Seçili ülkelerde mahpusların gıdasına ayrılan günlük harcamanın Evde hazırlanan yemek için yapılan tüketici harcamasıyla karşılaştırması²⁴⁷

Yolsuzluk

Hapishane ortamında yolsuzluk yapıma sıklığında bir artış olup olmadığını söylemek mümkün değilse de problem giderek daha fazla tanınmakta. BM İşkenceyi Önleme Alt Komisyonu'nun bulgularına göre "hapsetmenin genel şartları kabul edilebilir minimum şartların altına düştüğünde, yolsuzluk yapan görevlilerin maddi gücü olan mahpuslardan, bunların bazı imtiyazlara, hizmetlere veya faydalara ulaşması karşılığında para sızdırma ihtimali artar." Bu, hapishane personeline yeterli ödeme yapılmadığı veya personel eksikliği nedeniyle idarenin güvendiği bazı mahpusların bu ayrıcalıklı konumdan faydalanarak daha kırılgan durumdaki diğer mahpuslardan para veya başka şeyler talep edebildiği durumlarda özellikle geçerli.²⁵⁹

Alt Komisyon, yetersiz ücret alan kamu görevlilerinin sürekli olarak yaptığı ufak yolsuzlukların hapsetme mekânlarının pek çoğunda, özellikle de hapishanelerde yaygın olduğunu ve hem bunun tutuklulara hem hükümlülere uygulandığını düşünüyor. Alt Komisyon'un 2015'teki yıllık raporunda yolsuzluğun en fakir tutuklular ve mahkûmlar üstünde orantısız bir etkisi olduğunu belirtiyor, "çünkü bunlar rüşvet veremeyebilir ve bu nedenle örneğin hukuki temsile erişemeyebilir, aileleriyle, sağlık görevlileriyle ve başka kimselerle görüşemeyebilir, hapishanede daha uzun süre tutulmaktan kaçınmayabilir,

başka bir hapsetme mekânına naklini sağlayamayabilir veya bunların dışında daha uygun şartlara ve muamelelere ulaşma şansları bulunmayabilir."²⁶⁰

Yakın zamanlarda ortaya çıkan yolsuzluk suçlamalarından bazı örnekler şöyle: Zimbabve'de Adalet Bakanlığı'nın 30 çalışanının (24'ü hapishaneler biriminden), mahpusların bakım giderlerine ayrılan 700.000 ABD Doları'nı çalmakla suçlanması²⁶¹; kendilerine daha iyi davranılması karşılığında personele cinsel hizmetler sunulması (Filipinler, Zambiya)²⁶² ve mahpusların işgücü kullanılarak yolsuz iş faaliyetlerinde bulunulması (Kamboçya).²⁶³ Brezilya'da *chaveiro* yani "anahtarlı" denen bazı mahpuslara hücre ve koğuşların anahtarlarının verildiği ve bunların ellerindeki gücü kullanarak haftalık haraç aldığı, yatacak yer ve uyuturucu sattığı bildirildi.²⁶⁴ BM İşkenceyi Önleme Alt Komisyonu, Gabon'da gözlemlendiği buna benzer bir *chefs de cellules* [koğuş ağası] sistemi hakkında endişelerini ifade etti.²⁶⁵ Rejimin yolsuzluktan "kalbura dönmüş" olduğunun görüldüğü Mali'de "ödeme yapmayan mahpuslar günde bir-iki kere tuvalete gitmek dışında hücrelerinden asla çıkamıyorlar, bu bazen yıllarca sürüyor ve zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı davranış teşkil ediyor."²⁶⁶

Temel ihtiyaçların karşılanması konusunda hapishane personeline bağımlı olmanın kadın mahpusların cinsel istismara karşı kırılganlığı

arttırdığı gösterildi, bu durum kadınları "iyilikler" (hiyen ürünlerine erişim de buna dâhil) karşılığında seksi "kendi rızalarıyla" kabul etmeye sevk ediyor. Filipinlerde kadınlar, personelin arasından bir erkek arkadaşları olmasının statüyü arttırdığını, bu sayede daha iyi barınma şartları elde edilebildiğini belirtti.²⁶⁷ Aralık 2015'te *Miami Herald* gazetesi, Florida'da bulunan, ABD'nin büyük kadın hapishanesinde yaşanan yolsuzluğu, cinsel ilişkiye zorlama ve seks karşılığı kaçak mal sağlama olaylarını ayrıntılarıyla yayınladı.²⁶⁸

TAVSİYE 20

Hapishane idareleri, hapishanelerde yolsuzluğa karşı tedbir almalı ve tedbirler arasında şunlar bulunmalı: şeffaflığın, hesap sorulabilirliğin ve gözetimin artırılması; karar vermede açık prosedürlerin kurulması ve verilen kararların kaydedilmesi; personelin işe alım ve eğitimlerinin iyileştirilmesi.

**Yüksek gelirli
ülkelerde bile,
hapishanelerde
yeterince
yemek temin
edilmiyor
olabilir.**

Verem Hastane Hapishanesi, Kazakistan.
Fotoğraf © Karla Nur 2014

Tek kişilik hücre cezası, ayırma ve tecrit

Nelson Mandela Kurallarının tek kişilik hücre cezasına başvurulmasına kısıtlama getirmesinin (ki bu kısıtlamalar arasında, yöntemin, bir mahpusun aldığı hükmün bir parçası olarak kullanılmasını yasaklamak da bulunuyor) yanı sıra, yaklaşım ve uygulamaların değişmekte olduğunu gösteren başka kanıtlar da var.²⁶⁹

Temmuz 2015'te ABD Başkanı Obama, Adalet Bakanlığı'nın tek kişilik hücre cezasını yeniden düzenlemesini talep etti. Bir ay sonra Kaliforniya Eyaleti bir toplu davayı karara bağlayarak eyaletteki bütün hapishanelerde uzun süreli tek kişilik hücre cezasını fiilen sona erdirdi; Yüksek Mahkeme'nin de "bu uygulamanın anayasaya uygunluğunu değerlendirmeye uygun bir araç aradığı" bildiriliyor. Gelgelelim ABD'nin bazı eyaletleri mahpusları disiplin amaçlı olarak on yıla kadar tek başına hücrede tutmaya devam ediyor.²⁷⁰

Kanada'da, Ekim 2015'te seçilen yeni hükümet uzun süreli tek başına tutulma cezasını sona erdirmeye ve 2007'de kendini boğarak intihar eden henüz 10'lu yaşlarındaki Ashley Smith'in ölümünün soruşturulmasından çıkan tavsiyeleri yerine getirmeye karar verdi.²⁷¹ Kanada'nın Islah Sistemi Müfettişi

sorunun boyutları hakkında bir rapor hazırladı. Vardığı bulgulara göre 2014-15'te mahpus nüfusu 14.500'ün biraz üzerinde olan Kanada Islah Hizmetleri 8300 defa idari tecrit uygulamıştı. Müfettiş şuna dikkat çekti: "Tecrit o kadar sık kullanılıyor ki bugünkü mahpus nüfusunun yarısı (yüzde 48) çektiği hapis cezası boyunca en az bir defa tecrit edilmiş."²⁷²

İngiltere'de Suçu Önleme Mekanizması 2014-15 raporunda tecrit ve tek kişilik hücre cezasına odaklandı. Müfettişler tecridin veya özel şartlarda barındırmanın her zaman gerekli olduğuna da, buna son çare olarak başvurulduğuna da ikna olmamışlardı ve "mahpusların gayriresmi olarak ayrı tutulduğu ve bunun çoğu kez uzun süreli tek kişilik hücre cezası düzeyine vardığı vakaların sayısı[nın] son derece kaygı verici" olduğu sonucuna vardılar.²⁷³ İngiltere'deki müfettişler bir mahpusun iki buçuk yıl boyunca tecritte tutulduğu yüksek güvenlikli bir hapishaneyi eleştirdi,²⁷⁴ Hapishaneler ve Denetimli Serbestlik Ombudsmanı da 2013-14'te İngiltere ve Galler'de sekiz mahpusun tecrit birimlerindeyken kendi hayatlarına son verdiğini tespit etti – bunların dördünün, kendini öldürme veya kendine zarar verme riski taşıdığı bildirilmişti.²⁷⁵

Bazı ülkeler, ilk olarak ABD'de kurulan "supermax" [mahpusların genelde birbirinden ayrı tutulduğu çok yüksek güvenlikli –ç.n.] hapishaneler kurmayı sürdürüyor. Avustralya'nın New South Wales Eyaleti'ndeki Goulburn çok yüksek güvenlikli hapishanesinde mahpuslar yeni ve katı şartları protesto etmek amacıyla en az 16 gün yemek yemedi, şartlar arasında haftada sadece bir ziyaret hakkı ve bunda da İngilizce konuşma zorunluluğu yer alıyordu.²⁷⁶

TAVSİYE 21

Ülkeler tek başına tutulma yöntemine başvurulmasını, mutlak surette gerekli olduğu durumlarla, olabildiğince kısa süreyle ve düzenli olarak temelden gözden geçirmeye tabi tutma şartlarıyla sınırlamalı. Uzun süreli ve süresi belirsiz tecrit cezası ve Nelson Mandela Kuralları Madde 45 (2)'de belirtilen özel ihtiyaçlara sahip olan mahpusların tecrit edilmesi yasaklanmalı.

Mahpusları Tahliyeye Hazırlamak

2015 Doha Deklarasyonu,²⁷⁷ devletlerin mahpuslar için, eğitime, çalışmaya, tıbbi bakıma, rehabilitasyona, topluma yeniden katılıma ve suç tekrarı önlenmesine odaklanan politikalar uygulaması ve geliştirmesi gerektiğini söylüyor. Ayrıca, mahpusların ailelerini destekleyen politikaların güçlendirilmesi, uygun durumlarda hapsedmenin alternatiflerine başvurulmasının teşvik edilmesi ve topluma yeniden entegrasyonda

başarıya katkıda bulunan onarıcı adalet ve diğer süreçlerin gözden geçirilip düzenlenmesi çağrısında bulunuyor. Mahpusların tahliye sonrası iş bulmak için ihtiyaç duydukları becerileri onlara kazandırma gereği giderek daha fazla tanınıyor.

ABD'de, eğitim kurslarını karşılamakta kullanılan "Pell grant" hibelerini mahpusların da alabilme yolu açıldı.²⁷⁸ İngiltere'de yeni hükümet (Mayıs 2015'te seçildi) hapishane içinde verilen eğitimin güçlendirileceğini

taahhüt etti. Suudi Arabistan'da Mekke Hapishaneleri Müdürü bazı yeni düzenlemeler yapıldığını duyurdu, buna göre bir eğitim yılını veya buna denk sayılan iki mesleki eğitim kursunu başarıyla tamamlayan mahpusların hapis cezası yüzde beş azaltılacak, bir yıl ve daha uzun süreli hapis cezalarının en fazla yüzde 15'i bu şekilde kaldırılabilir.²⁷⁹

İber-Amerika Ülkeleri Adalet Bakanları Konferansında, bölgedeki hapishanelerde daha fazla eğitim

ve meslek edinme programı olması gerektiği konusunda uzlaşıldı.²⁸⁰ Kanada'da mahpuslara testere kullanımı eğitimi verilecek²⁸¹, Batı Avustralya'daysa bir metal işleri şirketi, mesleki eğitim kursunu tamamlayan mahpuslara iş garantisi veriyor.²⁸² Etiyopya'da yeni kurulan federal hapishanelerde yapılacak atölyeler arasında turizm ve konaklama idaresi de bulunacak.²⁸³

Yeniden entegrasyonu geliştirmek amacıyla uygulamada atılan adımlar da oldu. Jamaika uyuşturucuyla ilişkili önemsiz suçları ceza kapsamından çıkarmaya hazırlanıyor²⁸⁴,

mahpuslara ikinci bir şans verilmesi için kampanya yapan iş dünyası liderleri arasında Virgin şirketler grubunu kuran İngiliz girişimci Richard Branson da yer alıyor.²⁸⁵ İngiltere ve Galler'de kısa süre hapishanede kalan mahpuslara tahliye sonrasında rehberlik edip destek olmak üzere yeni düzenlemeler 2015'te uygulamaya kondu. Ancak, bağımsız bir denetime göre, senenin sonunda "eldeki oldukça kopuk önlemler, bu grubun yüksek yeniden suç işleme oranını düşürebilmek için büyük önem taşıyan Kapıdan Çıkar Çıkmaz kesintisiz hizmetlerden çok uzaktaydı."²⁸⁶

TAVSİYE 22

Mahpusların tahliye sonrası rehabilitasyonu ve yeniden entegrasyonunu destekleyecek girişimlere, kuruma girişlerinin ardından en kısa süre içinde başlanmalı, bu çalışmalar suçun altında yatak sebeplere yönelmeli ve eğitim, meslek eğitimi, iş, tıbbi yardım, sosyal ve psikolojik hizmetlerin de dâhil olduğu bütünsel tedbirler içermeli.

Bağımsız izleme ve denetim

Ocak 2016 itibarıyla 80 ülke İşkenceyle Mücadele İhtiyari Protokolü'nü (*Optional Protocol to the Convention against Torture*) kabul etmiş ve 64'ü Ülke Çapında Önleme Mekanizmaları kurmuştu.²⁸⁷ Bu, 2014'ün sonundan itibaren dört yeni imzacı ve on yeni mekanizma kurulması demek.

Gelgelelim, BM İşkenceyi Önleme Alt Komisyonu Mart 2015'te yayımladığı 2014 raporunda, 31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla taraf devletlerin 19'unun, protokolün kabulünden sonraki bir yıl içinde Ülke Çapında Önleme Mekanizmasını kurmuş olma yükümlülüğünü yerine getirmediğini bildirdi, komisyon bunu ciddi bir endişe konusu olarak görüyor, "özellikle de, bazı taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirme doğrultusunda pek az adım attığı göz önünde bulundurulduğunda."²⁸⁸

Bazı ülkelerde hapishane izlemesi yapanlar bütün hapsedme mekânlarına veya izleme yapılan tesisin her

yerine girmeyi başaramadı. Örneğin Alt Komisyonun 2014 raporunda, Azerbaycan'da delegasyonun hapsedme mekânlarının birkaçına kısıtlamasız girmekte, diğerlerindeyse çalışmalarını tamamlamakta karşılaştığı güçlükler nedeniyle bu ülkeye yapılan ziyaretin yarım bırakıldığı belirtildi. 2015'te BM İşkenceyi Önleme Özel Raportörüyle Hukuk Dışı, Yargısız ve Keyfi İnfazları Engelleme Özel Raportörü, Kasım 2014'te ziyaret ettikleri Gambiya'da hükümetin Mile 2 Merkez Hapishanesi'nin güvenlik kanadını ziyaret etmelerine izin vermediğini bildirdi.²⁸⁹

İzleme organları ayrımcılığa uğrayan topluluk ve gruplara daha fazla dikkat etti. Örneğin BM Alt Komisyonunun 2014 Raporu'nda kadınlara ve lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireylere odaklanılarak ayrımcılık ile işkenceyi önleme arasındaki ilişki vurgulandı. Raporda, hapsedme şartlarında

işkence ciddi kaygı veren bir konu olduğu hâlde "toplumsal cinsiyete özel bakış açılarının yeterince konuşulmadığı ve hapsedilen kadınların karşı karşıya bulunduğu kendine özgü kötü muamele ve işkence tehditlerine gereğince dikkat edilmediği" belirtildi.²⁹⁰

TAVSİYE 23

Ülkeler, hapishanelerin iyi idaresine ve uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak bağımsız ve dışarıdan izleme organları kurmalı ve bu amaçla, İşkenceyle Mücadele İhtiyari Protokolü'nü (OPCAT) eğer henüz kabul etmedilerse, bunu kabul etmeyi önlerine koymalı.

ALTINCI BÖLÜM

Teknolojinin Rolü ve Kullanımı

Pek çok ülkedeki teknolojik gelişmelerle uyumlu olarak ceza adaleti ve hapisane sistemlerinde de bilgisayarlı ve otomatikleştirilmiş yöntemlerin, hem davası süren ve hüküm giymiş failerin toplum tabanlı gözetimi hem de hapisane idaresini geliştirmek alanında çeşitli uygulamaları oldu.

Hapishane ve gözetimin bir alternatifi olarak elektronik takip yayılmaya devam etti. Örneğin şimdilerde Maldivlerde uygulama pilot aşamada²⁹¹, Kazakistan'da da 2015'in başında uygulamaya kondu.²⁹² Yüksek risk taşıyan failerin nerede olduğunu izlemenin bir yolu olarak GPS ile takip yöntemi giderek yaygınlaşıyor. Güney Kore deneyiminde (2015'te yapılan Dünya Toplum İçinde İslah Kongresi'nde aktarıldı²⁹³) bu şekilde izlemenin suç tekrarını azalttığı bulundu. GPS kullanımından önce suç tekrar oranı yüzde 14,1'ken GPS kullanımdan sonra oran yüzde 1,5'a düşmüştü – ancak izlenenlerin tamamı için GPS yöntemi kullanıldığından, bir kontrol grubu olmadığını da belirtmek gerek. Pek çok fail elektronik izlemeye tabi tutulmaktan utanıyor, bu da intihar sayısında ve cihazlarda onaysız değişiklik yapılmasında artışa yol açıyordu. Ayrıca, izleme konusunda kamuoyunda yanlış bir izlenim oluşmuştu. Kamuoyu bunu suçun panzehiri olarak gördü ve suç tekrarı gerçekleşince olumsuz bir ters tepki oldu. Kaliforniya'da çocuk failerde elektronik izleme kullanımı üstüne bir araştırmada, yöntemin pek çok vakada para tasarrufu sağlamadığı, son derece aşırı bir ceza teşvik ettiği ve çoğu zaman genç insanların parmaklıkların ardına geri dönmese sebep olduğu bulundu.²⁹⁴ Doğrudan teknolojiyle ilgili başka güçlükler de oldu, özellikle pil ömrünün sınırlı olması yanlış alarmlara yol açıyordu. ABD deneyimi, elektronik izlemenin maliyetinin, kullanımı sınırlayacak düzeyde olduğunu düşündürüyor. Kuzey Carolina'da maliyetin azaltılması adına failerin günde 4,50 Dolar ödemesi gerekiyor.²⁹⁵ Bu, failerin

aldıkları ceza için ödeme yapmasını bekleyen, giderek artan bir eğilimi yansıtıyor olabilir, ancak İngiltere ve Galler'de mahkemeye çıkma masrafinin failerden tahsil edilmesi politikasından, buna karşı yapılan kampanyanın ardından Aralık 2015'te vaz geçildi.²⁹⁶

Toplum içinde denetim, şu yöntemlerin kullanımıyla da pekiştiriliyor: failin içki içip içmediğini takip eden “ayıklık bileziği”, trafiğe çıkışı yasaklanan sürücülerin araçlarını kullanmasını engelleyen kontak kilidi ve bilgisayar kullanımı takip ederek belli sitelere girişi bloke eden teknoloji *Field Search*, yani “Alan Araştırması.”

Hapishane içinde yeni teknolojinin birkaç farklı kullanım şekli var. Dijital öğrenme giderek yaygınlaşıyor. Hindistan'da bir e-okuryazarlık programı kapsamında mahpuslara e-posta hesapları veriliyor.²⁹⁷ ABD'de bir özel ıslah hizmetleri birimi, mahpuslar için özel olarak yapılan “JP5mini tablet” diye bir tablet bilgisayar kullanıyor. Bu tablette mahpuslar müzik dinleyebiliyor, e-posta, video-sohbet ve başka şeyler kullanabiliyor. Tablette Android teknolojisinin kısıtlanmış bir versiyonu kullanılıyor; böylece sansürlü internetle mahpusların dış dünyayla bağlarını sürdürmeleri ve hapis cezaları bittiğinde topluma ayak uydurabilmeleri için imkân sağlanıyor.²⁹⁸ Yeni Zelanda'da, Christchurch Erkek Hapishanesi'nde genç mahpuslarla yapılan ve başarıyla tamamlanan altı aylık pilot çalışmanın ardından Güvenli Online Eğitim tüm ülkede uygulanacak. Program, dikkatle seçilen mahpusların eğitsel içerikli 12 websitesine güvenli erişimine imkân tanıyor.

Mahpusların aileleriyle teması sürdürülebilmeleri için internete dayalı iletişim teknolojilerinin (örn. Skype) kullanımı giderek artmakta gibi görünüyor. Gelgelelim, İngiltere'de bir pilot programın olası kötüye kullanımdan duyulan kaygılar nedeniyle erken sona erdirilmesi, güvenlik

kaygısına (özellikle terörizm ve aşırılışmayla ilgili olarak) rehabilitasyon imkânlarını kısıtlayacak şekilde öncelik tanındığına işaret ediyor.²⁹⁹

ABD'de kâr amacı güden video-görüşme endüstrisinin hapishanelerle işbirliği yaparak, düşük kaliteli ürünleri için talebi arttırmaya çalıştığına dair endişeler ifade ediliyor; şirketler geleneksel yüz yüze görüş odalarını kapattırarak, ailelerden bilgisayar ekranı üzerinden yapılacak görüşlerin dakikası başına 1,5 Dolar'a kadar çıkan ücretler talep ediyor: “Önemli istisnalar dışında, video görüşme teknolojisi kötü tasarlanmış, iyi çalışmıyor ve aileler için zaten zor olan bir zamanı daha da zorlaştırıyor.”³⁰⁰

İngiltere'de hem personel tarafından hem de personele karşı yapılabilecek saldırıları engelleme amacıyla vücuda giyilen kameralar kullanılmaya başlandı.³⁰¹ ABD'de bir hapishanenin içine dronlarla (uzaktan kumanda edilen, insansız, küçük hava araçları) uyuşturucu, bıçak, telefon ve sigara taşındığı tespit edildi.³⁰² Kaçak maddelerin bu şekilde dronlarla hapishaneye bırakılmasını önlemek amacıyla da teknolojik ürünler geliştiriliyor.³⁰³

Kanada'da elektronik takip ve yüz tanıma teknolojisi, mahpusların kimlik ve konumunun uzaktan izlenmesine imkân vererek, hapishane içinde hatta dışında yer değiştiren mahpuslara eşlik edilmesi gereğini azaltmaya yardımcı oldu.³⁰⁴

TAVSİYE 24

Hapishane ortamlarında teknolojik yeniliklerin kullanımı teşvik edilmeli, fakat mahpusların kurduğu insani teması azaltacak veya mahpusların özel hayatı gizleme hakkını ihlal edecek kadar değil.

YEDİNCİ BÖLÜM

Hapsetmenin Alternatifleri

2015 Doha Deklarasyonu hapsetme içermeyen yaptırımların kullanılması için uygulamada önlemler alınması çağrısında bulundu ve bir dizi olumlu gelişme oldu. Gürcistan'da denetimli serbestlik biriminin kurulmasıyla mahkemelerin verebileceği toplum tabanlı hüküm çeşitliliğinde artış kaydedildi.³⁰⁵ Bu, eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında son yıllarda denetimli serbestlik birimleri açanlara en yeni katılımdı. Kazakistan'da yeni ceza yasasıyla beraber, denetimli serbestlikten yararlanan failerin 2013'te 7.000 olan sayısının 50.000'e çıkması bekleniyor.³⁰⁶

Tayland'da denetimli serbestlikten yararlanılabilecek maksimum yıl sayısının üçten beşe çıkarılması planlanıyor. ABD'de bazı eyaletler toplum içinde gözetimi güçlendirmeye ve denetimli serbestliğin teknik bir ihlali yüzünden hapisaneye geri dönen fail sayısını azaltmaya çalışıyor. Bu tür ihlallerin hızla ve belli cezalarla karşılanması, fakat yaptırımların daha hafif olması yönünde giderek büyüyen bir eğilim gözleniyor.

Doğu Afrika'da kısa hapis cezalarının alternatifi olarak kamu hizmeti yapılmasının etkinliğini artırma çabaları devam ediyor. Cezayir ve Mozambik'te kamu hizmeti bir hüküm çeşidi olarak uygulamaya konu, Lübnan ve Ürdün'de de bu yönde planlar var. İnsan Hakları

İzleme Örgütü, yeni bir hapisane yasasını tamamlayan Fildişi Sahilleri Adalet Bakanlığı'nın bazı yenilikleri göz önüne almasını önerdi: "hapsetmenin bir alternatifi olarak denetimli serbestlik vermek gibi – bunlar hapisanelerin aşırı kalabalıklaşmasını da engelleyecektir."³⁰⁷

Gözetime yardımcı olmak amacıyla toplum kaynaklarını kullanmaya ilgi artıyor. Japonya'da 48.000 Gönüllü Denetimli Serbestlik Görevlisi (DSG) failerin aileleriyle çalışıyor ve failerin iş bulmasına yardım ediyor. (Yalnızca 1000 profesyonel denetimli serbestlik görevlisi var.) Gönüllü DSG'ler yerel –aynı topluluk içinde yaşıyorlar- ve devlet görevlisi değil komşu olarak görünüyorlar. Kurulan ilişki, resmi ceza sona erdikten sonra bile devam eden bir ilişki oluyor. Bu yaklaşım yeni ortaya çıkmakta olan “desistance paradigm” ile uyumlu. Burada failerin suçu geride bırakmasına yardım etmenin çoğu kez, belli bir one-off* tedavi programındansa uzun vadeli olumlu bir ilişkiye dayandığını vurguluyor. Kenya, Uganda ve Tanzanya'da, hapsetmenin alternatiflerinin uygulanmasında gönüllü katılımının pilot çalışmaları yürütülüyor.

Giderek artan kanıtlara göre, dikkatle hedeflenen toplum tabanlı hükümler hapsetmenin alternatifi olabileceği de git gide daha fazla sayıda failde bu tür hükümler vermek otomatik olarak

hapisane nüfusunu azaltmıyor.³⁰⁸

Birkaç ülkeden alınan dersler de, denetimli serbestlik ve diğer toplum tabanlı cezalarda şartların git gide ağırlaştırılmasının, kamuoyu ve hukukçuların buna daha fazla destek olmasını sağlamadığını gösteriyor. Ancak denetimli serbestlik ve toplum içinde yerine getirilen yaptırımların failer açısından daha kolay olduğu görüşü her zaman doğru değil. Örneğin Romanya'da yapılan bir araştırma denetimli serbestliğin failer açısından finansal maliyeti olduğunu, özgürlüklerine kısıtlama getirdiğini ve damgalanmalarına yol açtığını gösteriyor ve şunu bulguluyor: “bir de, herhangi bir terslik olursa [hapisaneye] geri dönmek sürekli tehdidi altında yaşamının baskısı var.”³⁰⁹

TAVSİYE 25

Ülkeler toplum içinde yerine getirilen cezaları, denetimli serbestlik ve dengi hizmetleri, ceza adaleti denetim ağını giderek genişletecek şekilde değil, hapsetmenin yerine kullanıma potansiyelini en üst düzeye çıkaracak şekilde geliştirmeli.

Uganda'da bir sağlık merkezinde kamu hizmeti. Fotoğraf © Will Boase 2015

**SUPPORT
COMMUNITY SERVICE
ORDERS**

**Denetimli serbestlik
ya da toplum tabanlı
yaptırımların failer
aısından kolay veya
“yumuşak seçenek”
olduğu algısı doğru
olmayabilir.**

Sonuçlar ve Tavsiyeler

Birleşmiş Milletlerin 2015'in sonunda Nelson Mandela Kuralları'nı kabul etmesi, uluslararası toplumun hapisane reformuna öncelik verme konusunda önemli bir kararlılığa sahip olduğuna işaret ediyor.

İhtiyaç duyulan reformlar ülkeden ülkeye değişse de, bu çalışma pek çok ülkede ortak olan bir dizi eğilim

ve güçlüğü tespit etti. Örneğin aşırı kalabalıklaşma, tutuklu yargılamanın fazla kullanımı, sert cezalandırma ve kaynakları yetersiz kalan hapisane sistemleri her kıtada ve yüksek, orta veya düşük gelirli pek çok ülkede görülebiliyor. Keza sağlık hizmetinin kötü olması, hapsetmeye alternatif bulunmaması ve radikalleşme riskleri de öyle.

Bu eğilim tespitlerine dayanan aşağıdaki tavsiyeler, kendi bulundukları yargı çevresinde hapisanenin kullanım, idare ve izleme şeklini daha iyiye götürmek isteyen politika yapıcılar, hapisane idareciler ve sivil toplum örgütleri için hazırlandı.

25 temel tavsiye

01 Ülkeler, kendi ceza sistemlerini, Birleşmiş Milletler Mahpuslara Uygulanması Gereken Düzenlenmiş Asgari Standart Kuralları ve 2015 Doha Deklarasyonu tavsiyeleri ışığında yeniden düzenlemeli. Bağışçılar hem bu düzenlemeler için hem de ceza adaleti sisteminde reform yapılması için destek taleplerine olumlu yaklaşmalı.

02 Yargı çevreleri hapis cezasının suça çare olarak uygun bir rol oynayıp oynamadığını gözden geçirmeli ve daha etkili sonuçlar almaya yaradığı görülen eğitim, suç, önleyici tedbirler ve toplumsal müdahale gibi alternatif stratejileri artırmalı.

03 Ülkeler hapse girenlerin sayısını ve toplam hapisane nüfusunu ayrıntılı olarak inceleyerek, hapsetme oranlarının uygun benzer ülkelerle paralel olduğundan emin olmalı.

04 Yargı çevreleri kendi tutuklu yargılama düzenlemelerini gözden geçirmeli ve tutuklamanın son çare olarak, sadece gerekli ve uygun olduğu yerlerde kullanılmasını sağlamalı. Tutuklamanın sanıkların insan hakları ve tutuklulara, ailelerine ve topluma sosyo-ekonomik maliyeti üstündeki olumsuz etkisi açısından bakıldığında, tutuklama dışındaki önlemlerin kullanımı artırılmalı.

05 Ülkeler gerekli durumlarda, Nelson Mandela Kurallarına uygun olarak, tutukluların ve mahpusların yasalarca kesin olarak zorunlu tutulandan daha uzun süreyi hapisanede geçirmemeleri sağlama, planlama ve kaynak oluşturma amacıyla ceza adaleti kurumlarına bilgi vermek için, etkili hapisane dosya yönetim sistemi kurmalı.

06 Ülkeler cezai yaptırımlarının orantılılığını değerlendirmeli ve özellikle şiddet içermeyen suçlarda maksimum hapis cezası sürelerinin kısaltılması ihtimalini dikkate almalı.

07 Devletler uyuşturucu politikalarını, yaptırımların orantılılığı bakımından gözden geçirmeli, uyuşturucu kullanımını ceza adaleti problemi değil halk sağlığı problemi olarak ele almalı, hapisane ortamında uyuşturucu bağımlılığı tedavisi ve zarar azaltma programları sağlamalı.

08 BM Bangkok Kurallarına uygun olarak, kadınlar mümkün olan her durumda hapisaneden uzak tutulmalı, hapsetmenin kaçınılmaz olduğu vakalarda özel düzenlemeler yapılmalı, bu düzenlemeler arasında hapisanelerde kadınların kendilerine özgü ihtiyaçlarını yansıtan tasarım özellikleri de yer almalı.

09 Ülkeler 18 yaşın altındaki çocukların kapalı kurumlardan olabildiğince uzak tutulmasını sağlamaya çalışmanın yanı sıra, 18 yaşın üzerinde olup yetişkin olgunluğuna doğru gelişmeleri hâlâ sürmekte olan ve genellikle bu olgunluğu ancak 20'li yaşlarının ortalarında kazanan genç insanlar için de farklı düzenlemeler yapmalı.

10 Ülkeler, insani nedenlerle tahliye ve hapisane dışında alternatif yerleştirmenin de aralarında bulunduğu uygun yerleştirme seçenekleri geliştirmek üzere yaşlı mahpus sayısına ve bunların ihtiyaçlarına dair veri toplamalı.

11 Devletler sanıkların bir azınlık etnik grubuna aidiyetlerinden veya yabancı olmalarından dolayı mahkemelerde daha ağır ceza almamasını temin etmeli.

12 Devletler, fizik ve akıl sağlığı alanındaki zayıflıkların rehabilitasyon imkânları üstündeki olumsuz etkisini ve kamu sağlığı, özellikle bulaşıcı hastalıkların yayılması bakımından doğuracağı olumsuz sonuçları göz önünde bulundurarak hapisanede sağlığa daha fazla önem vermeli.

13 Devletler, personel başına mahpus oranlarının, ücret düzeyi ve çalışma şartlarının yeterli olacağı şekilde hapisane istihdam düzenlemelerinin uygunluğunu değerlendirmeli. Hizmete başlamadan önce ve hizmet süresince yeterli eğitim verilmesi ve hapisane personeli için etik kurallar belirlenmesi sağlanmalı. Hapisane çalışanlarının yaptığı işin topluma verilen bir hizmet olarak önemi konusunda halkın farkındalığı artırılmalı.

14 Hapisane yapımına ancak hapisaneye talebi azaltma seçeneklerinin tümü tükendiğinde veya var olan tesisler yenilenemediğinde başvurulmalı. Yeni

hapisaneler iyi örnek ilkelerine uygun olarak, makul bir boyutta tasarlanmalı ve kadın hapisanelerinin tasarımında toplumsal cinsiyete duyarlı olunmalı.

15 Mümkün ve uygun durumlarda, ABD'de ve İngiltere'deki adalete yeniden yatırım girişimlerinde olduğu gibi, kaynakların hapsedme yerine suçun önlenmesi ve faillerin idaresi için toplum tabanlı tedbirlere kaydırıldığı yaklaşımlar göz önünde bulundurulmalı.

16 Şiddeti azaltmak hapisane sistemlerinin önceliği olmalı, mahpus, personel ve ziyaretçilerin hapisane mekânında mümkün olduğunca güvende olması için planlar uygulanmalı.

17 Uluslararası standartlara uygun hapisaneler kurulması, adil ve orantılı ceza adaleti sistemleriyle beraber barış hareketlerinde daha büyük bir öncelik taşınmalı.

18 Hapisanede radikalleşme riskinin olduğu ülkelerde hem karşı karşıya bulunulan riskler açısından anlamlı, hem de güvenlik ile rehabilitasyon arasında denge kuran önlemler geliştirilmeli.

19 Hapisane sistemleri, hapisanede gıda temin için kaynakları mahpusların beslenme ihtiyacı düzgün karşılanacak şekilde düzenlemeli, hasta mahpuslar, hamileler ve emzirenler gibi özel ihtiyaçları olan gruplar unutulmamalı. Gıda güvenliği ve hijyen sıkı takip edilmeli, yenilikçi gıda programları pozitif toplumsal etkileşimi ve sağlıklı sonuçları teşvik etmeli.

20 Hapisane idareleri, hapisanelerde yolsuzluğa karşı tedbir almalı ve tedbirler arasında şunlar bulunmalı: şeffaflığın, hesap sorulabilirliğin ve gözetimin artırılması; karar vermede

açık prosedürlerin kurulması ve verilen kararların kaydedilmesi; personelin işe alım ve eğitimlerinin iyileştirilmesi.

21 Ülkeler tek başına tutulma yöntemine başvurulmasını, mutlak surette gerekli olduğu durumlarla, olabildiğince kısa süreyle ve düzenli olarak temelden gözden geçirmeye tabi tutma şartlarıyla sınırlamalı. Uzun süreli ve süresi belirsiz tecrit cezası ve Nelson Mandela Kuralları Madde 45 (2)'de belirtilen özel ihtiyaçlara sahip olan mahpusların tecrit edilmesi yasaklanmalı.

22 Mahpusların tahliye sonrası rehabilitasyonu ve yeniden entegrasyonunu destekleyecek girişimlere, kuruma girişlerinin ardından en kısa süre içinde başlanmalı, bu çalışmalar suçun altında yatak sebeplere yönelmeli ve eğitim, meslek eğitimi, iş, tıbbi yardım, sosyal ve psikolojik hizmetlerin de dâhil olduğu bütünsel tedbirler içermeli.

23 Ülkeler, hapisanelerin iyi idaresine ve uluslararası yükümlülüklerle uygun olarak bağımsız ve dışarıdan izleme organları kurmalı ve bu amaçla, İşkenceyle Mücadele İhtiyari Protokolü'nü (OPCAT) eğer henüz kabul etmedilerse, bunu kabul etmeyi önlerine koymalı.

24 Hapisane ortamlarında teknolojik yeniliklerin kullanımı teşvik edilmeli, fakat mahpusların kurduğu insani teması azaltacak veya mahpusların özel hayatı gizleme hakkını ihlal edecek kadar değil.

25 Ülkeler, toplum içinde yerine getirilen cezaları, denetimli serbestlik ve dengi hizmetleri, ceza adaleti denetim ağını giderek genişletecek şekilde değil, hapsedmenin yerine kullanıma potansiyelini en üst düzeye çıkaracak şekilde geliştirmeli.

Son notlar

Verilen tüm websitesi bağlantıları, kitapçığın İngilizce aslının basıma verildiği Nisan 2016 tarihi itibarıyla doğrudur.

- 1 PRI, *Global Prison Trends 2015*, 2015.
- 2 16. Hedef. Hedeflere şunlar dâhildir: 16.3 Ulusal ve uluslararası düzeyde hukuk devletini geliştirmek ve herkesin adalete eşit erişimini sağlamak; 16.6. Her düzeyde etkili, güvenilir ve şeffaf kurumlar geliştirmek; 16.a. Şiddeti önlemek, terörizmle ve suçla mücadele etmek için her düzeyde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, her düzeyde kapasite oluşturmak için, uluslararası işbirliği vasıtası dâhil olmak üzere, ilgili ulusal kurumları güçlendirmek. <https://sustainabledevelopment.un.org/topics>.
- 3 Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti 13. Kongresi, *Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaletinin Birleşmiş Milletler Toplumsal ve Ekonomik Zorluklarla Mücadele, Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Hukukun Üstünlüğünün ve Halkın Katılımının Teşviği Ana Gündemi Çerçevesine Entegre Edilmiş Bildirgesi*, Doha, 12-19 Nisan 2015.
- 4 Mahpusların Muamelesine ilişkin gözden geçirilmiş Standart Minimum kuralları, BM Genel Kurulu'nda oybirliğiyle kabul edildi (UN-Doc A/Res/70/175) 17 Aralık 2015.
- 5 BM İnsan Hakları Konseyi, *Human rights implications of overincarceration and overcrowding*, 10 Ağustos 2015, A/HRC/30/19.
- 6 "UNODC's strategic response to global prison challenges", UNODC websitesi, <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2015/September/unodcsstrategic-response-to-global-prisonchallenges.html?ref=fs4>.
- 7 Örneğin, ABD Ekonomik ve Politik Araştırmalar Merkezi'nden John Schmitt ve Kris Warner'in araştırmasına göre "GSYH terimleriyle, 2008 istihdam kayıpları [eski suçlular arasındaki işsizlikten dolayı] ülkeye her yıl 57-65 milyon Dolara mal oluyor". *Ex-offenders and the labour market*, 2010.
- 8 Örneğin: İngiltere'de "New Study Supports Link Between Inequality and Crime", Social Science Space websitesi, 16 Haziran 2012, <http://www.socialsciencespace.com/2012/01/newstudy-supports-link-between-inequalityand-crime/>.
- 9 BM İnsan Hakları Konseyi, *Human rights implications of overincarceration and overcrowding*, 10 Ağustos 2015, A/HRC/30/19, para. 63.
- 10 *State of Crime and Criminal Justice Worldwide: Report of the Secretary General*, 19 Ocak 2015, A/CONF.222/4, para. 37.
- 11 Roeder O, Eisen L-B and Bowling J, What Caused the Crime Decline?, Brennan Center for Justice 2015 https://www.brennancenter.org/sites/default/files/analysis/Crime_rate_report_web.pdf.
- 12 Dreisinger B, "Prison: America's Most Vile Export?", *The Atlantic*, 30 Eylül 2015 <http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/us-world-prisonssupermax-incarceration/408067/>.
- 13 Roeder ve arkadaşları.
- 14 Simpson P ve Butler T, "Imprisonment and its alternatives: what do the public really think?", *The Conversation*, 18 Haziran 2015 <http://theconversation.com/imprisonmentand-its-alternatives-what-do-the-publicreally-think-40375>.
- 15 Californians for Safety and Justice, California Crime Victims' Voices, 2013, http://libcloud.s3.amazonaws.com/211/72/d/228/2/VictimsReport_07_16_13.pdf.
- 16 Bkz. Allen R, *Rehabilitation Devolution*, 2015, <http://www.transformjustice.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/TRANSFORM-JUSTICEREHABILITATION-DEVOLUTION.pdf>.
- 17 "Probation Dept a failure from the very start: Paiboon", *The Nation*, 23 Temmuz 2015 <http://www.nationmultimedia.com/politics/Probation-Dept-a-failure-from-the-very-start-Paibo-30265033.html>.
- 18 "Majority of Graft Inmates Get Independence Day Sentence Cuts", *Jakarta Globe*, 18 Ağustos 2015, <http://jakartaglobe.beritasatu.com/news/majority-graft-inmates-getindependence-day-sentence-cuts/>.
- 19 "President approves remission in jail terms on Eid", *Express Tribune*, 15 Temmuz 2015 <http://tribune.com.pk/story/921441/presidentapproves-remission-in-jail-terms-on-eid/>.
- 20 "Myanmar frees 6,966 prisoners ahead of polls", *BBC News*, 30 Temmuz 2015 <http://www.bbc.com/news/world-asia-33714620>.
- 21 "First Amnestied Prisoners to Walk Free by Russia's Victory Day", *Moscow Times*, 28 April 2015 <http://www.themoscowtimes.com/news/article/first-amnestied-prisonersto-walk-free-by-russias-victory-day/519914.html>.
- 22 PRI, *Excellence in Training on Rehabilitation in Africa (ExTRA) Project: Mid-term Evaluation*, 2016 <http://www.penalreform.org/resource/evaluation-excellence-in-training-on-rehabilitation-in-africa/>.
- 23 "Al-Sisi releases over 400 prisoners on Eid Al-Fitr", *Daily News Egypt*, 17 Temmuz 2015, <http://www.dailynewsegypt.com/2015/07/17/al-sisi-releases-over-400-prisoners-on-eid-al-fitr/>.
- 24 Sri Lanka: Hapishanedeki aşırı kalabalığın sebeplerini ele alacak görevli ekip, ICRC News Release, 6 Mart 2015 <https://www.icrc.org/en/document/sri-lanka-task-force-addresscauses-overcrowding-prisons-0>.
- 25 "Police blast return of prison sentences for low-level crime", *Uutiset*, 24 Haziran 2016 http://yle.fi/uutiset/police_blast_return_of_prison_sentences_for_low-level_crime/8101719.
- 26 "Short jail terms re-instated in criminal code", *SwissInfo.ch*, 10 Haziran 2015 http://www.swissinfo.ch/eng/law-and-order_short-jail-terms-re-instated-in-criminalcode/41481372.
- 27 UNODC, *State of crime and criminal justiceworldwide*, A/CONF.222/4 19 Ocak 2015.
- 28 ICPR, *World Prison Brief* <http://www.prisonstudies.org/world-prison-brief>.
- 29 BM İnsan Hakları Konseyi, *Human rights implications of overincarceration and overcrowding*, 10 Ağustos 2015, A/HRC/30/19, para. 37.
- 30 BM İşkenceyle Mücadele Konseyi, *Eighth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 26 Mart 2015, CAT/C/54/2.
- 31 Açık Toplum Adalet İnisiyatifi, *Presumption of guilt: the global overuse of pre-trial detention*, 2014.
- 32 BM İşkenceyle Mücadele Komisyonu, *Eighth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 26 Mart 2015, CAT/C/54/2.
- 33 UNODC, *State of crime and criminal justice worldwide*, A/CONF.222/4, 19 Ocak 2015.
- 34 A.g.y.
- 35 ICPR, *World Prison Brief* <http://www.prisonstudies.org/worldprison-brief>.
- 36 UNODC, *State of crime and criminal justice worldwide*, 19 Ocak 2015, A/CONF.222/4.
- 37 Centro de Estudios de Legales y Sociales (CELS), *The Impact of Drug Policy on Human Rights*, 2015.
- 38 ICPR, *World Prison Brief* <http://www.prisonstudies.org/worldprison-brief>.
- 39 Avrupa Konseyi, *Annual Penal Statistics SPACE 1 Survey*, 2013 Tablo 11.1.
- 40 Açık Toplum Adalet İnisiyatifi, *The socioeconomic impact of pretrial detention in Sierra Leone*, 2013 ve *The socio-economic impact of pretrial detention in Ghana*, 2013. http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/access_to_justiceandruleoflaw/the-socioeconomicimpact-of-pretrial-detention.html.
- 41 Canadian Civil Liberties Association ve Education Trust, *Set Up to Fail: Bail and the Revolving Door of Pre-trial Detention*, 2014, https://cccla.org/dev/v5/_doc/CCLA_set_up_to_fail.pdf.
- 42 Bkz: "New research: Bail in 45 jurisdictions", s. 12.
- 43 Dewan S, *Judges Replacing Conjecture With Formula for Bail*, 26 Haziran 2015, <http://mobile.nytimes.com/2015/06/27/us/turning-the-granting-of-bail-into-a-science.html?smid=tw-share&r=3&referrer>.
- 44 A4ID, tüm dünyada 53,000'den fazla hukukçudan oluşan bir ağ vasıtasıyla geliştirme kuruluşlarına ücretsiz hukuk hizmeti sağlayan, tüm dünyada Milenyum Gelişme Hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlayan bir yardım kuruluşudur. Daha fazla bilgi için, bkz. <http://www.a4id.org/about-a4id>.
- 45 Bu yargı çevreleri arasında Almanya, Brezilya, Çek Cumhuriyeti, Çin, Endonezya, Ermenistan, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hollanda, İngiltere ve Galler, İrlanda, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Karadağ, Kazakistan, Kosova, Meksika, Namibya, Nijerya, Pakistan, Peru, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovenya, Slovakya, Singapur, Tayland, Trinidad, Türkiye, BAE, ABD ve Avustralya eyaletleri yer alıyor.
- 46 BM İnsan Hakları Konseyi, *Human rights implications of overincarceration and overcrowding*, 10 Ağustos 2015, A/HRC/30/19.
- 47 Bkz. BM İşkenceyle Mücadele Komisyonu, *Concluding Observations: Moldova*, 29 Mart 2010, CAT/C/MDA/CO/2, para. 18.
- 48 Avrupa İşkence, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muameleyi Önleme Komisyonunun (CPT), 9-21 Ekim 2013 tarihlerinde Ukrayna'ya yapılan ziyaret hakkında Ukrayna Hükümeti'ne verilen rapor, CPT/Inf (2014) 15, para. 98.
- 49 CPT, 16 - 26 Eylül 2014 tarihinde yapılan ziyaret hakkında İrlanda hükümetine verilen rapor. 2014, CPT/Inf (2015) 38.
- 50 CPT, *Rapport au Gouvernement de la Roumanie relatif à la visite effectuée du 5 au 17 juin 2014*, CPT/Inf (2015) 31.
- 51 Bkz. Allen R, *Rehabilitation Devolution*, 2015, <http://www.transformjustice.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/TRANSFORM-JUSTICEREHABILITATION-DEVOLUTION.pdf>.
- 52 Baker J ve DIGNITY, *Conditions for Women in Detention in the Philippines*, 2015 <http://www.dignityinstitute.org/media/2066109/pubserieswid11.pdf>.
- 53 McDonald M, "Treatment and parole are

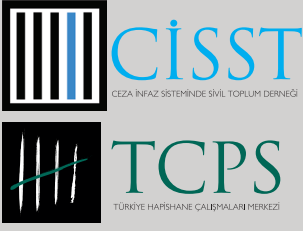
- more effective than full sentence at reducing reoffending – research”, *Stuff.co.nz*, 17 Temmuz 2015 <http://www.stuff.co.nz/national/crime/70276063/treatment-and-paroleare-more-effective-than-full-sentence-at-reducing-reoffending--research>.
- 54 Bkz. Penal Reform International, *Global Prison Trends 2015*, s 11.’deki yeni gelişmeler konusundaki bilgiler, buna içtihat hukukundaki “umut hakkı” da dâhil.
- 55 Nottingham Üniversitesi, *Life Imprisonment Worldwide: Principles and Practice* <https://www.nottingham.ac.uk/research/groups/criminal-justice-research-centre/projects/life-imprisonment-worldwideprinciples-and-practice.aspx>.
- 56 Rothwell J, *Drug offenders in American prisons: The critical distinction between stock and flow*. 25 Kasım 2015 <http://www.brookings.edu/blogs/socialmobility-memos/posts/2015/11/25-drugoffenders-stock-flow-prisons-rothwell>.
- 57 Nisan 2016’da New York’da yapılacak Uyuşturucu Problemi hakkında BM Genel Kurulu Özel Oturumu hazırlıkları çerçevesinde, herkesin en yüksek zihinsel ve fiziksel sağlık standartlarına ulaşma hakkına ilişkin Özel Raportör Dainius Puras’ın Açık Mektubu, https://www.unodc.org/documents/ungass2016/Contributions/UN/RapporteurMentalHealth/SR_health_letter_UNGASS_7.12.15.pdf.
- 58 Uluslararası Af Örgütü’ne göre 2014’de birçok ülkede uyuşturucuyla ilgili suçlar için ölüm cezası verildi veya uygulandı, buna Çin, Endonezya, İran, Malezya, Suudi Arabistan, Singapur, Sri Lanka, Tayland, BAE ve Vietnam dâhil. https://www.amnesty.org.uk/sites/default/files/death_sentences_and_executions_2014_en.pdf.
- 59 İran İnsan Hakları Belgelendirme Merkezi, *Chart of Executions by the Islamic Republic of Iran*, 2015. <http://www.iranhrdc.org/english/publications/human-rights-data/chart-of-executions/100000564-ihrdccchart-of-executions-by-the-islamic-republicof-iran-2015.html>.
- 60 FIDH ve Ölüm Cezasına karşı Dünya Koalisyonu, *The Death Penalty For Drug Crimes in Asia*, 2015.
- 61 “Using the death penalty to fight drug crimes violates international law, UN rights experts warn World Day Against the Death Penalty”, UN OHCHR websitesi, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16581&LangID=E>.
- 62 BM İnsan Hakları Konseyi, *Concluding observations: Thailand*, 8 Temmuz 2005, CCPR/CO/84/THA, para. 14; BM İnsan Hakları Konseyi, *Concluding observations: Sudan*, 29 Ağustos 2007, CCPR/C/SDN/CO/3, para. 19.
- 63 Özel Raportörün vardığı sonuca göre, ölüm cezasının uygulanması, “öldürme kastının bulunduğu, ölümlü sonuçlanan vakalarla, en ciddi suçlarla sınırlı tutulmalıdır.” Hukuk dışı, yargısız veya keyfi infazlar konusunda Özel Raportör Raporu. Philip Alston, 29 Ocak 2007, UN Doc. A/HRC/4/20, para. 53.
- 64 Özel Raportörün Raporuna göre, “uyuşturucu suçlarına ölüm cezası verilmesi yaşam hakkının ihlali, ayırımı muamele ve hatta insan onurunu zedelenmesi haline geliyor.” *Report of the Special Rapporteur on torture and othercruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, 14 Ocak 2009, A/HRC/10/44, para. 66.
- 65 Genel Sekreter: “bu ceza tamamen kaldırılncaya kadar, ısrarcı Eyaletler ölüm cezasının sadece kasten öldürme suçları için verildiğini garanti etmelidir. Uyuşturucuyla ilgili suçlar için ölüm cezası verilmemelidir.” BM İnsan Hakları Konseyi, *Question of the death penalty: Report of the Secretary-General*, 1 Temmuz 2013, A/HRC/24/18, para. 78.
- 66 Santosh Kumar Satishbhushan Bariyar v. Maharashtra [(2009) 6 SCC 498] ve Shankar Kisanrao Khade v. Maharashtra [(2013) 5 SCC 546].
- 67 Hindistan Hükümeti, Hindistan Hukuk Komisyonu, *Rapor*, No. 262, *The Death Penalty*, Ağustos 2015, bkz:<http://lawcommissionofindia.nic.in/reports/Report262.pdf>.
- 68 A.g.y, Bölüm 7.2.4
- 69 A.g.y, Bölüm 3.10.2
- 70 A.g.y, Bölüm 4.3.26
- 71 A.g.y, Bölüm 4.3.26
- 72 A.g.y, Bölüm 7.1.2
- 73 Özel Oturumla ilgili bilgiler BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından oluşturulan internet sitesinde sunulmaktadır: <https://www.unodc.org/ungass2016/en/about.html>.
- 74 BM Genel Kurulu Kararı, 20 Aralık 2012’de Genel Kurulda alınmıştır, *International cooperation against the world drug problem*, 23 Nisan 2013, UN-Doc.A/RES/67/193, OP44.
- 75 Daha ayrıntılı bir tanım için, bkz BM Genel Kurulu, 17 Aralık 2015’de Genel Kurul’da kabul edilen karar, *Special session of the General Assembly on the world drug problem to be held in 2016*, 8 Ocak 2016, UN-Doc. A/RES/70/181, OP 3a ve 3f.
- 76 UNODC, *World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice*, 2013.
- 77 Centro de Estudios de Legales and Sociales (CELS), *The Impact of Drug Policy on Human Rights*, 2015.
- 78 A.g.y.
- 79 *United Nations Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems*. Not: Dünya toplamı 53 ülkeden alınan verilere dayanıyor; bkz. *State of crime and criminal justice worldwide*, Genel Sekreterlik Raporu, Secretary-General, sayfa 23, A/CONF.222/4, 19 Ocak 2015.
- 80 UNODC, *World crime trends and emerging issues and responses in the field of crime prevention and criminal justice*, 2013.
- 81 International Drug Policy Consortium, *The United States rethinks draconian drug sentencing policies*, 2015.
- 82 Rosmarin A ve Eastwood N, *Quiet Revolution Drug Decriminalisation Policies in Practice across the Globe*, Açıklama, 2015.
- 83 Transform, *Cannabis regulation in Colorado: early evidence defines the critics*, 2015. <http://www.tdpf.org.uk/resources/publications/cannabis-regulation-coloradoearly-evidence-defies-critics>.
- 84 Hooton C, “Ireland to consider decriminalising marijuana”, *The Independent*, 24 Nisan 2015 <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/ireland-to-consider-decriminalising-marijuana-10200541.html?origin=internalSearch>.
- 85 Davis M, “Vermont’un Hapishane Müdürü, uyuşturucu bulundurma suç olmaktan çıkarılmasının vakti gelmiştir” diyor. *Seven Days*, 17 Haziran 2015, <http://www.sevendaysvt.com/vermont/vermont-prisonchief-says-its-time-to-decriminalize-drugpossession/Content?oid=2670419>.
- 86 Csete C ve Tomasini-Joshi D, *Drug courts: equivocal evidence on a popular intervention*, Açık Toplum Vakfı, 2015 <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/drug-courts-equivocal-evidencepopular-intervention>.
- 87 Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, Portekiz Ülke incelemesi <http://www.emcdda.europa.eu/countries/portugal>.
- 88 Allen R, “Gündüz TV İzlemeye Mahkûm: Afrika’da Hapishane Reformu İhtiyacı”, *Unlocking potential blog*, 4 Ekim 2015 <http://reformingprisons.blogspot.ae/2015/10/jailed-for-watching-daytime-tv-need-for.html>.
- 89 İngiltere İç İşleri Bakanlığı, *New Psychoactive Substances Review: Report of theExpert Panel*, Eylül 2014 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/368583/NPSexpertReviewPanelReport.pdf.
- 90 İngiltere Avam Kamarası Psikoaktif Maddeler, 2015-16 Oturumu İlk Raporu.
- 91 Connolly C, “Legal high use in prison is “getting worse by the day””, *Newsbeat*, 24 Kasım 2015, <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/34787158/legal-high-usein-prison-is-getting-worse-by-the-day>.
- 92 BM Mahpuslara Uygulanacak Temel İlkeler, BM Genel Kurul kararı 45/111, 14 Aralık 1990, bkz: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/BascPrinciplesTreatmentOfPrisoners.aspx>.
- 93 BM İnsan Hakları Konseyi, *General Comment No.25: The right to participate in public affairs, voting rights and the right of equal access to public service (Art. 25)*, 12/07/1996, CCPR/C/21/Rev.1/Add.7.
- 94 A.g.y.
- 95 Araştırma *Advocates for International Development* (A4ID) aracılığıyla Allen & Overy, Ashurst, Baker McKenzie, Clifford Chance, Dechert, DLA Piper, Lalive ve White & Case tarafından karşılıksız olarak yapılmıştır.
- 96 Bu çalışmadaki bütün ülke örnekleri bazı ülkeleri diğerlerinden ayırmak için değil açıklayıcı olma amacıyla verilmiştir.
- 97 Hindistan’da mahkemeye çıkmamış, Hindistan yasalarına göre masum olduğu varsayılan tutukluların da oy vermesine izin verilmiyor.
- 98 Örneğin: 2010’da Avustralya Victoria’da yapılan eyalet seçimlerinde hapishane nüfusunun sadece yüzde 26,4’ü oy hakkını kullandı. Güney Afrika’da 2014 seçimlerinde hapishane nüfusunun sadece yüzde 9’u oy kullandı. Kenya’nın şu andaki Anayasası (2010’da kabul edilen) mahpuslara oy kullanma hakkını tanıyor. Ancak, 2012’de Bağımsız Seçim ve Sınırlar Komisyonu’nun (IEBC)’nin 2013 genel seçimlerinde mahpusların oy hakkını kolaylaştırmadığını iddia eden bir şikâyet dilekçesi, Nairobi Yüksek Mahkemesi’ne sunuldu.
- 99 Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti 13. Kongresi, *Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaletinin Birleşmiş Milletler Toplumsal ve Ekonomik Zorluklarla Mücadele, Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Hukukun Üstünlüğünün ve Halkın Katılımının Teşvikî Ana Gündemi Çerçevesine Entegre Edilmesi Bildirgesi*, Doha, 12-19 Nisan 2015.
- 100 Walmsley R, *World Female Imprisonment List* (üçüncü edisyon), Institute for Criminal Policy Research 2015 http://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_female_imprisonment_list_third_edition_0.pdf.1
- 101 “Brazil’s Female Prison Population Soars 567%”, *Latin American Herald Tribune*, 2015, <http://www.laht.com/article.asp?ArticleId=2399480&CategoryId=14090>.
- 102 “For female offenders, jail often no solution”, *Bangkok Post*, 9 Haziran 2015 <http://www.bangkokpost.com/opinion/opinion/586901/for-female-offenders-jail-often-no-solution>.
- 103 PRI/Foundation for Human Rights Initiative (İnsan Hakları Vakfı Girişimi), *Who are Women Prisoners? Survey Results from Uganda*, 2015 http://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2015/07/PRIResearch-report_Women-prisoners_Uganda-WEB.pdf.
- 104 “Aboriginal women now make up one-third of Canadian female prison population”, CBC

- News, 27 Mayıs 2015. <http://www.cbc.ca/news/canada/thunderbay/aboriginal-women-now-make-up-one-third-of-canadian-female-prisonpopulation-1.3089050>.
- 105 Creative Spirits, Aboriginal Prison Rates, tarihsiz, <http://www.creativespirits.info/aboriginalculture/law/aboriginal-prisonrates#axzz3sxnOcUZI>.
- 106 Yeni Zelanda Adalet Bakanlığı, *United Nations convention against torture: New Zealand draft periodic report 6*, tarihsiz, <http://www.justice.govt.nz/policy/constitutional-law-and-human-rights/human-rights/international-human-rightsinstruments/international-human-rightsinstruments-1/convention-against-tortureand-other-cruel-inhuman-or-degradingtreatment-or-punishment-new-zealandperiodic-report-6>.
- 107 Hatton C, "Why is China's female prison population growing?", *BBC News*, 25 Haziran 2016 <http://www.bbc.co.uk/news/blogschina-blog-33268611>.
- 108 İnsan Hakları Girişimi Vakfı/PRI, *Who are women prisoners? Survey results from Uganda*, 2015, s. 12, 15.
- 109 A.g.y.
- 110 A.g.y.
- 111 Kadına yönelik şiddet bağlamında tanımlı iki psikolojik olgu vardır: a) "şiddete uğramış kadın sendromu," kadın istismar mağdurlarının psikolojik durumunu ve ruh halini tanımlar (kavram Dr Lenore E. Walker tarafından geliştirilmiştir) ve kadınların istismar içeren ilişkilerden çoğu zaman neden çıkamadığını açıklar; b) "biriken hınca dayalı tepki"de ise istismar yaşayan kadın istismara hemen tepki vermemeye eğilimindedir, bunun psikolojik sebepleri de vardır ama önemli bir neden, istismarcı ile mağdure arasındaki fiziksel farktır, bu fark istismar edenine hemen karşılık vermeyi beyhude, hatta mağdure açısından daha tehlikeli kılar.
- 112 UN Genel Kurulu, 12 Aralık 2010, Karar 65/229.
- 113 Örn. bkz., National Resource Center on Justice Involved Women, <http://cjincludedwomen.org/>.
- 114 Pheap A, "Gov't Selects 16 Women for Early Prison Release", *Cambodia Daily*, 27 Şubat 2015 <https://www.cambodiadaily.com/news/govt-selects-16-women-for-early-prison-release-78773/>.
- 115 "New women's prison to replace Cornton Vale", *BBC News*, 22 Haziran 2015, <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotlandscotland-politics-33221338>.
- 116 Maiello L ve Carter S, "Minus the urinals and painted pink? What should a women's prison look like? *PRI blog*, 9 Aralık 2015, <http://www.penalreform.org/blog/10020/>.
- 117 *Women who kill in response to domestic violence: How do criminal justice systems respond?* Uluslararası Ceza Reformu için Linklaters LLP tarafından yürütülen, birden fazla yargı sistemini kapsayan çalışma, 2016. Araştırma, *Advocates for International Development* aracılığıyla Linklaters tarafından ücretsiz olarak yapılmıştır.
- 118 Yargı sistemleri, çeşitli kıta ve kültürler kapsanacak şekilde özellikle seçilmiştir.
- 119 Bu çalışmanın kapsamı dışında kalan yargı sistemlerinin incelenmesiyle, benzer vakalarda istismar geçmişinin dikkate alınması konusunda özel bir yasal zeminin yine eksik olduğu görüldü.
- 120 Tanımlar için bkz. Not 11.
- 121 BM İnsan Hakları Konseyi, *Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers*, Gabriela Knaut A/ HRC/29/26.
- 122 A.g.y.
- 123 BM İnsan Hakları Konseyi, *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, Juan E. Méndez, 5 Mart 2015, UN-Doc. A/HRC/28/68, parag. 16, 33.
- 124 Genel Sekreterlik Çocuğa Yönelik Şiddet Özel Raportörü Ofisi, *Safeguarding the Rights of Girls in the Criminal Justice System*, 2015 http://srs.violenceagainstchildren.org/sites/default/files/publications_final/girls_in_detention/safeguarding_the_rights_of_girls_in_the_criminal_justice_system.pdf.
- 125 A/HRC/28/68, para. 69 ve devamı.
- 126 Vij S, "Why India shouldn't have reduced the juvenile delinquency age from 18 to 16 years", *Quartz India*, 22 Aralık 2015 <http://qz.com/579566/five-reasonswhy-india-shouldnt-reduce-the-juvenile-delinquency-age-from-18-to-16/>.
- 127 "Brazil's congress reduces age of criminal responsibility to 16", *The Guardian*, 2 Temmuz 2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/jul/02/brazil-age-of-criminal-responsibility-16>.
- 128 Wilson R, *States see marked drop in juvenile prison populations as reforms take hold*, Washington Post, 29 Ocak 2016 <https://www.washingtonpost.com/blogs/govbeat/wp/2015/01/29/states-see-marked-drop-in-juvenile-prison-populations-as-reforms-take-hold/>.
- 129 Bopha P, "New Law on Juvenile Justice Provides for Rehabilitation", *Voice of America*, 1 Ağustos 2015 <http://www.voacambodia.com/content/new-law-on-juvenile-justice-provides-for-rehabilitation/2889738.html>.
- 130 "Georgian Parliament adopts Juvenile Justice Code", *Agenda GE*, 13 Haziran 2015 <http://agenda.ge/news/37038/eng>.
- 131 CPT, 24. Genel Rapor, Ağustos 2013-Aralık 2014.
- 132 UNCAT, *Concluding observations on the sixth and seventh periodic reports of Sweden*, Aralık 2014, CAT/C/SWE/CO/6-7.
- 133 Internal Correspondence Exposes Sexual Abuse at İzmir Juvenile Prison, *Chihan.com*, 24 Şubat 2015 <https://www.chihan.com.tr/en/internal-correspondence-exposes-sexualabuse-at-izmir-juvenile-prison-1688063.htm?language=en>.
- 134 'More Cells for Juveniles', *Zambia Daily Mail*, 10 Şubat 2016 <https://www.daily-mail.co.zm/?p=19738>.
- 135 'No More Prison Cells for Under age criminals: Dubai's CDA', *Emirates 24/7*, 21 Ocak 2015, <http://www.emirates247.com/news/emirates/no-more-prisoncells-for-underage-criminals-dubai-scd-2015-01-21-1.577534>.
- 136 Chauhan C, 40% of juvenile delinquents in homes worse than jails: SC, 2 Mayıs 2015 <http://www.hindustantimes.com/india/40-of-juvenile-delinquents-in-homes-worse-than-jails-sc/story-CaWUMulSVZrQqWovpB8J.html>.
- 137 PRI, *Voice of the child: Findings from a survey of children detained in closed institutions in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan*, 2015 <http://www.penalreform.org/resource/voice-of-the-child-survey-2014/>.
- 138 Bkz. <http://www.t2a.org.uk/>.
- 139 McKillop M ve McGaffe F, 'Number of Older Prisoners Grows Rapidly, Threatening to Drive Up Prison Health Costs', *Stateline*, 7 Ekim 2015 <http://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/blogs/stateline/2015/10/07/number-of-olderprisoners-grows-rapidly-threatening-to-drive-up-prison-health-costs>.
- 140 Prison Reform Trust, *Doing Time Older People in Prison*, tarihsiz, <http://www.prisonreformtrust.org.uk/ProjectsResearch/Olderpeopleinprison>.
- 141 'Japan: Elderly overtake teenagers in crime figures', *BBC News*, 16 Temmuz 2015, <http://www.bbc.com/news/blogs-newsfrom-elsewhere-33551146>.
- 142 Handtke V, Bretschneidera W, Wangmoa T ve Elgera B, 'Facing the challenges of an increasingly ageing prison population in Switzerland: In search of ethically acceptable solutions', *Bioethica Forum*, 2012 Cilt 5 No. 4.
- 143 Trotter C, Baidawi S, "Older prisoners: Challenges for inmates and prison management", *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 2015: 48, s 201.
- 144 Morgan N ve Morgan I, *Conference Report: 34th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators*, 2014, http://www.apcca.org/uploads/APCCA_Report_2014.pdf.
- 145 İngiltere ve Galler Hapishane ve Denetimli Serbestlik Ombudsmanı, *Learning from PPO Investigations: End of Life Care*, 2013 http://www.ppo.gov.uk/wp-content/uploads/2014/07/Learning_from_PPO_investigations_-_End_of_life_care_final_web.pdf#view=FitH.
- 146 "Russian Lawmakers Approve Prisoner Amnesty in Honor of Victory Day", *Moscow Times*, 24 Nisan 2015 <http://www.themoscowtimes.com/news/article/russianlawmakers-approve-prisoner-amnesty-inhonor-of-victory-day/519692.html>.
- 147 BM Genel Kurulu, Azınlık Sorunları Özel Raportörü'nün Raporu, Rita Izsák, *Effective promotion of the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, 30 Temmuz 2015, A/70/212.
- 148 Bkz: Uluslararası Af Örgütü, *A brighter future: keeping Indigenous kids in the community and out of detention in Australia*, 2015.
- 149 New South Wales Hükümeti, New future for Aboriginal offenders at Kariiong Correctional Centre, Kasım 2014 <http://www.justice.nsw.gov.au/Pages/media-news/media-releases/2014/New-Future-for-Aboriginal-Offenders-at-.aspx>.
- 150 'Over a million migrants and refugees have reached Europe this year, says IOM', *The Guardian*, 22 Aralık 2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/22/one-million-migrants-and-refugeeshave-reached-europe-this-year-iom>.
- 151 'SA Drug Mule's Agony in Malaysia Jail', *IOL*, 17 Haziran 2015 <http://www.iol.co.za/news/crime-courts/sa-drug-mules-agonyin-malaysia-jail-1.1872348>.
- 152 Min B, 'The European Supervision Order for transfer of defendants: why hasn't it worked?', *PRI blog*, 25 Eylül 2015, <http://www.penalreform.org/blog/the-european-supervision-order-for-transferof-defendants/>.
- 153 'UK to build £25m Jamaican prison', *BBC News*, 30 Eylül 2015.
- 154 Morgan N ve Morgan I, *Conference Report: 34th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators*, 2014, http://www.apcca.org/uploads/APCCA_Report_2014.pdf.
- 155 Dünya Sağlık Örgütü HiPP toplantısında edinilen bilgiler, Bişkek, 2015, PRI.
- 156 NDTV Nearly 2,000 Dead in Syria Jails This Year: Monitor 3 Kasım 2014, <http://www.ndtv.com/world-news/nearly-2-000-dead-in-syria-jails-this-yearmonitor-687965>.
- 157 "Liberia frees 62 prisoners due to overcrowded prisons", *Star Africa*, 7 Ağustos 2014, <http://en.starafrika.com/news/liberiacreates-62-prisoners-due-to-overcrowdedprisons.html>.
- 158 Dünya Sağlık Örgütü HiPP toplantısında edinilen bilgiler, Bişkek, 2015, PRI.
- 159 "Spike in multi-drug resistant TB strain in prisons", *Asian Age*, 5 Aralık 2014.

- 160 UNODC, *World Drug Report*, 2015.
- 161 BM İnsan Hakları Konseyi, *Study on the impact of the world drug problem on the enjoyment of human rights*, 4 Eylül 2015 A/ HRC/30/65.
- 162 Harm Reduction International, *The Global State of Harm Reduction 2014*, <http://www.ihranet/files/2015/02/16/GSHR2014.pdf>.
- 163 Morgan N ve Morgan I, *Conference Report: 34th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators*, 2014 http://www.apcca.org/uploads/APCCA_Report_2014.pdf.
- 164 İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Callous and Cruel: Use of Force against Inmates with Mental Disabilities in US Jails and Prisons*, Mayıs 2015 <https://www.hrw.org/report/2015/05/12/callous-and-cruel/use-force-against-inmates-mental-disabilities-us-jails-and>.
- 165 "WA opens first Disability Justice Centre for mentally-impaired accused", *International Business Times*, 5 Ağustos 2015, <http://www.ibtimes.com.au/wa-opens-first-disability-justice-centre-mentally-impaired-accused-1459033>.
- 166 "Crime Congress highlights 'epidemic' prison overcrowding", *UN News*, 17 Nisan 2015 <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2015/April/crimecongress-highlights-epidemic-prisonovercrowding.html>.
- 167 Pol L, "Failed drug policies in Latin America: the impact on prisons and human rights", *PRI blog*, 24 Nisan 2015, <http://www.penalreform.org/blog/failed-drug-policies-in-latin-america-impact-on/>.
- 168 UNOPS, *Technical guidance for Prison Planning: Technical and operational considerations based on the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners* (the Nelson Mandela Rules) https://www.unops.org/SiteCollectionDocuments/Publications/TechnicalGuidance_PrisonPlanning_2015.pdf.
- 169 Morgan N ve Morgan I, *Conference Report: 34th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators*, 2014, http://www.apcca.org/uploads/APCCA_Report_2014.pdf.
- 170 A.g.y.
- 171 A.g.y.
- 172 "Honduras Overhauls Prison System", *Insight Crime*, 10 Kasım 2014 <http://www.insightcrime.org/news-analysis/honduras-overhauls-prison-system>.
- 173 "3 modern prisons to accommodate 12,000 inmates", *Arab News*, 12 Aralık 2014, <http://www.arabnews.com/saudi-arabia/news/673296>.
- 174 European Committee for the Prevention of Torture, *Report to the Turkish Government on the visit to Turkey*, 9-21 June 2013, CPT/Inf (2015) 6, <http://www.cpt.coe.int/documents/tur/2015-06-inf-eng.pdf>.
- 175 Maiello L ve Carter S, "Minus the urinals and painted pink? What should a women's prison look like? *PRI blog*, 9 Aralık 2015, <http://www.penalreform.org/blog/10020/>.
- 176 BM Mahpuslara Uygulanması Gerekli Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları), kabul tarihi 17 Aralık 2015, Genel Kurul Kararı 70/175.
- 177 "Hedefli düzenleme" yaklaşımı benimsenerek eski kalmış alan ve kurallar seçilip yenilenirken metnin yapısı ve büyük bölümü değiştirilmedi. Düzenleme sürecine dair ayrıntılar için bkz PRI'nin STÖ'ler ortak brifingi: <http://www.penalreform.org/resource/joint-ngo-briefing-process-review-standard-minimum-rules>.
- 178 BM Ceza Adaleti Sistemlerinde Hukuki Desteğe Erişim İlkeleri ve Rehber Kuralları, 20 Aralık 2012, A/67/458.
- 179 BM Genel Kurulu kararı, 17 Aralık 2015, A/ Res/70/175.
- 180 BM İnsan Hakları Konseyi, *Human rights in the administration of justice, including juvenile justice*, 1 Ekim 2015 tarihli karar, A/ HRC/30/L.16, OP.5.
- 181 181 Yeni Zelanda Meclis Oturumu, 21 Temmuz 2015, Cilt 707, sayfa 5116 http://www.parliament.nz/resource/en-nz/51HansD_20150721/a8b5d-765b1136a4942e03fd6854ac3fe2ff263c2.
- 182 Kerwin P, "Study finds private prisons keep inmates longer, without reducing future crime", 10 Haziran 2015 <http://news.wisc.edu/study-finds-private-prisons-keep-inmates-longer-without-reducing-future-crime/>.
- 183 Travis A, "Four held over child neglect claims at G4S young offender centre", *The Guardian*, 13 Ocak 2016 <http://www.theguardian.com/uk-news/2016/jan/13/three-men-arrested-suspicion-child-neglect-abuse-medway-kent>.
- 184 "Fears for offender rehabilitation as Britain embraces US-style probation", *The Conversation*, 16 Temmuz 2015, <http://theconversation.com/fears-for-offender-rehabilitation-as-britain-embraces-us-style-probation-42726>.
- 185 Gardiner S ve Gustafsson-Wright E, *Perspectives on Impact Bonds: Putting the 10 common claims about Impact Bonds to the test*, Brookings Enstitüsü, 2 Eylül 2015 <http://www.brookings.edu/blogs/education-plus-development/posts/2015/09/02-social-impact-bondsgardiner-gustafsson-wright>.
- 186 Porter E, "Wall St. Money Meets Social Policy at Rikers Island", *New York Times*, 28 Temmuz 2015, http://www.nytimes.com/2015/07/29/business/economy/wall-st-money-meets-social-policy-at-rikers-island.html?_r=0.
- 187 Vera Institute, *Impact Evaluation of the Adolescent Behavioral Learning Experience (ABLE) Program at Rikers Island*, Temmuz 2015 <http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/adolescentbehavioral-learning-experience-evaluationrikers-island-summary-2.pdf>.
- 188 "Who Should Pay for Prison Beds?" *The Atlantic*, 17 Eylül 2015 <http://www.theatlantic.com/business/archive/2015/09/should-states-charge-for-prison-beds/405778/>.
- 189 Adaletten yeniden yatırım, hapsedmede kullanılan kaynakları suçun önlenmesine ve suçu daha iyi azaltabilecek olan toplum tabanlı tedbirlere kaydırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bkz: Allen R, "Justice Reinvestment," Bruinsma G ve Weisburd D (ed), *Encyclopaedia of Criminology and Criminal Justice* içinde, 2014.
- 190 Liefwaard T, Reef J ve Hazelzet M, *Report on Violence in Institutions for Juvenile Offenders*, Avrupa Konseyi, PC-CP (2014) 13 rev2.
- 191 UK National Preventive Mechanism, *Sixth annual report 2015*, <http://www.nationalpreventivemechanism.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/NPM-Annual-Report-2014-15-web.pdf>.
- 192 'New Zealand: Prisoners offered cut-price tattoo removal', *BBC News*, 10 Kasım 2014 <http://www.bbc.co.uk/news/blogsnews-from-elsewhere-29989555>.
- 193 'Hostages Dangled From Roof During Prison Riot', *Sky News*, 7 Ekim 2015 <http://news.sky.com/story/1565040/hostages-dangled-from-roof-during-prison-riot>.
- 194 'Video of Mexican Prison Riot Highlights a Crisis as Elections Near', *New York Times*, 5 Haziran 2015 http://www.nytimes.com/2015/06/06/world/americas/video-of-mexican-prison-riot-highlights-a-crisis-as-elections-near.html?_r=0.
- 195 YouTube Colombia, *Bogota: 15 inmates killed in prison riot*, 21 Temmuz 2015 <https://www.youtube.com/watch?v=CZuRyGx-m3K>.
- 196 'Venezuela jail drug overdose kills 35 inmates in Uribana', *BBC News*, 29 Kasım 2014 <http://www.bbc.co.uk/news/world-latinamerica-30253935>.
- 197 'Three Dead and 32 Injured in Overcrowded Honduran Prison Riot', *NDTV*, 12 Mart 2015 <http://www.ndtv.com/world-news/3-dead-32-injured-in-overcrowded-honduran-prison-riot-745948>.
- 198 'El Salvador prison gang violence leaves 14 dead', *RTE News*, 23 Ağustos 2015 <http://www.rte.ie/news/2015/0823/723004-el-salvador/>.
- 199 'Russian Prison Riots Spread to Bashkiria', *Moscow Times*, 11 Mayıs 2015 <http://www.themoscowtimes.com/news/article/russian-prison-riots-spread-to-bashkiria/520515.html>.
- 200 'Inmate killed, 13 injured in riot at Songkhla Prison', *The Nation*, 9 Haziran 2015 <http://www.nationmultimedia.com/national/Inmate-killed-13-injured-in-riot-at-Songkhla-Prison-30261894.html>.
- 201 'Roumieh inmates riot to demand WiFi, cell phones', *Levant News*, 23 Haziran 2015 <http://the-levant.com/roumieh-inmates-phones/>.
- 202 'Iraq jail riot: up to 50 inmates and 12 police killed as dozens escape', *The Guardian*, 9 Mayıs 2015 <http://www.theguardian.com/world/2015/may/09/iraq-jail-riot-leaves-up-to-50-prisoners-12-police-dead-escape-terrorists>.
- 203 'Inmate killed in California prison riot', *CNN*, 13 Ağustos 2015 <http://edition.cnn.com/2015/08/12/us/california-folsom-prison-riot/>.
- 204 "Smoking ban under spotlight after Melbourne prison riot", *BBC News*, 3 Temmuz 2015 <http://www.bbc.co.uk/news/worldaustralia-33358585>.
- 205 "Six-hour Ontario maximum security prison riot broken up by intervention team with pepper spray", *National Post*, 19 Haziran 2015 <http://news.nationalpost.com/news/canada/six-hour-ontario-maximum-security-prison-riot-broken-up-by-intervention-team-with-chemical-munitions>.
- 206 "Hostage slashed by prisoners as riot squad storm Cloverhill", *The Irish Times*, 29 Temmuz 2015 <http://www.irishtimes.com/news/crimeand-law/hostage-slashed-by-prisoners-as-riot-squad-storm-cloverhill-1.2300867>.
- 207 "Prison riot leaves three dead in northern Afghanistan", *Press TV*, 8 March 2015 <http://www.presstv.com/Detail/2015/03/08/400851/3-killed-in-Afghanistan-prison-riot>.
- 208 "Prison Authorities Quell Minor Riot At Zaria Prisons", *Leadership Nigeria*, 28 Mayıs 2015 <http://leadership.ng/news/436746/prisonauthorities-quel-minor-riot-at-zaria-prisons>.
- 209 "Prison riot in Greek capital leaves two dead, 21 injured", *Press TV*, 4 Mayıs 2015 <http://presstv.com/Detail/2015/05/04/409353/Greek-prison-Korydallos-riot-Athens>.
- 210 "Prison assaults by officials increase", *IOI*, 22 March 2015 <http://www.ioi.co.za/news/crime-courts/prison-assaults-by-officialsincrease-1.1835427#.VmrqSuaLTcs>.
- 211 "Argentine guards jailed for life over fatal prison beating", *The Sun Daily*, 9 Mayıs 2015 <http://www.thesundaily.my/news/1412943>.
- 212 "Significant drop in violent incidents at Spanish Town prison", *Jamaica Observer*, 20 Nisan 2015 http://www.jamaicaobserver.com/news/Significant-drop-in-violent-incidents-at-Spanish-Townprison_18785775.
- 213 "Officials Scramble to Reduce Prison Violence After Attempted Rape of Guard",

- Take Part*, 13 Mart 2015 <http://www.takepart.com/article/2015/03/13/antiviolence-plan>.
- 214 "Little evidence to show that prisons have become 'universities of terror'", *The Conversation*, 23 Kasım 2015 <https://theconversation.com/little-evidenceto-show-that-prisons-have-becomeuniversities-of-terror-51090>.
- 215 "How the Islamic State evolved in an American prison", *Washington Post*, 4 Kasım 2014 <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2014/11/04/how-an-american-prisonhelped-ignite-the-islamic-state/>.
- 216 "Dozens dead and many escape in Iraq prison break", *BBC News*, 9 Mayıs 2015 <http://www.bbc.co.uk/news/world-middleeast-32671524>.
- 217 "ISIS militants release chilling photographs of the horrific conditions inside Palmyra prison where Assad's soldiers once tortured thousands", *Daily Mail Online*, 28 Mayıs 2015 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3100511/ISIS-militantsrelease-chilling-photographs-horrificconditions-inside-Palmyra-prisonthousands-faced-torture-massacrehands-Assad-soldiers.html>.
- 218 "ISIS Group Attacks Prison in Libya", *New York Times*, 18 Eylül 2015 http://www.nytimes.com/2015/09/19/world/middleeast/isis-group-attacks-prison-in-libya.html?_r=0.
- 219 "Boko Haram attacks prison in Niger, four killed: military", *Reuters*, 12 Temmuz 2015 <http://www.reuters.com/article/us-nigeriaviolence-niger-idUSKCNOPM0OB20150712>.
- 220 "Nigeria closes prisons because of Boko Haram", *Vanguard*, 24 Kasım 2015 <http://www.vanguardngr.com/2015/11/nigeriacloses-prisons-because-of-boko-haram/>.
- 221 "Hundreds break out of main jail in Central African Republic", *The Guardian*, 28 Eylül 2015 <http://www.theguardian.com/world/2015/sep/28/hundreds-breakout-main-jail-central-african-republic>.
- 222 "Long-Term Arbitrary Detentions", *Human Rights Watch (İnsan Hakları İzleme Örgütü) Libya*, 2 Aralık 2015 <https://www.hrw.org/news/2015/12/02/libyalong-term-arbitrary-detentions>.
- 223 BM Genel Sekreteri'nin Güney Sudan'daki BM Barış Gücü himayesine dair özel raporu, S/2015/899.
- 224 BM DPKO websitesi <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/ruleoflaw/corrections.shtml>.
- 225 BM Güvenlik Konseyi, *Twenty-sixth progress report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Liberia*, S/2013/479.
- 226 İnsan Hakları İzleme Örgütü, *To Consolidate This Peace of Ours: A Human Rights Agenda for Côte d'Ivoire*, 8 Aralık 2015 <https://www.hrw.org/report/2015/12/08/consolidatepeace-ours-human-rights-agenda-cotedivoire>.
- 227 Avrupa Konseyi, *Draft Guidelines for Prison and Probation Services regarding Radicalisation and Violent Extremism*, PC-CP (2015) 2 rev.3. [http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202015/PC-CP%20\(2015\)%202%20Rev%203_E%20Guidelines%2023%20September.pdf](http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202015/PC-CP%20(2015)%202%20Rev%203_E%20Guidelines%2023%20September.pdf).
- 228 Liebling A, "Prisons and the Problem of Trust", Avrupa Konseyi'nde Konuşma, 11 Aralık 2014 <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202015/Alison%20Liebling.pdf>.
- 229 "Belgium to 'isolate' prisoners who may radicalise others", *The International News*, 15 Mart 2015 <http://www.thenews.com.pk/print/29421-belgium-to-isolate-prisonerswho-may-radicalise-others>.
- 230 French Government, 'Combating Radicalisation in Prison', tarihsiz, <http://www.gouvernement.fr/en/combatingradicalisation-in-prison>.
- 231 PRI, *International experts' roundtable on preventing radicalisation in prisons: developing a coordinated and effective approach: report*, Ocak 2016, s5.
- 232 A.g.y.
- 233 A.g.y.
- 234 "Belgium to 'isolate' prisoners who may radicalise others", *The International News*, 15 Mart 2015 <http://www.thenews.com.pk/print/29421-belgium-to-isolate-prisonerswho-may-radicalise-others>.
- 235 'Nigeria prison uses sport to reform Boko Haram members', *BBC News*, 11 Eylül 2015 <http://www.bbc.co.uk/news/worldafrica-34217187>.
- 236 PRI, *International experts' roundtable on preventing radicalisation in prisons: developing a coordinated and effective approach: report*, Ocak 2016.
- 237 Dünya Sağlık Örgütü, *Food Systems in Correctional Settings*, 2015 http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/292965/Food-systems-correctional-settingsliterature-review-case-study.pdf?ua=1.
- 238 BM Genel Kurulu, *Pathways to, conditions and consequences of incarceration for women*, Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörü'nün Raporu, , Rashida Manjoo, 21 Ağustos 2013 A/68/340.
- 239 İngiltere ve Galler Hapishaneler Başmüfettişi, Yıllık Rapor 2014–15, https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprisoners/wp-content/uploads/sites/4/2015/07/HMIPAR_2014-15_TSO_Final1.pdf.
- 240 "Prisoners starve in Zims Overcrowded Jails", *News 24*, 20 Mayıs 2015, <http://www.news24.com/Africa/Zimbabwe/Prisoners-starve-in-Zims-overcrowded-jails-20150520>.
- 241 "Soaring Number of Deaths in Syria Prisons", *Al Jazeera*, <http://www.aljazeera.com/humanrights/2014/11/soaring-number-deaths-syriaprison-201411310359217680.html>.
- 242 Life in Prison, *Mashable website*, tarihsiz, <http://mashable.com/2015/09/06/malawiprisonsovercrowded/#JV4Tc7RRukQ0>.
- 243 Uluslararası Ceza Reformu'na gelen e-posta, 19 Ağustos 2015.
- 244 ABD Dışişleri Bakanlığı, *Human Rights Report 2014: Central African Republic*.
- 245 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Eighth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 26 Mart 2015, CAT/C/54/2.
- 246 BM İnsan Hakları Konseyi, *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, Juan E. Méndez, Gambiya, 16 Mart 2015, A/HRC/28/68/Add.4.
- 247 Bu karşılaştırmanın yalnızca fikir verme amacıyla yapıldığına dikkat edin. Bilgiler şu kaynaklardan alındı: Günlük Ortalama Gıda Harcaması, ABD Tarım Bakanlığı Ekonomik Araştırma Birimi, evde tüketilen yiyecek, alkolü içecek ve tütüne yapılan tüketici harcamaları yüzdesi, seçilen illere göre, 2014, <http://www.ers.usda.gov/data-products/food-expenditures.aspx#26654>. Seçili ülkelerde Hapishanelerin Günlük Gıda Harcaması aşağıdaki farklı kaynaklardan derlendi: **Kanada**: "Prison food after cutbacks called disgusting and inadequate by B.C. inmates", *CBC News*, 11 Mart 2015 <http://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/prisonfood-after-cutbacks-called-disgusting-andinadequate-by-b-c-inmates-1.2989657>; **Türkiye**: Avrupa İşkence, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muameleyi Önleme Komisyonu'nun (CPT) 9-21 Haziran 2013 tarihlerindeki Türkiye ziyaretine dair Raporuna Türkiye Hükümeti'nin Cevabı, CPT/Inf (2015) 7 **Çek Cumhuriyeti**: Honzik, M, "Prison service Czech Republic: logistics". Europris Toplantısı Sunumu, 5 Kasım 2015, http://www.europris.org/resources_package/real-estatelogistics-expert-group-meetingnotes-november-2015-lisbon/; **Nijerya**: "Starvation Diet for Inmates", *Daily Trust Nigeria*, 11 Şubat 2016 <http://allafrica.com/stories/201602120438.html>; **Bulgaristan**: Avrupa İşkence, İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muameleyi Önleme Komisyonu'nun (CPT) 24 Mart-2 Nisan 2014 tarihleri arasındaki Bulgaristan ziyaretine dair Raporuna Bulgaristan Hükümeti'nin Cevabı, CPT/Inf (2015) 13; **Cezayir**: ABD İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları 2014; **Fas**: PRI'nin Hapishaneler Genel Müdürü Saleh Tamek'le görüşmesi, Ekim 2014; **Kamerun**: ABD İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları 2014.
- 248 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Eighth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 26 Mart 2015, CAT/C/54/2.
- 249 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Mali*, 20 Mart 2014, CAT/OP/MLI/1.
- 250 CPT, *Report to the Bulgarian Government on the visit from 24 March to 3 April 2014*, CPT/Inf (2015) 12.
- 251 "Human rights group alleges Gordon County inmates inadequate", *Calhoun Times*, 1 Kasım 2014 http://www.northwestgeorgianews.com/calhoun_times/news/local/human-rights-group-allegesgordon-county-inmates-inadequately-fed/article_4228a7d0-610d-11e4-a90d-0017a43b2370.html.
- 252 Institute for War and Peace Reporting (Savaş ve Barış Raporlama Merkezi), *Armenian Prison Food Controversy*, 19 Eylül 2015 http://www.ecoi.net/local_link/312023/436207_en.html.
- 253 BM İnsan Hakları Konseyi, *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, Juan E. Méndez, Addendum Mission to Mexico, 29 Aralık 2014, A/HRC/28/68/Add.3A/HRC/28/68/Add.3.
- 254 A.g.y.
- 255 "Water a 'luxury' at Prey Sar", *Phnom Penh Post*, 9 Aralık 2014, <http://www.phnompenhpost.com/national/water-luxury-prey-sar>.
- 256 "Brazil Prison Riot", *The Independent*, 24 Ağustos 2014. <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/video-brazil-prisonriot-two-inmates-beheaded-during-uprisingover-conditions-9689238.html>.
- 257 CPT, *24th General Report*, Ağustos 2013-Aralık 2014.
- 258 African Prisons Project (Afrika Hapishaneleri Projesi), "Contributing to the realisation of food safety in Ugandan Prisons", tarihsiz <http://www.africanprisons.org/contributing-realisation-food-safetyugandan-prisons/>.
- 259 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Seventh Annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 20 Mart 2014, CAT/C/52/2.
- 260 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Eighth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 26 Mart 2015, CAT/C/54/2.

- 261 "Zimbabwe: Govt Officials Steal \$700,000 From Starving Prison Inmates", *AllAfrica*, 14 Nisan 2014 <http://allafrica.com/stories/201404150129.html?viewall=1>.
- 262 Baker J ve Rytter T, *Conditions for Women in Detention – Needs, Vulnerabilities and good practices*, Dignity: Danish Institute against Torture, 2014.
- 263 "Made with conviction", *Phnomh Penh Post*, 27 Ağustos 2014 <http://www.phnompenhpost.com/national/made-conviction>.
- 264 İnsan Hakları İzleme Örgütü, *The State Let Evil Take Over: The Prison Crisis in the Brazilian State of Pernambuco*, 15 Ekim 2015, <https://www.hrw.org/nl/node/281914>.
- 265 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Gabon*, 20 Mayıs 2015, CAT/OP/GAB/1.
- 266 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Mali*, 20 Mart 2014, CAT/OP/MLI/1.
- 267 Baker J ve Rytter T, *Conditions for Women in Detention – Needs, Vulnerabilities and good practices*, Dignity: Danish Institute against Torture, 2014.
- 268 "Florida prison system to 'thoroughly review' allegations of sex abuse at Lowell Correctional", *Miami Herald*, 14 Aralık 2015 <http://www.miamiherald.com/news/special-reports/florida-prisons/article49690215.html>.
- 269 BM Mahpuslara Uygulanması Gereken Asgari Standart Kuralları (Nelson Mandela Kuralları), 43-45. Maddeler.
- 270 ABD'deki gelişmeler için, örneğin bkz: "Factsheet: Department of Justice Review of Solitary Confinement", Beyaz Saray Websitesi, 25 Ocak 2016, <https://www.whitehouse.gov/the-pressoffice/2016/01/25/fact-sheet-department-justice-review-solitary-confinement>; "California agrees to overhaul use of solitary confinement", *New York Times*, 1 Eylül 2015, http://www.nytimes.com/2015/09/02/us/solitary-confinement-californiaprisons.html?_r=0 ve "Curtailling solitary confinement", *Boston Globe*, 9 Ekim 2015, <https://www.bostonglobe.com/opinion/editorials/2015/10/09/curtailing-solitaryconfinement/gzlZfoUnbTN3W4638ArveM/story.html>.
- 271 "Trudeau calls for ban of solitary confinement in federal prisons", *24 News*, 13 Kasım 2015 <http://www.24news.ca/the-news/canada-news/178250-trudeau-calls-for-ban-of-solitary-confinement-in-federal-prisons>.
- 272 İslah Kurumları Müfettişliği, *Administrative Segregation in Federal Corrections: 10 Year Trends*, 28 Mayıs 2015, <http://www.oci-bec.gc.ca/cnt/comm/press/press20150528-eng.aspx>.
- 273 İngiltere Suçu Önleme Mekanizması, *Sixth annual report 2015*, <http://www.nationalpreventivemechanism.org.uk/wp-content/uploads/2015/12/NPM-Annual-Report-2014-15-web.pdf>.
- 274 "HMP Whitemoor inmate kept in segregation for two-and-a-half years, report finds", *The Guardian*, 26 Eylül 2015 <http://www.theguardian.com/society/2015/sep/26/hmp-whitemoor-inmate-kept-in-segregation-for-two-and-a-half-years-report-finds>.
- 275 "Surge in number of prisoners killing themselves in solitary confinement revealed by report", *The Independent*, 9 Haziran 2015, <http://www.independent.co.uk/news/uk/crime/surge-in-number-of-prisonerscommitting-suicide-in-solitary-confinementrevealed-by-report-10306379.html>.
- 276 "Extreme high-risk' prisoners on hunger strike at Goulburn's Supermax jail", *The Guardian*, 16 Nisan 2015 <http://www.theguardian.com/australia-news/2015/apr/16/extreme-high-risk-prisoners-on-hunger-strike-at-goulburns-supermax-jail>.
- 277 Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti 13. Kongresi, *Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaletinin Birleşmiş Milletler Toplumsal ve Ekonomik Zorluklarla Mücadele, Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Hukukun Üstünlüğünün ve Halkın Katılımının Teşviki Ana Gündemi Çerçevesine Entegre Edilmesi Bildirgesi*, Doha, 12-19 Nisan 2015.
- 278 "US Department of Education Launches Second Chance Pell Pilot Program for Incarcerated Individuals", ABD Eğitim Bakanlığı websitesi, 31 Temmuz 2015 <http://www.ed.gov/news/press-releases/us-department-of-education-launches-second-chance-pell-pilot-program-incarcerated-individuals>.
- 279 New law to help prisoners reintegrate into society, *Arab News*, 13 Aralık 2014, <http://www.arabnews.com/saudi-arabia/news/673771>.
- 280 "Costa Rica Forum Seeks Greater Education, Work Programs for Prisoners in Latin America", *Latin American Herald Tribune*, tarihsiz <http://laht.com/article.asp?ArticleId=2365383&CategoryId=12394>.
- 281 "Chainsaw training to be offered to federal inmates on the prairies", *CBC News*, 3 Temmuz 2015, <http://www.cbc.ca/news/canada/calgary/chainsaw-training-to-be-offered-to-federal-inmates-on-the-prairies-1.3137915>.
- 282 "Prisoners guaranteed work through job training scheme in WA's North West", *ABC News*, 21 Kasım 2014, <http://www.abc.net.au/news/2014-11-21/guaranteed-jobs-on-release-for-prisoners-in-wa/5909132>.
- 283 Etiyopya Federal Hapishane Sistemi'ni değerlendiren Rob Allen'dan alınan bilgi, 2014.
- 284 "Jamaica's justice minister signs order to expunge minor marijuana-related convictions", *Fox News*, 15 Temmuz 2015 <http://www.foxnews.com/world/2015/07/15/jamaica-justice-minister-signs-order-to-expunge-minor-marijuana-related/>.
- 285 Branson R, "See potential and give second chances", 20 Temmuz 2015 <http://www.virgin.com/richard-branson/see-potential-and-give-second-chances>.
- 286 Kraliyet Denetimli Serbestlik Müfettişliği, *Transforming Rehabilitation Early Implementation*, 4 Ocak 2016 <http://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2016/01/TransformingRehabilitation4.pdf>.
- 287 İşkenceyi Önleme Birliği (Association for the Prevention of Torture), OPGAT Database <http://www.ap-t.ch/en/opcat-database/>.
- 288 BM İşkenceyi Önleme Komisyonu, *Eighth annual report of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 26 Mart 2015, CAT/C/54/2.
- 289 A.g.y.
- 290 A.g.y.
- 291 "20 inmates released under pilot tagging project", *Maldives Independent*, 5 Temmuz 2015 <http://maldivesindependent.com/politics/20-inmates-released-under-pilot-taggingproject-100516>.
- 292 "Kazakhstan Increases Use of Electronic Bracelet Monitoring Rather Than Prison", *Astana Times*, 13 Ocak 2015 <http://astanatimes.com/2015/01/kazakhstanincreases-use-electronic-braceletmonitoring-rather-prison/>.
- 293 2. Dünya Toplum İçinde İslah Kongresi 14-16 Temmuz 2015'te Los Angeles, ABD'de yapıldı. Daha fazla bilgi için bkz: <http://cep-probation.org/recap-of-the-world-congress-on-community-corrections/>.
- 294 Weisburd K, *Monitoring Youth: The Collision of Rights and Rehabilitation*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2585224.
- 295 "PS From America", *Unlocking Potential blog*, 16 Eylül 2015, <http://reformingprisons.blogspot.ae/2015/09/ps-from-america.html>.
- 296 "Michael Gove Scraps Court Charge", *The Guardian*, 3 Aralık 2015 <http://www.theguardian.com/law/2015/dec/03/michaelgove-scraps-criminal-courts-charge>.
- 297 "Kerala jail inmates to get personal email ids as part of state's e-literacy programme", *First Post*, 17 Temmuz 2015 <http://www.firstpost.com/india/kerala-jail-inmates-to-get-personalemail-ids-as-part-of-states-e-literacyprogramme-2347448.html>.
- 298 "This Super-Secure Linux-Based Tablet Allows Inmates to Connect to the Outside World", *Softpedia*, 15 Temmuz 2015 <http://news.softpedia.com/news/this-super-secure-linuxbased-tablet-allows-inmates-to-connect-to-the-outside-world-486975.shtml>.
- 299 "Skype scheme for prisoners axed amid terror fears", *The Mirror*, 1 Aralık 2015, <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/skype-scheme-prisoners-axedamid-6937388>.
- 300 Rabuy B ve Wagner P, *Screening Out Family Time: The for-profit video visitation industry in prisons and jails*, Ocak 2015, <http://www.prisonpolicy.org/visitation/>.
- 301 "Body cameras mean prison officers more likely to behave appropriately", *Daily Telegraph*, 5 Kasım 2015 <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/11976595/Michael-Gove-Bodycameras-mean-prison-officers-morelikely-to-behave-appropriately.html>.
- 302 "Drone Carrying Package With Drugs and Blades Found in Oklahoma Prison Yard", *NBC*, 27 Ekim 2015 <http://www.nbcnews.com/news/us-news/drone-carryingpackage-drugs-blades-found-oklahomaprison-yard-n452221>.
- 303 "Prevention of Arms and Drugs Smuggling", *Dedrone*, tarihsiz <http://www.dedrone.com/en/application/prisons-drone-protection>.
- 304 Morgan N ve Morgan I, *Conference Report: 34th Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators*, 2014, http://www.apcca.org/uploads/APCCA_Report__2014.pdf.
- 305 Bkz. Gürcistan İslah ve Denetimli Serbestlik Bakanlığı, *Probation National Agency Strategic Development Action Plan for 2016*, undated <http://www.probation.gov.ge/eng/main/index/1>.
- 306 "Kazakhstan Increases Use of Electronic Bracelet Monitoring Rather Than Prison", *Astana Times*, 13 Ocak 2015 <http://astanatimes.com/2015/01/kazakhstanincreases-use-electronic-braceletmonitoring-rather-prison/>.
- 307 İnsan Hakları İzleme Örgütü, *"To Consolidate This Peace of Ours": A Human Rights Agenda for Côte d'Ivoire*, 8 Aralık 2015 <https://www.hrw.org/report/2015/12/08/consolidatepeace-ours/human-rights-agenda-cotedivoire>.
- 308 McNeill F, "Probation: Myths, realities and challenges", *Offender Supervision in Europe blog*, 18 Haziran 2014, <http://www.offendersupervision.eu/blog-post/probationmyths-realities-and-challenges>.
- 309 Durnescu I, "Pains of Probation: Effective Practice and Human Rights", *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology içinde*, SAGE Publications, 2011.

Penal Reform International

1 Ardleigh Road
London N1 4HS
United Kingdom

+44 (0) 207 923 0946
www.penalreform.org
Twitter: @PenalReformInt

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği

Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi için hazırlanmıştır

Adres: Katip Mustafa Çelebi Mh.,
Billurcu Sk., No:5 Daire:2
Beyoğlu İstanbul

0212 293 69 82
www.tcps.org.tr
info@tcps.org.tr |